

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

DONATA ŠVAŽAITĖ

**KARO PRIEŠ NARKOTIKŲ KARTELIUS MEKSIKOJE ANALIZĖ
NAUJŲJŲ KARŲ TEORIJŲ KONTEKSTE**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

Doc. dr. Audronė Janužytė

VILNIUS

2019

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

KARO PRIEŠ NARKOTIKŲ KARTELIUS MEKSIKOJE ANALIZĖ
NAUJŲJŲ KARŲ TEORIJŲ KONTEKSTE

Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 6211JX075

Vadovė:

doc. dr. Audronė Janužytė

2019- -

Recenzentas

2019

Atliko:

TPEvmns18-1 gr. stud.

Donata Švažaitė

2019- -

VILNIUS

2019

TURINYS

DARBE NAUDOTOS SANTRUMPOS.....	4
1. TEORINIO MODELIO FORMULAVIMAS PASIRINKTAI PROBLEMAI NAGRINĖTI	9
1.1. NAUJIEJI IR HIBRIDINIAI KARAI: MARY KALDOR IR FRANKO HOFFMANO KONCEPCIJOS	11
2. MEKSIKOS NARKOTIKŲ KARO ESMINIAI ASPEKTAI	22
2.1. NARKOTINIŲ KULTŪRŲ AUGINIMO IŠTAKOS IR PREKYBOS NARKOTIKAIS EIGA.....	22
2.2. PAGRINDINIAI NARKOTIKŲ KARO ETAPŲ BRUOŽAI	34
2.3. SVARBIAUSI NARKOTIKŲ KARTELIAI.....	40
2.4. POVEIKIS KAIMYBINĖMS ŠALIMS IR LOTYNŲ AMERIKOS REGIONUI	48
3. NAUJŲJŲ IR HIBRIDINIŲ KARŲ TEORIJŲ NAUDOJIMAS ATLIEKANT MEKSIKOS NARKOTIKŲ KARTELIŲ TYRIMĄ.....	55
3.1. TYRIMO METODOLOGIJA	55
3.2. KARO PRIEŠ NARKOTIKŲ KARTELIUS MEKSIKOJE TYRIMAS	57
3.2.1. <i>Narkotikų karo veikėjai</i>	57
3.2.2. <i>Kartelių kovos metodai ir taktikos</i>	63
3.2.3. <i>Kartelių finansavimas</i>	73
3.2.4. <i>Kartelių įtaka šalies vidaus politikai</i>	76
3.2.5. <i>Pasekmės visuomenei ir valstybei</i>	79
IŠVADOS	83
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	86
SANTRAUKA.....	96
SUMMARY.....	97
ANOTACIJA	98
ANNOTATION	99
PRIEDAI	100
1 PRIEDAS: 1 LENTELĖ. DUOMENŲ RINKIMO IR FIKSAVIMO LENTELĖ	100
2 PRIEDAS: 2 LENTELĖ. DUOMENŲ ANALIZĖS LENTELĖ	101
3 PRIEDAS: 1 PAV. MEKSIKOS ŽEMĖLAPIS	102
4 PRIEDAS: 2 PAV. MEKSIKOS NARKOTIKŲ KARTELIŲ ĮTAKOS ZONOS	103

DARBE NAUDOTOS SANTRUMPOS

BLO – Beltrán Leyva organizacija (viena iš pagrindinių XXI a. pradžioje veikusių Meksikos narkotikų prekybos organizacijų)

DEA – Kovos su narkotikais administracija (angl. *Drug Enforcement Administration*)

DFS – Nacionalinis saugumo direktoratas (isp. *Dirección Federal de Seguridad*)

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

PAN – Nacionalinė veiksmo partija (isp. *Partido Acción Nacional*)

PEMEX – valstybės valdoma Meksikos naftos kompanija (isp. *Petróleos Mexicanos*)

PRD – Demokratinės revoliucijos partija (isp. *Partido de la Revolución Democrática*)

PRI – Institucinė revoliucinė partija (isp. *Partido Revolucionario Institucional*)

IVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas. Pastaraisiais dešimtmečiais Meksikoje nuolatos augo su narkotikų prekyba susijęs smurtas. Siekiant užkirsti kelią narkotikų srautui iš Meksikos, išvengti smurto persimetimo į pasienyje esančias JAV teritorijas bei stabdyti iš Meksikos, Centrinės ir Pietų Amerikos plūstančius į JAV migrantus, JAV prezidentas D. Trumpas netgi ėmėsi iniciatyvos statyti Meksikos ir JAV pasienyje sieną. Vis dėlto tai kelia nemažai retorinių klausimų. Ar ši siena gali sustabdyti žmones, bėgančius iš savo šalių nuo smurto ir skurdo? Ar sienos pastatymas gali užkirsti kelią daugiau nei šimtmetį besitęsiančiai nelegalių narkotikų kontrabandai iš Meksikos į JAV? Suprantama, jog reikalingos įvairios priemonės, kurios padėtų spręsti problemų priežastis, o ne vien tik kovotų su pasekmėmis. Kita vertus, kyla klausimas, ar pati Meksika yra pajėgi spręsti narkotikų problemą, nors šalyje ir buvo paskelbtas karas prekybai narkotikais bei pasitelktos griežtos priemonės, nukreiptos prieš šią nelegalią veiklą.

Kai kurių autorių teigimu, Meksikos paskelbtas karas prekybai narkotikais netruko pavirsti į Meksikos narkotikų karą, kai skirtingi karteliai ėmė kovoti tiek su valstybės pajėgomis, tiek tarpusavyje ar netgi atskirų kriminalinių organizacijų skilimo atvejais – pradėta kovoti dėl valdžios pačių organizacijų viduje, o pats konfliktas tapo militarizuotas.¹ Pagal žuvusiųjų skaičių Meksikos narkotikų karas yra vienas iš didžiausių šiuo metu pasaulyje vykstančių konfliktų. Įvairių šaltinių duomenys apie žuvusiųjų skaičių skiriasi. Meksikos nacionalinio statistikos ir geografijos instituto duomenimis, nuo 2006 m. nužudyta daugiau nei 200 000 žmonių², daugiau nei 37 000 laikomi dingusiais be žinios³. Tikrasis žuvusiųjų ir dingusiųjų be žinios skaičius gali būti didesnis. Tarptautinio strateginių studijų instituto (Jungtinėje Karalystėje įsikūręs tyrimų centras) Ginkluotų konfliktų apžvalgoje Meksika buvo įvardinta antrąja po Sirijos šalimi pagal žūstančių žmonių skaičių pasaulyje 2016 m.⁴ Nepaisant visų Meksikos vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų taikomų priemonių kovojant su nelegalia prekyba narkotikais, situacija šalyje negerėja, o netgi blogėja. 2018 m. buvo nužudyta daugiausiai žmonių nuo 2006 m., kai Meksikos prezidentas Felipe Calderónas paskelbė karą prekybai narkotikais, nukreiptą į pagrindinių kartelių vadovų eliminavimą, tačiau smurtas šalyje išaugo ir aukų skaičius per vienerius metus pasiekė 33 000⁵. Galima teigti, jog ši prezidento iniciatyva nedavė norimų rezultatų, nes su narkotikų prekyba susijęs smurtas, iš pradžių apėmęs tik keletą Meksikos

¹ Ioan Grillo, *El Narco: Inside Mexico's Criminal Insurgency* (New York: Bloomsbury Press, 2011), 74–75.

² „Deaths by homicide“, *Instituto Nacional de Estadística y Geografía*, žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d., <http://en.www.inegi.org.mx/app/indicadores/?ind=6200002200#divFV6300000264#D6200002200>.

³ „Mexico Confirms Number of Disappeared at 37,485“, *teleSUR*, paskelbta 2018 m. spalio 10 d., <https://www.telesurenglish.net/news/Mexico-Confirms-Number-of-Disappeared-at-37485-20181010-0011.html>.

⁴ „Editor's Introduction“, *Armed Conflict Survey 2017*, *International Institute for Strategic Studies*, žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d., <https://www.iiss.org/publications/armed-conflict-survey/2017/armed-conflict-survey-2017/acs2017-02-introduction>.

⁵ Secretariado Ejecutivo del Sistema Nacional de Seguridad Pública, *Víctimas de Delitos del Fuero Común 2018*, paskelbta 2019 m. sausio 20 d., http://secretariadoejecutivo.gob.mx/docs/pdfs/nueva-metodologia/CNSP-V%C3%ADctimas-2018_dic18.pdf.

valstijų, daugiausiai įsikūrusių pasienyje su JAV, šiuo metu yra išplitęs beveik visoje šalyje⁶. Tai neabejotinai verčia tirti ir ieškoti atsakymų dėl išaugusio smurto, pasitelkiant naujas teorines įžvalgas ir koncepcijas, tokias kaip naujųjų bei hibridinių karų teorijas, kurios padėtų giliau pažvelgti į šią problemą.

Temos ištirtumas. Nors Meksikos narkotikų karas yra gana plačiai nagrinėjamas mokslinėje literatūroje, tačiau pavyko rasti tik vieną darbą (2018 m. Teuno Voeteno daktaro disertaciją „The Mexican drug violence: hybrid warfare, predatory capitalism and the logic of cruelty“⁷), kuriame buvo naudojama naujųjų ir hibridinių karų teorinė prieiga. Autorius Meksikos narkotikų kartelių smurtą lygina su radikalių islamistinių grupuočių taikomais metodais. Teigiama, jog Meksikos narkotikų karas ne tik atitinka didelę dalį naujųjų karų požymių, bet ir virto hibridiniu karu, kuriame susilieja nusikalstamumas, terorizmas ir karas. Nagrinėjamos paralelės tarp narkotikų prekybos organizacijų ir legaliai veikiančių korporacijų, o narkotikų karteliai įvardijami kaip kraštutinių kapitalistinių korporacijų pavyzdžiai. Darbe taip pat atliekamas antropologinis tyrimas – analizuojami į nuskalstamą veiklą ir ekstremalų žiaurumą įsitraukusių asmenų motyvai.

Darbo problema. Nors su narkotikų prekyba susijęs smurtas Meksikoje, visų pirma, laikomas kriminaline problema, tačiau narkotikų kartelių smurto mastas yra pasiekęs tokį lygį, kuris gali būti interpretuojamas kaip ginkluotas konfliktas, o narkotikų kartelių veikimo būduose galima identifikuoti naujųjų karų ir hibridinio karo teorijose išskiriamus požymius. Taip pat kai kurių kartelių veikime galima pastebėti netgi valstybės funkcijų perėmimo elementų. Dėl šių priežasčių kyla klausimas, kokiais aspektais karas prieš narkotikų kartelius Meksikoje atitinka naujųjų ir hibridinių karų požymius.

Darbo objektas – Meksikos narkotikų karas.

Darbo tikslas – Atlikus karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimą, remiantis naujųjų ir hibridinių karų teorijų prieigomis, nustatyti, kaip Meksikos narkotikų karas koreliuoja su šiose teorijose išskiriamais požymiais ir kokią poveikį tai daro visuomenei ir valstybei.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, keliami šie **uždaviniai**:

1. Remiantis naujųjų ir hibridinių karų koncepcijomis, suformuluoti teorinį tyrimo pagrindą;
2. Atskleisti esminius nelegalios prekybos narkotikais Meksikoje ir Meksikos narkotikų karo bruožus;
3. Atlikti karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimą, atskleidžiant narkotikų karo veikėjų bruožus, kartelių veikimo metodus, finansavimo būdus bei įtaką šalies vidaus politikai;
4. Pateikti narkotikų kartelių keliamų esminių grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimą.

⁶ „2018 Drug Violence in Mexico Report“, *Justice in Mexico*, paskelbta 2018 m. lapkričio 4 d., <https://justiceinmexico.org/2018-drug-violence-mexico-report/>.

⁷ Teun Voeten, „The Mexican drug violence: hybrid warfare, predatory capitalism and the logic of cruelty“, Doctoral Thesis, Leiden University, 2018, žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d., <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/65566>.

Tyrimo metodai. Siekiant įgyvendinti pirmą ir antrą uždavinius, naudoti dokumentų analizės ir turinio analizės metodai. Tyrimui reikalingų duomenų rinkimui naudojama dokumentų analizė. Jos pagalba iš įvairių šaltinių surinkta informacija apie Meksikos narkotikų karo veikėjus, narkotikų kartelių veikimo metodus, taip pat apie narkotikų kartelių įtaką politikai, jų finansavimo būdus.

Duomenų analizei naudojama kokybinė turinio analizė (kodavimo pagalba duomenys apie narkotikų kartelių veiksmus sugrupuojami į metodų kategorijas, kurios įtrauktos į F. Hoffmano hibridinio karo teoriją ir M. Kaldor naujųjų karų teoriją; taip pat sugrupuoti duomenys, galintys teikti informacijos apie Meksikos narkotikų karo veikėjus, narkotikų kartelių finansavimą ir įtaką politikai). Šis metodas pasirinktas taip pat ir todėl, jog yra naudingas analizuojant didelį duomenų kiekį.

Literatūros ir šaltinių apžvalga. Teorinėje darbo dalyje, remiantis Mary Kaldor, Martino van Creveldo ir Franko Hoffmano darbais, suformuojama teorinė prieiga darbo problemos nagrinėjimui. Istorinei narkotikų prekybos Meksikoje apžvalgai atlikti panaudoti šių autorių darbai: P. Watto ir R. Zepeda „Drug War Mexico: Politics, Neoliberalism and Violence in the New Narcoeconomy“, C. Boulosa ir M. Wallace'o „A Narco History: How the United States and Mexico Jointly Created the „Mexican Drug War“ bei I. Grillo „El Narco: Inside Mexico's Criminal Insurgency“. Meksikos narkotikų karo eigos analizė ir pagrindinių narkotikų kartelių apžvalga atlikta remiantis jau minėtais darbais bei D. A. Shirko studija „The Drug War in Mexico: Confronting a Shared Threat“ ir J. S. Beittel analize „Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations“. Taip pat naudojamos straipsniais apie narkotikų kartelius internetiniame puslapyje „Insight Crime“. Narkotikų prekybos poveikis Meksikos kaimyninėms valstybėms ir Lotynų Amerikos regionui aptariamas, remiantis M. Bergmano knyga „Illegal Drugs, Drug Trafficking and Violence in Latin America“. Trečiame darbo skyriuje atliekant narkotikų kartelių tyrimą naudojami duomenys, surinkti iš straipsnių viename didžiausių Meksikos naujienų portalų „El Universal“ bei iš įvairiose žiniasklaidos priemonėse rastų interviu su buvusiais ir esamais Meksikos narkotikų kartelių nariais, savigynos būrių nariais ir paprastais gyventojais. Šioje darbo dalyje taip pat remiamasi Guadalupe Correa-Cabrera, Roberto J. Bunkerio, Shawn Teresa Flanigan, Johno P. Sullivano, Howardo Campbello moksliniais straipsniais, nevyriausybinių organizacijų ir tyrimų centrų (tokių kaip *International Crisis Group*, *Internal Displacement Monitoring Centre*, *The Brookings Institution*) analizėmis.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, šaltinių ir literatūros sąrašas, santrauka ir anotacija lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Pirmajame skyriuje, analizuojant naujųjų ir hibridinių karų teorijas, suformuluojamas teorinis pagrindas empiriniam tyrimui atlikti. Antrajame skyriuje atskleidžiamos narkotikų prekybos ištakos Meksikoje (nuo narkotinių kultūrų auginimo ir prekybos narkotikais pradžios XIX a. pabaigoje–XX a. pirmoje pusėje), narkotikų prekybos plėtra po Antrojo pasaulinio karo bei pagrindiniai Meksikos narkotikų karo etapai nuo 2006 m. Taip pat šiame skyriuje aptariami pagrindiniai narkotikų karteliai ir su narkotikų prekyba susijusių

problemų poveikis Meksikos kaimyninėms valstybėms ir Lotynų Amerikos regionui. Trečiajame skyriuje aptariama tyrimo metodologija, pagal kurią atliekamas karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimas, atskleidžiant narkotikų karo veikėjų bruožus, kartelių veikimo metodus, finansavimo būdus bei įtaką šalies vidaus politikai. Taip pat šiame skyriuje pateikiamas narkotikų kartelių keliamų esminių grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimas.

Darbe vartojamos sąvokos. Sąvoka „narkotikų kartelis“, remiantis „Encyclopaedia Britannica“, apibrėžiama kaip „nelegalus nepriklausomų organizacijų konsorciumas, suformuotas tam, kad ribotų konkurenciją ir kontroliuotų nelegalių narkotikų gamybą ir paskirstymą“.⁸ Kartelį sudaro mažesnės organizacijos atsakingos už specifines užduotis, tokias kaip narkotikų transportavimas, pinigų plovimas, saugumo užtikrinimas.⁹

Sąvoka „narkotikų prekybos organizacija“ apibrėžiama kaip „sudėtinga organizacija, turinti apibrėžtas vadovavimo ir kontrolės struktūras, dideliais kiekiais gaminanti, transportuojanti ir/ arba platinanti vieną ar daugiau nelegalių narkotikų“.¹⁰ Narkotikų kartelio sinonimas.

Sąvoka „organizuota nusikalstama grupė“ apibrėžiama, remiantis Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, kaip „organizuota trijų ar daugiau asmenų grupė, egzistuojanti tam tikrą laiko tarpą ir veikianti kartu, kurios veiklos tikslas – padaryti vieną arba daugiau sunkių nusikaltimų, siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos“.¹¹

Sąvoka „gauja“ arba „gatvės gauja“ apibrėžiama, remiantis „Encyclopaedia Britannica“, kaip „grupė asmenų, dažniausiai jaunimo, kurie turi bendrą tapatybę ir kurie paprastai įsitraukia į nusikalstamą veiklą. Skirtingai nuo kitų jaunuolių nusikalstamo elgesio, gaujų veikla pasižymi tam tikru organizuotumu ir tęstinumu laike.“¹²

Sąvoka „naujieji karai“, remiantis M. Kaldor, apibrėžiama kaip naujo pobūdžio ginkluoti konfliktai, kurių metu nyksta ribos tarp karo (organizuotų politinių grupių smurto dėl politinių tikslų), organizuoto nusikalstamumo (privačiai susiorganizavusių grupių smurto dėl finansinio pasipelnymo tikslų) ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų (valstybių ar organizuotų politinių grupių smurto prieš asmenis).¹³

⁸ Richard J. Samuels, „Drug cartel“, *Encyclopaedia Britannica*, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., <https://www.britannica.com/topic/drug-cartel>.

⁹ „Drug Trafficking Organizations“, *National Drug Intelligence Center*, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., <https://www.justice.gov/archive/ndic/pubs38/38661/dtos.htm>.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, TAIS, paskelbta 2002 m. gegužės 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.166679>.

¹² Scott H. Decker ir Glen D. Curry, „Gang“, *Encyclopaedia Britannica*, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., <https://www.britannica.com/topic/gang-crime>.

¹³ Mary Kaldor, *New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era* (Cambridge: Polity Press, 2012), 2.

1. TEORINIO MODELIO FORMULAVIMAS PASIRINKTAI PROBLEMAI NAGRINĖTI

Nuo XX a. 9-o dešimt. gana daug rašyta apie naujuosius karus. Kaip pažymi žinomas karo istorikas Martinas van Creveldas, nemažas valstybių, disponuojančių branduoliniais ginklais, skaičius sąlygojo didelio masto karų tarp didžiųjų galių pabaigą, tačiau ne karo pabaigą. Tarpvalstybinius karinius konfliktus ėmė keisti valstybių viduje vykstantys ginkluoti konfliktai ir pastarųjų skaičius išaugo. Jie apima tiek pilietinius ar partizaninius karus, tiek terorizmą. Šių konfliktų atveju vyriausybės kovoja su nevalstybinėmis organizacijomis arba įvairios nevalstybinės organizacijos kovoja tarpusavyje. Apskritai, M. van Creveldo teigimu, mažėja valstybių galimybės išlaikyti ginkluotos jėgos naudojimo monopolį, kuris ne vieną amžių laikytas bene svarbiausia valstybės funkcija. Ateityje ginkluotos jėgos naudojimo monopolį valstybėms teks dalintis su kitais dariniais, kurie galės būti tiek už valstybes didesnės bendruomenės (teritorinės, bet neturinčios suvereniteto), tiek nei teritorijos, nei suverenumo neturintys dariniai. Jie remsis įvairiais tikslais: nuo politinių, ideologinių, religinių ar etninių iki privataus pasipelnymo. Anot šio autoriaus, tokias tendencijas jau galima įžvelgti besivystančiose valstybėse, kur asmenys ir korporacijos, siekdamos apsaugoti savo nuosavybę ir veiklą, samdo ne tik privačią apsaugą, bet ir ištisas armijas arba sudaro susitarimus su vietiniais sukilėliais.¹⁴

Ne tik M. van Creveldas, bet ir nemažai kitų įvairioms disciplinoms atstovaujančių autorių teigė, kad nuo XX a. pabaigos karai ima ženkliai skirtis lyginant su ankstesniais ginkluotais konfliktais. Kaip pagrindiniai skirtumai įvardijami: kariaujančios pusės (vis rečiau vyksta kariniai konfliktai tarp valstybių ir naujieji karai paprastai kyla valstybių viduje), metodai ir taktika (mažėja konvencinių susidūrimų tarp kariuomenių ir dažniau pasitelkiami teroristiniai ar partizaniniai karai būdingi kovos būdai), finansavimo modeliai (išoriniai, o ne vidiniai), karinė strategija (svarbiau gyventojų kontrolė, o ne teritorijos užėmimas). Naujieji karai dažniausiai yra žemo intensyvumo konfliktai, jiems būdingas sąmoningas taikymasis į civilius, todėl juose didelis žuvusių ir perkeltų civilių skaičius. Naujiesiems karams taip pat būdinga dalyvių įvairovė (privačios kariuomenės, kriminalinės organizacijos vietoje profesionalių karių ir šauktinių), decentralizacija. Juose tarsi išsitrina ankstesnės skirtys tarp privačios ir viešos, civilinės ir karinės, vidaus ir išorės, lokalsios ir globalios sferų.¹⁵ Kai kurie autoriai (kaip Mary Kaldor ar Zygmuntas Baumanas) ekonominę globalizaciją mato kaip priežastį, paskatinusią šiuos pokyčius ir naujųjų karų atsiradimą. Ekonominė liberalizacija įvardinama kaip veiksnys, kuris dar labiau susilpnina ir taip ne itin stiprias valstybes, o galiausiai priveda ir prie jų virtimo žlugusiomis valstybėmis, nebegalinčiomis surinkti mokesčių, susitvarkyti su augančios korupcijos ir

¹⁴ Martin van Creveld, „Through a Glass, Darkly: Some Reflections on the Future of War“, *Naval War College Review* 53, 4 (2000): 35–40.

¹⁵ Siniša Malešević, „The Sociology of New Wars? Assessing the Causes and Objectives of Contemporary Violent Conflicts“, *International Political Sociology* 2 (2008): 98.

nusikalstamumo problemomis ar išlaikyti ginkluotos jėgos naudojimo monopolio. Būtent tokiam kontekste prasideda naujieji karai, kai ginkluotų grupių vadai kontroliuoja žlugusios valstybės struktūrų liekanas ir pasitelkdami tapatybės politiką terorizuoja tuos gyventojus, kurie laikomi grėsme tam tikrai etninei ar religinei grupei.¹⁶ Į kintantį ginkluotų konfliktų pobūdį dėmesį atkreipia ir 2011 m. Pasaulio banko parengta Pasaulio raidos ataskaita, kurioje teigiama, kad nors ir sumažėjo kylančių karų (ypač tarp valstybių) skaičius, smurtas ir konfliktai niekur nedingo, tačiau pasikeitė organizuoto smurto pobūdis. XXI a. vyraujančios jo formos neleidžia aiškiai jo apibrėžti nei kaip karo, nei kaip taikos, nei griežtai suklasifikuoti į politinį ir kriminalinį. Daug pasaulio šalių ir regionų susiduria su tokio pobūdžio vis atsinaujinančio smurto, prasto valdymo ir nestabilumo problemomis.¹⁷

Vis dėlto nors karai ir keičiasi, kai kurie jų esminiai bruožai, remiantis M. van Creveldu, nekinta. Jie būtinai, norint ginkluotą konfliktą įvardinti kaip karą. Karas, visų pirma, turi būti dviejų pusių kova, besiremianti strategijos taisyklėmis. Antra, karui būdinga smurto eskalacija, kurią sunku sukontroliuoti. Trečia, karas yra politikos instrumentas. Ketvirta, didesnei daliai kare dalyvaujančios visuomenės jis turėtų atrodyti priimtinas ar netgi pagirtinas (tai skiria karą nuo nusikalstamos veiklos, kuri didžiąjai daliai visuomenės atrodo nepriimtina). Galiausiai karas yra kolektyvinė, o ne individuali veikla.¹⁸ Vadovaujantis šiuo autoriumi, nekinta ir pagrindiniai tikslai, kurių siekiama pasitelkiant karą kaip instrumentą: tai baimės numalšinimas ir godumo patenkinimas (angl. *assuage fear and satisfy greed*). Godumas ir baimė yra paskatinami valstybių santykinės galios (karinės, politinės ir ekonominės) pokyčių. Žvelgiant į praeitį, galima teigti, jog didelė dalis karų kilo siekiant turto ar priėjimo prie įvairių išteklių užsitikrinimo. Net ir šiandieniniame pasaulyje, kur valstybių vadovai neturėtų pelnytis iš karų, reali situacija tokia, jog dažnai nutinka būtent taip. Net jei ši nauda ir nebūna finansinė, kariaujančių valstybių vadovai įgyja didesnę prestižą, o jų tinkamumas užimti turimas pareigas visuomenėje geriau vertinamas. Nevalstybinių organizacijų atveju, įvairių grupių, įsivėlusių į karus, vadovai gana dažnai tampa itin turtingi. Valstybių vidaus karų atveju, neretai kovose dalyvaujančių nevalstybinių organizacijų nariai, gaunantys užmokestį iš organizacijų vadovų arba plėšikaujantys ir išnaudojantys aplinkinius gyventojus, mato karą kaip savo pragyvenimo, praturtėjimo šaltinį. Jie neretai gyvena geriau nei valstybės pusėje kovojantys kariai, dažnai turintys pasitenkinti itin mažu užmokesčiu. Būtent turto troškimas yra viena iš priežasčių, dėl ko tokio pobūdžio karai užsitęsia ilgą laiką. Juose kovojantieji yra suinteresuoti kuo ilgiau juos tęsti. Galiausiai tokiuose konfliktuose išnyksta skirtumas tarp priemonių ir tikslų, o karas ir nusikaltimas susilieja.¹⁹

¹⁶ Siniša Malešević, *supra* note, 15:100.

¹⁷ The World Bank, *World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development* (Washington DC: The World Bank, 2011), 2, žiūrėta 2019 m. liepos 26 d., http://siteresources.worldbank.org/INTWDRS/Resources/WDR2011_Full_Text.pdf.

¹⁸ Martin van Creveld, *More on War* (Oxford: Oxford University Press, 2017), 46–50, 196–197.

¹⁹ Martin van Creveld, *supra* note, 14: 201–205.

Naujųjų karų koncepcija susilaukė kritikos, teigiant, jog empiriniai duomenys nerodo didesnio nuo XX a. pabaigos vykusių konfliktų žiaurumo (pvz., vertinant juos pagal žmonių aukų skaičių). Civilių ir kariškių aukos pasiskirsto tolygiai tiek konfliktuose, vykstančiuose nuo XX a. paskutinio dešimtmečio, tiek ankstesniuose XX a. konfliktuose, o prieš civilius nukreipto smurto mastas gerokai mažesnis nei anksčiau. Kritikai nemano, kad terorizmo arba partizaninio karo taktikos pasirinkimas yra kas nors naujo. Šie metodai buvo būdingi ir ankstesniems pilietiniams karams.²⁰ Smurto privatizavimas taip pat buvo būdingas ir ankstesniems laikams, tai nėra naujas reiškinys.²¹ Kritikuojamas ir naujųjų karų teorijų teiginys, jog gyventojų kontrolė tapo svarbesnė nei teritorijos užėmimas. Kritikų manymu, teritorijos užėmimas ne prarado savo reikšmę, bet pasidarė nebepriimtinas dabartiniame pasaulyje²². Tuo tarpu ekonominės globalizacijos poveikis naujųjų karų teoretikų pernelyg sureikšminamas ir ne visos valstybės, net ir smarkiai veikiamos šių tendencijų, susiduria su smurtiniais konfliktais.²³

Nepaisant šios kritikos, naujųjų karų koncepcija gali pasitarnauti nagrinėjant ginkluotus konfliktus, vykstančius šiandieniniame pasaulyje, ir suteikti naujų įžvalgų juos analizuojant. Iš pirmo žvilgsnio Meksikoje vykstantis narkotikų karas (vyriausybės kova su narkotikų prekybos organizacijomis ir pastarųjų tarpusavio varžybos dėl įtakos), atrodo, atitinka nemažą dalį minėtų naujųjų karų požymių, nors paprastai išaugęs smurtas šioje šalyje laikomas tikrai kriminaline problema. Šiame darbe pasitelkiama Mary Kaldor naujųjų karų teorija ir Franko Hoffmano hibridinio karo koncepcija, pagal kurias formuluojamas teorinis pagrindas pasirinktai problemai tirti.

1.1. Naujieji ir hibridiniai karai: Mary Kaldor ir Franko Hoffmano koncepcijos

Mary Kaldor naujųjų karų teorija išsiskiria iš kitų autorių, rašančių panašiomis temomis, tekstų tuo, jog yra išsamiausia ir plačiausiai nagrinėjanti naujųjų karų priežastis, jų pobūdį bei pasekmes. Dėl panašių priežasčių šiam darbui pasirinkta ir Franko Hoffmano hibridinio karo koncepcija. Tai yra vienintelė nuosekli ir pilnai suformuluota hibridinio karo teorija, todėl darbe remiamasi joje išskiriamais hibridinio karo požymiais.

Pasak Mary Kaldor, vienas iš svarbiausių naujųjų karų aspektų yra tai, jog šių ginkluotų konfliktų atveju išsitrina ribos tarp karo (smurto tarp valstybių ar organizuotų politinių grupių dėl politinių tikslų), organizuoto nusikalstamumo (privačiai susiorganizavusių grupių smurto dėl privačių, paprastai finansinio pasipelnymo, tikslų) ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų (valstybių ar organizuotų politinių grupių smurto prieš asmenis).²⁴ Šiuose karuose nyksta skirtys tarp vidaus ir

²⁰ Siniša Malešević, *supra* note, 15: 99.

²¹ *Ibid.*, 104.

²² *Ibid.*, 106.

²³ *Ibid.*, 103.

²⁴ Mary Kaldor, *supra* note, 13: 2.

išorės, globalaus ir lokalaus, privataus ir viešo, valstybinio ir nevalstybinio, formalaus ir neformalaus aspektų, ekonominių ir politinių motyvų. Tuo, M. Kaldor nuomone, šie karai skiriasi tiek nuo ankstesnių tarpvalstybinių karų, tiek nuo klasikinių pilietinių karų. Ji sieja naujuosius karus su valstybių silpnumu, ekstremistine tapatybės politika ir transnacionaliniu nusikalstamumu. Naujieji karai iš dalies panašūs į naujųjų laikų istorinio laikotarpio karus, nes ir jiems būdingas ginkluotos jėgos naudojimo privatizavimas. Jeigu naujaisiais laikais valstybės per karus stiprino savo centralizaciją ir ginkluotos jėgos naudojimo kontrolę, tai dabar gali būti, jog matome atvirkštinį procesą.²⁵ Būtent formuojantis ir stiprėjant nacionalinėms valstybėms susiformavo ir joms būdingos skirtys tarp to, kas vieša (valstybės veiklos sfera) ir privatu (ne valstybės veiklos sfera), tarp vidaus reikalų (to, kas vyko griežtai apibrėžtoje valstybės teritorijoje) ir išorės reikalų (to, kas vyko už jos ribų), tarp ekonominių ir politinių klausimų (ekonominės ir valstybės viešosios veiklos atskyrimas), tarp civilinės sferos (nesmurtinio, teise grįsto santykio valstybės viduje) ir karinės sferos (išorinės kovos, pasitelkiant smurtą), tarp teisėtai ginklą nešiojančių asmenų (karių, policijos pareigūnų) ir neteisėtai jį naudojančių (arba nusikaltėlių) ir apskritai tarp karo ir taikos.²⁶ Naujuosiuose karuose šios tradicinės distinkcijos nyksta ir darosi sunku atskirti vieną nuo kito, nes viskas labai persipynę. Galiausiai net ir skirtumas tarp karo ir taikos išsitrina.

Kaip ir minėta skyriaus pradžioje, ši autorė naujuosius karus sieja su globalizacija. Jie kyla nykstant valstybės autonomijai, o kai kuriais atvejais net ir vykstant jos dezintegracijai, kuomet valstybė nebegali išlaikyti ginkluotos jėgos naudojimo monopolio. Ekonominė globalizacija gali neigiamai paveikti silpnesnių valstybių ekonomiką ir taip mažinti jų surenkamas pajamas. Prie to prisideda plintantis nusikalstamumas, korupcija ir neefektyvumas. Augant organizuotoms nusikalstamoms grupėms, atsirandant paramilitaristinėms grupėms, ginkluotos jėgos panaudojimas privatizuojamas, nyksta politinis legitimumas, skirtys tarp valstybei atstovaujančių karių ar policininkų ir nusikaltėlių.²⁷ Žinoma, skirtingas šalis globalizacija paveikia nevienodai. Silpnesnės valstybės yra labiau pažeidžiamos ekonominės globalizacijos veiksmų ir susiduria su didesne grėsme netekti organizuotos prievartos naudojimo monopolio. Tuo tarpu stipresnės valstybės turi daugiau galimybių tokioms tendencijoms atsispirti, bet ir jos negali jų visiškai išvengti.

Nuo klasikinių XIX a. ir XX a. karų naujieji karai, M. Kaldor manymu, skiriasi savo tikslais, kariavimo metodais ir finansavimo būdais. Jeigu ankstesniems karams buvo būdingi geopolitiniai ir ideologiniai tikslai, tai naujųjų karų tikslai remiasi tapatybės politika, kuomet pretenzijos į galią grindžiamos tam tikra tapatybe (etnine, religine, lingvistine). Tapatybės politikos iškilimą nulemia kitų politinio legitimumo šaltinių (pvz., ideologijos) irimas. Visa tai skatina fragmentaciją. Antrasis naujųjų karų skirtumas – tai nauji kovos metodai, kurie nemaža dalimi buvo perimti iš XX a. antros pusės

²⁵ Mary Kaldor, *supra* note, 13: vii–viii.

²⁶ *Ibid.*, 22.

²⁷ *Ibid.*, 5–6.

partizaninių karų ir pasipriešinimo judėjimų, taip pat jų malšinimo taktikų. Konvenciniame kare siekiama užimti teritoriją karinėmis priemonėmis. Tuo tarpu naujuosiuose karuose, panašiai kaip partizaninių karų atveju, siekiama ne užimti teritoriją, o ją kontroliuoti per politinę gyventojų kontrolę. Nors naujiesiems karams būdingi partizaninės kovos metodai, tarp jų yra ir svarbus skirtumas. Partizaninio karo atveju svarbi ideologija, kovotojai stengiasi pelnyti gyventojų palankumą, užkariauti jų „širdis ir protus“, nors baimės elementas taip pat naudojamas. Tuo tarpu naujųjų karų atveju siekiama kurstyti baimę ir neapykantą, kontroliuoti gyventojus, pašalinant visus kitokios tapatybės ar kitokios nuomonės asmenis, vykdant terorą. Būtent todėl didžiąja dalimi smurtas būna nukreiptas prieš civilius – vykdomos masinės žudynės, priverstiniai iškeldinimai, naudojamos įvairios politinės, psichologinės, ekonominės įbauginimo priemonės, sukuriant nepalankią aplinką tiems, kurių nepavyksta kontroliuoti. Toks smurtas prieš civilius reiškia masinį bendruomenių naikinimą. Šiuo aspektu naujieji karai priešingi ankstesniems partizaniniams karams, kur kovotojai priklausė nuo vietinių gyventojų paramos. Kitas naujųjų karų bruožas yra didelė decentralizacija. Jeigu konvenciniams karams būdinga kovojančių dalinių griežta hierarchinė organizacija, tai naujųjų karų atveju tarp kovojančių dalinių yra plataus spektro grupės (paramilitariniai daliniai, kriminalinės gaujos, savigynos junginiai, vietiniai karo vadai (angl. *warlords*), policijos pajėgos, samdinių grupės ir reguliarios kariuomenės ar nuo jų atskilę daliniai), tarp jų nėra hierarchinių santykių ir vertikalios vadovavimo sistemos. Jos veikia decentralizuotai ir autonomiškai. Be to, jų veikimui būdinga ne tik konfrontacija, bet ir bendradarbiavimo atvejai, net kai jos priklauso skirtingoms kovojančioms pusėms. Naujiesiems karams būdingas lengvųjų ginklų (nuo šautuvų, kulkosvaidžių, rankinių granatų, minų, savadarbių sprogstamųjų užtaisų iki mažo kalibro artilerijos, trumpo nuotolio raketų), taip pat modernių komunikacinių technologijų naudojimas. Dažniausiai pasitelkiami ginklai, kuriuos gali nesunkiai naudoti menkų įgūdžių kovotojai, netgi vaikai. Sunkiųjų ginklų panaudojimas – retas (dėl jų kaštų, logistikos bei jų panaudojimui reikalingų žinių, įgūdžių ir infrastruktūros). Trečiasis naujųjų karų skirtumas nuo „senųjų“ – finansavimo būdai. Kaip jau minėta, naujieji karai dažniausiai kyla susilpnėjusiose valstybėse, kuriose ir ekonominė situacija prasta, o išplitus smurtui ji dar labiau pablogėja – sumažėja gamyba dėl globalios konkurencijos, infrastruktūros sunaikinimo, trukdžių prekybai, smarkiai išauga nedarbas, mažėja mokesčių surinkimas. Kita vertus, įsitraukusiųjų į karą skaičius nebūna didelis. Visa tai lemia, jog naujuosiuose karuose kovojantys daliniai savo veikimo finansavimui naudoja tokius metodus kaip plėšikavimas, įkaitų grobimas, dalyvavimas juodojoje rinkoje, išorės parama (piniginiai pervedimai iš diasporos atstovų, humanitarinės pagalbos apmokestinimas, užsienio valstybių parama). Neretai užsiimama nelegalia prekyba ginklais, narkotikais, nafta, deimantais ar žmonėmis. Tai reiškia, kad kovojantys daliniai gali ekonomiškai išsilaikyti tik tęsiantis karo situacijai ir smurtui. Negana to, toks nusikalstamumas ir smurtas gali plisti ir į aplinkinių valstybių teritorijas per pabėgėlius, nusikalstamas grupes ar tautines mažumas. Ribos

tarp karo ir taikos zonų nebėra tokios aiškos kaip buvo anksčiau. Naujųjų karų ekonomika – tai savotiškas kontinuumas nuo nusikalstamumo ir rasizmo samplaikos Europos ir Šiaurės Amerikos miestuose iki stipriausių jos apraiškų ten, kur smurto mastas didžiausias. Visos kovojančios pusės savo veikimu sustiprina joms palankią situaciją – kurstydamos baimę ir neapykantą, kuria nesaugumo ir įtarumo atmosferą. Tarp šių grupių (net kovojančių priešingose pusėse) neretai pasitaiko karinio ir ekonominio bendradarbiavimo atvejų. Tuo tarpu tie gyventojai, kurie stengiasi išlaikyti įtraukius visuomeninius santykius, viešąją moralę ir nepasiduoti tapatybės politikos skatinamam susipriešinimui, dažnai tampa vienais pirmųjų taikinių.²⁸

M. Kaldor manymu, tokių konfliktų sprendimui reikalingas valstybės institucijų legitimumo, pasitikėjimo jomis ir paramos joms, teisės viršenybės atkūrimas, organizuoto jėgos panaudojimo kontrolės sugrąžinimas į valstybės rankas. Tam reikalingos įtraukiančios, o ne skaldančios visuomenės grupės idėjos ir politikos. Naujųjų karų sustabdymui reikalingi tokie daliniai, kurie apjungtų karių ir policijos gebėjimus bei funkcijas.²⁹

Kaip puikų naujųjų karų pavyzdį M. Kaldor pateikia karus, kilusius yrant Jugoslavijai, kur kariniai veiksmai visų pirma buvo nukreipti prieš civilius, o ne priešingų pusių kovotojus. Ji pastebi, kad tarp kovojančių pusių ne kartą pasitaikė bendradarbiavimo juodojoje rinkoje ir trumpalaikio vietinio karinio bendradarbiavimo epizodų. Būtent ekonominę motyvą autorė įvardina kaip pagrindinę, kuria vadovavosi prisijungusieji prie paramilitaristinių grupių. Palyginus tik nedidelė dalis jų narių pasižymėjo fanatiškomis nacionalistinėmis pažiūromis. Didžiąją dalį jų sudarė eiliniai nusikaltėliai, tiesiog naudojęsi proga pasipelnėti, dalyvaujant juodojoje rinkoje. Kadangi ši motyvacija buvo pagrindinė visoms paramilitaristinėms grupėms, tai ir bendradarbiavimo tarp jų atvejai pasipelnymo tikslais nebuvo reti. Tad visoms kovojančioms pusėms buvo naudinga tęsti karą, nes tai garantavo finansines pajamas ir saugojo nuo teisminio persekiojimo, kuris galėjo prasidėti taikos metu.³⁰ Žvelgiant į šį pavyzdį atrodo, kad tapatybės politika naujuosiuose karuose daugiau naudojama kaip šydas pridengti pagrindinį kovojančių pusių tikslą – finansinį pasipelnimą. Atsižvelgiant į tai, galbūt būtų teisingiau jį ir įvardinti kaip naujųjų karų tikslą ir taip neakcentuoti tapatybės politikos, nes ekonominio pasipelnimo tikslai gali būti pridengiami ir kitokiais naratyvais, nebūtinai grįžtais tapatybe.

Visgi, M. Kaldor teigimu, tam, kad ginkluotą konfliktą būtų galima pavadinti karu, neužtenka tik ekonominės motyvacijos. Tam reikia ir politinių tikslų. Naujuosiuose karuose, jos manymu, politinis tikslas yra siekis įtvirtinti tam tikros grupės valdžią, remiantis nacionalinės, gentinės, religinės ar kitos tapatybės argumentu, tačiau tai nėra tradicinis nacionalizmas ar religinis fundamentalizmas. Tai

²⁸ Mary Kaldor, *supra* note, 13: 6–11, 100–101, 103–106, 117.

²⁹ *Ibid.*, 12.

³⁰ *Ibid.*, 52–56.

šiuolaikinis reiškiny, skatinamas globalizacijos, kuri, viena vertus, sukuria įtraukius transnacionalinius žmonių tinklus, tačiau, kita vertus, didelę dalį (gal net daugumą) žmonių išstumia ir skaldo. Atsiranda naujos galimybės stiprėti vietinės ir regioninės politikos vaidmeniui. Vis dėlto negalima supaprastintai sakyti, kad tapatybės politika yra tik atsakas į globalizaciją ir noras išlaikyti tradicines tapatybes, o naujos globalios visuomenės nariai būtinai palaikys tolerantiškesnę ir universalesnę požiūrį. Tarp globalistų gali būti diasporoje gyvenančių nacionalistų ir fundamentalistų, politikų, manančių, kad stabilumo išlaikymui būtinas kompromisas su nacionalizmu, tarptautinių nusikalstamų grupių atstovų, besipelnančių iš naujųjų karų. Naujoji tapatybės politika susiformuoja yrant modernios valstybės struktūroms, ypač centralizuotų ir autoritarinių valstybių atveju. Tai tampa politinės mobilizacijos forma, susidūrus su mažėjančiomis valstybės galimybėmis spręsti aktualias problemas. Daliai politikų tai tampa išlikimo strategija, o daliai globalizacijos išstumtos visuomenės – galimybe legitimizuoti šešėlinius pragyvenimo būdus (dažnai grįstus smurtu ar grasinimu jį panaudoti). Dalis elito susivienija su tokiomis visuomenės paraštėse veikiančiomis grupėmis ir mobilizuodami globalizacijos išstumtuosius, naudodamiesi šių visuomenės grupių baimėmis, nesaugumu bei nuoskaudomis, siekia įgyti ir išlaikyti galią. Kuo didesnis nesaugumas ir susipriešinimas visuomenėje, tuo mažiau lieka galimybių vienijančioms politinėms vertybėms. Prasidėjus karo veiksams, bendradarbiavimas tarp dalies politinio elito ir nusikalstamų grupių sustiprinamas bendrų nusikaltimų ir poreikio išlaikyti karo ekonomiką, iš kurios abi šio aljanso pusės pelnosi. Tai viena iš priežasčių, kodėl tokius karus nutraukti būna labai sunku.³¹ M. Kaldor naujuosius karus mato kaip visoms konflikto pusėms parankią situaciją, bendrą veikimą, kur priešininkai reikalingi vienas kitam, kad tęstųsi karas. Būtent todėl karas yra ilgalaikis. Net jei patys priešininkai į konfliktą žvelgia tradiciškai ir siekia prieš sunaikinimo, pats naujųjų karų pobūdis, anot M. Kaldor, yra pakitęs. Jų negalima nutraukti taikant vien karines priemones.³²

Sprendžiant tokius konfliktus, reikalinga įtraukianti politika ir pagarba teisinėms normoms, kuri būtų alternatyva skaldymo, atskirties ir baimės politikai bei nusikalstamumui. Norint atkurti organizuotos prievartos naudojimo monopolį, būtina atkurti valstybės, jos institucijų legitimumą (gyventojų pritarimą ir paramą joms, suvokimą, kad šios institucijos savo įgaliojimus įgyja tik laikydamosi teisės viršenybės principo). M. Kaldor nuomone, būtent legitimumo žlugimas, o ne organizuotos prievartos panaudojimo privatizacija yra esminis naujųjų karų aspektas. Kariaujančios pusės negali atkurti legitimumo, kadangi naujuosiuose karuose siekiama politinės teritorijos kontrolės remiantis skaldymo ir atskirties principais, o tam pasiekti naudojamas teroras ir destabilizacija. Norint atkurti legitimumą įtraukios politikos pagrindu, M. Kaldor teigimu, reikalingas tarptautinės bendruomenės, tarptautinių organizacijų įsikišimas. Jis būtinas tam, kad atsirastų galimybės politinėms

³¹ Mary Kaldor, *supra* note, 13: 71–87, 118.

³² *Ibid.*, 218–219.

alternatyvoms, kurios būtų priešpastatytos tapatybe grindžiamam fanatizmui, bei atsikurtų pilietinė visuomenė, kuri nuolatinio teroro sąlygomis nustoja veikusi ir gali funkcionuoti tik kai užtikrinama tvarka ir teisės laikymasis. Vienas iš tikslų turėtų būti didžiosios dalies gyventojų įtikinimas taisyklių laikymosi privalumais, tokiu būdu izoliuojant ir marginalizuojant tuos, kurie jas pažeidinėja. Pagrindinis tarptautinių organizacijų intervencijos tikslas naujuosiuose karuose turėtų būti ne priešo įveikimas, o eilinių gyventojų apsauga, t. y. saugios aplinkos sukūrimas, kur būtų galimas laisvas politinių alternatyvų susiformavimas, nebijant susidorojimo. Formalios ekonomikos atkūrimas turėtų būti viena pagrindinių priemonių siekiant taikos. Ši strategija taikytina tiek atkuriant taiką, tiek norint išvengti karo, nes ekonominė situacija šalyse, kurios atsiduria ant naujojo karo slenksčio, nedaug tesiskiria nuo tų, kur šie karai jau vyksta. Atkūrimas turėtų apimti ir politines bei ekonomines reformas, kad nebūtų atkartojamos sąlygos, privedusios prie karo situacijos. Tai yra ilgalaikis procesas, siekiant įveikti baimės atmosferą visuomenėje, sudaryti ekonominio saugumo bei pragyvenimo galimybes, ypač jaunimui, kad jiems nereikėtų ieškoti alternatyvų prisijungiant prie paramilitaristinių darinių ar nusikalstamų grupių.³³

Kaip minėta skyriaus pradžioje, naujų karų teorijos kritikai kelia nemažai klausimų. Pirmiausia, ar šiuose karuose iš tiesų yra kas nors naujo? M. Kaldor teigimu, nors naujieji karai turi nemažai bruožų, kurie buvo būdingi ir ankstesniems konfliktams (pvz., žemo intensyvumo kariniams konfliktams Šaltojo karo laikotarpiu, naujų laikų karams), tačiau jos tikslas, įvardinant šiuos karus kaip naujuosius, buvo siekis pakeisti politikos formuotojų požiūrį į juos. Autorė įvardina ir naujus šių konfliktų elementus, susijusius su globalizacija ir technologijomis. Pirmiausia, tai karinių technologijų pažanga (ženkliai išaugęs tikslumas ir naikinamoji galia) padarė simetrinius karus itin destruktivius ir sunkiai laimimus. Tai keičia naujų karų taktiką. Antra, naudojamos naujos komunikacijos formos – informacinės technologijos, televizija, pigus susisiekimasis lėktuvais – taip pat darė poveikį. Naujų karų atveju egzistuoja žymiai platesni globaliniai ryšiai (tai apima kriminalinius tinklus, diasporos ryšius, tarptautines agentūras, NVO ir žurnalistus). Naujos komunikacijos tampa ir karo įrankiu, kurio pagalba galima lengviau skleisti baimę ir paniką (pvz., organizuojant teroristinius išpuolius, apie kuriuos informacija paskleidžiama žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose ir pan.). Trečia, dėl globalizacijos kinta valstybės vaidmuo, susijęs su organizuotos prievartos panaudojimu. Valstybės monopolis šioje srityje nyksta, nes vienos valstybės yra ribojamos narystės įvairiuose aljansuose, tarptautinėse organizacijose, o kitos silpnėja dėl globalizacijos poveikio ir susiduria su organizuotos prievartos naudojimo privatizavimu. Dėl šios priežasties M. Kaldor netgi įžvelgia pavojų, kad ateityje vėl gali išaugti karų tarp valstybių skaičius, nes per išorinius karus gali būti vėl siekiama atkurti

³³ Mary Kaldor, *supra* note, 13: 121–148.

valstybių prievartos naudojimo monopolį, panašiai kaip tai vyko XVII a. monarchijose ar XIX a. imperijose.³⁴

Kitas kritikų keliamas klausimas – ar naujieji karai apskritai turėtų būti vadinami karais. Kadangi smurtas juose dažnai privatizuotas ir/ arba kriminalinis, todėl „karo“ sąvoka jam apibūdinti netinka. M. Kaldor manymu, šios sąvokos nenaudojimas galėtų turėti privalumų, nes tokiu atveju šiuolaikinis smurtas ir prievarta, jos aprašomas kaip naujųjų karų reiškinys, būtų traktuojamas kaip visiškai neteisėtas ir suponuotų ne politinį ar karinį, o teisėsaugos atsaką. Vartodama naujųjų karų sąvoką, M. Kaldor teigia parėžianti, kad šiuose konfliktuose organizuotas smurtas ir prievarta naudojami politiniams tikslams pasiekti. Tokiu būdu kriminalinė veikla legitimuojama.³⁵

M. Kaldor naujųjų karų teorija susilaukė kritikos ir dėl to, jog statistiniai duomenys negali patvirtinti jos teiginių. Visgi būtina atkreipti dėmesį į tai, kad dauguma duomenų bazių, renkančių kiekybinius duomenis apie karus, yra paremtos „senąja“ karų samprata ir todėl neatspindi naujųjų karų specifikos, dėl to ir ne visi statistiniai duomenys yra įtraukti į duomenų bazines. Vis dėlto pačios M. Kaldor nuomone, kiekybiniai duomenys iš esmės gali patvirtinti kai kuriuos jos teorijos teiginius. Jie visi rodo, kad karai tarp valstybių beveik išnykę, sumažėjęs aukšto intensyvumo karų skaičius, sumažėjęs mūšiuose žūstančių karių skaičius, pailgėjusi karų trukmė ir dažnesnis jų atsinaujinimas bei atsiranda didesnė rizika, kad karai gali prasidėti ir kaimyninėse šalyse. Taigi statistika rodo mažėjančią „senųjų“ karų skaičių. Kitas svarbus aspektas, anot M. Kaldor, yra tai, jog neteisinga sutapatinti naujuosius karus su pilietiniais karais ir pastarųjų mažėjimą traktuoti kaip patvirtinimą, jog naujųjų karų skaičius neauga. Ji pabrėžia, kad pilietiniai ir naujieji karai nėra tapatūs. Be to, M. Kaldor ir neteigia, kad naujųjų karų skaičius auga. Ji kalba apie besikeičiantį karų pobūdį.³⁶

Kitas kritikuojamas M. Kaldor teorijos teiginys – tai, kad naujuosiuose karuose išaugusi civilių mirčių santykinė dalis lyginant su karių mirtimis. Kritikų teigimu, šios proporcijos smarkiau nepakito ir išlieka panašios kaip ankstesnių karų metu. Pati M. Kaldor pažymi, kad renkant duomenis apie aukas susiduriama su sunkumais. Duomenys apie civilių aukas – labai netikslūs. Jie renkami, naudojant įvairius metodus, o gauti rezultatai priklauso nuo pastarųjų pasirinkimo ir gali smarkiai skirtis. Naujuosiuose karuose būna sunku atskirti kovotojus nuo civilių. Tikslī statistika galima tik dėl kariuomenėje tarnaujančiųjų žūties, tačiau didelę dalį naujųjų karų dalyvių sudaro samdiniai, paramilitaristinių grupių nariai ar nusikaltėliai, kuriuos dažniausiai sunku identifikuoti. Taip pat būna sunku nustatyti, ar civiliai žuvo dėl sąmoningo ir tikslingo smurto prieš juos, ar tai buvo netyčinės aukos, ar mirtys, nulemtos tiesiogiai su karu nesusijusių priežasčių (kaip badas ir ligos). Apskritai, kiekybiniai statistiniai duomenys rodo su karu susijusių mirčių skaičiaus mažėjimą. Nors dalis kritikų

³⁴ Mary Kaldor, *supra* note, 13: 203–206.

³⁵ *Ibid.*, 206–207.

³⁶ *Ibid.*, 208–210.

interpretuoja naujų karų teoriją kaip teigiančią, jog žiaurumai nukreipti prieš civilius yra didesni nei anksčiau, M. Kaldor tokią interpretaciją vadina neteisinga ir pabrėžia, kad naujų karų teorija teigia tik tai, jog didžioji dalis smurto naujuosiuose karuose nukreipta prieš civilius, o ne kitos pusės kovotojus. Kiekybiniai statistiniai duomenys taip pat rodo ženkliai sumažėjusį mūšiuose žuvusiųjų skaičių, tačiau visų su karu susijusių mirčių dalis, lyginant su mūšiuose žuvusiųjų skaičiumi, smarkiai išaugusi. M. Kaldor nuomone, tai iš dalies gali patvirtinti naujų karų teorijos teiginius. Be to, kiekybiniai statistiniai duomenys rodo, jog karių žūtys tarp visų karų aukų sudaro tik labai nedidelę dalį, nes mažiau jų dalyvauja karuose, o ir mūšių skaičius mažėja. Statistiniai duomenys patvirtina M. Kaldor teiginį, kad naujesiems karams būdingas išaugęs pabėgėlių ir perkeltųjų asmenų skaičius. Vis dėlto kritikai atkreipia dėmesį į tai, kad statistinių duomenų surinkimas apie pabėgėlius ir ypač šalių viduje perkeltuosius asmenis yra ženkliai pagerėjęs. Kai kurie statistiniai duomenys anksčiau apskritai nebuvo renkami, todėl juos sunku lyginti. Be to, didelė dalis šių žmonių taip ir negrįžta į savo namus ir tai taip pat yra viena iš priežasčių, kodėl pabėgėlių ir perkeltųjų skaičius auga.³⁷

Kaip jau darbe minėta, M. Kaldor mano, kad naujuosiuose karuose (lygiai taip pat kaip ir „senuosiuose“) labai svarbiu elementu išlieka politiniai tikslai. Tad karas tebėra politikos priemonė. Kadangi naujesiems karams būdinga decentralizacija, kovojančias puses sudaro hierarchinės organizacijos neturintys įvairių grupių tinklai (paramilitarinės grupės, reguliarios kariuomenės daliniai, nusikaltėliai, samdiniai), todėl politinis naratyvas reikalingas kaip jungiamasis veiksnys. Jo pagalba pateisinami smurto dalyvaujančiųjų ekonominiai ir nusikalstami tikslai, kerštavimas, nuotykių ieškojimas ar tiesiog smurtavimas dėl paties smurto. Karas netgi tampa tokio naratyvo konstravimo priemone, kai per smurtą, baimę ir neapykantą tam tikros tapatybės yra įtvirtinamos. Tad naujų karų atveju karas yra labiau vidaus politikos, o ne išorinės politikos įrankis.³⁸ Vis dėlto jeigu, kaip pripažįsta ir pati M. Kaldor, tapatybės politika naujuosiuose karuose naudojama kaip priemonė pateisinti tikriesiems tikslams – pirmiausia ekonominės naudos siekimui, kyla klausimas, ar politinių tikslų buvimas tikrai yra esminė sąlyga norint konfliktą įvardinti kaip naujojo karo atvejį. Pats ekonominės naudos siekimas gali būti pakankamas jungiamasis veiksnys, sutelkiantis skirtingas grupes aplink tą patį tikslą, ir tam ne visada būtinas politinis naratyvas, grįstas tapatybės akcentavimu, ar netgi smurto bei nusikalstamų veiksmų pateisinimas (nors nemažai daliai nusikalstamų grupių taip pat būdingas jų veiksmus pateisinančių naratyvų kūrimas). Pati M. Kaldor įvardina naujuosius karus kaip kontinuumą, kuriame jie pasireiškia skirtingu mastu ir kur sunku nustatyti ribas tarp taikos ir karo. Šiame kontinuume ji mato ne tik jau minėtą Jugoslavijos karų pavyzdį ar konfliktus, kilusius Irake ir Afganistane po JAV karinės intervencijos. Kaip kontinuumo dalis įvardijami gaujų karai didžiuosiuose pasaulio miestuose ar Kolumbijoje vykstantis konfliktas, nors šiais atvejais tapatybinės politikos

³⁷ Mary Kaldor, *supra* note, 13: 210–213.

³⁸ *Ibid.*, 215–216.

elementas ne visada egzistuoja. Kolumbijos atveju kairiųjų sukilėlių siekiai – ideologiniai, o ne grįsti tapatybės argumentais (pati M. Kaldor tokio pobūdžio tikslus priskiria „senųjų“ karų požymiams). Be to, šalyje didelis kriminalinio smurto mastas, susijęs su prekyba narkotikais. Atsižvelgiant į tai, atrodo šiek tiek keista, kad ši autorė Meksikos narkotikų karą pabrėžtinai įvardina kaip kriminalinę problemą, nors sutinka, kad jis turi didžiąją dalį naujų karų požymių.³⁹ Šiuo atžvilgiu galima būtų kritikuoti M. Kaldor, kad ji labai susiaurina politinius naujų karų tikslus, apsiribodama tik tapatybės politikos akcentavimu. Tai gali būti tik viena iš naujų karų pasireiškimo formų. Jeigu ekonominiai tikslai yra pagrindinė motyvacija, ji gali būti pridengiama ir kitokio pobūdžio naratyvais. Be to, politinių tikslų turėjimo nereikėtų apriboti vien siekiu perimti politinę valdžią konkrečioje teritorijoje. Noras įtakoti ar keisti politinės valdžios veiksmus ir sprendimus, kad jie atitiktų vienos ar kitos grupės interesus, taip pat gali būti vertinamas kaip politinis tikslas.

Skirtingai nuo M. Kaldor naujų karų teorijos, Franko Hoffmano hibridinio karo koncepcija artimesnė tam, ką M. Kaldor supranta kaip „senojo“ pobūdžio karus. Vis dėlto šios koncepcijos turi ir panašumų. F. Hoffmanas, kaip ir M. Kaldor, pabrėžia, jog šiandieniniuose kariniuose konfliktuose išsitrina anksčiau aiškos buvusios skirtys (pvz., tarp kovotojų ir civilių, konvencinių ir nereguliarių pajėgų). Abu taip pat mato išaugusį karo ir kriminalinio smurto susiliejamą, dažnesnį taikymąsi į civilius gyventojus, informacinių technologijų išnaudojimą.

F. Hoffmano hibridinio karo koncepcija pasirodė po 2006 m. Izraelio ir Libano karinio konflikto.⁴⁰ 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristinių išpuolių jis laiko skiriamąja riba, po kurios prasideda jau kitokio karo era. Pagrindinės grėsmės saugumui ima kelti nevalstybiniai dariniai, tikslingai pasinaudojantys konvencine karine galia besiremiančių Vakarų valstybių silpnosiomis pusėmis ir naudojantys metodus, kurie neatitinka konvencinio karo taisyklių. Ilgą laiką formuojant karines strategijas ir vystant karines technologijas Vakaruose tokio pobūdžio grėsmėms nebuvo skiriama pakankamai dėmesio.⁴¹

F. Hoffmano teigimu, ateityje Vakarų valstybėms greičiausiai teks susidurti su tokiais priešininkais, kurie savo veikime tuo pačiu metu naudos skirtingų kovos būdų kombinacijas, pritaikytas atsižvelgiant į Vakarų visuomenių silpnuosius aspektus. Šį kariavimo būdų (konvencinių, nereguliarių, teroristinių) susiliejamą, skirtingų kovotojų (karių, partizaninių grupių, teroristų ir nusikaltėlių) pasitelkimą, įvairių technologijų naudojimą jis ir įvardina kaip hibridinį karą.⁴² Anot F. Hoffmano, hibridiniuose karuose gali kovoti tiek valstybinės pajėgos, tiek nevalstybiniai junginiai. Vienas pagrindinių hibridinių karų požymių – tai skirtingų kariavimo metodų apjungimas

³⁹ Mary Kaldor, „In Defence of New Wars“, *Stability: International Journal of Security and Development* 2, 1 (2013): 6.

⁴⁰ Kęstutis Kilinskas, „Hybrid Warfare: an Orientating or Misleading Concept in Analysing Russia's Military Actions in Ukraine?“, *Lithuanian Annual Strategic Review* 14 (2015–2016): 146.

⁴¹ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: the Rise of Hybrid Wars* (Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007), 11–13.

⁴² *Ibid.*, 14.

(konvencinių pajėgumų, partizaniniams karams būdingų metodų, teroristinių veiksmų ir neatrankinio smurto naudojimas, kriminalinio elemento įtraukimas). Visi šie kovos metodai turėtų būti taikomi vienu metu ir koordinuotai, siekiant bendro tikslo.⁴³

F. Hoffmanas pripažįsta, kad ankstesniems karams taip pat buvo būdingas reguliarių ir nereguliarių metodų naudojimas, tačiau jie buvo naudojami skirtinguose mūšio laukuose, skirtingų dalinių. Hibridinis karas skiriasi tuo, jog jo metu šie metodai susilieja viename mūšio lauke, veikiant toms pačioms pajėgoms. Nereguliarūs metodai tampa lemiami, o ne vien tik prailgina kovą ar didina kaštus kitai kovojančiai pusei. Neturint galimybių pasitelkti aukšto lygmens technologijas, svarbus tampa kriminalinio komponento naudojimas, nes jo pagalba pasiekiamas ardomasis poveikis. Kriminalinė veikla reikalinga tiek materialiniam kovotojų apsirūpinimui, tiek dar didesnės suirutės kūrimui ir priešininko sutrikdymui. Tai gali padėti palaužti pasipriešinimą ar įveikti konvencinio karo metodais besiremiančią vyriausybę.⁴⁴ Taip pat hibridiniam karui būdingas daugialypiškumas, įvairių kovos erdvių (pvz., informacinės) išnaudojimas.⁴⁵

F. Hoffmanas taip pat pastebi, kad miestai ateityje bus pagrindinė hibridinių karų mūšių erdvė. Ji, visų pirma, suteikia nemažai pranašumų hibridinio karo būdus naudojančiai pusei (geros galimybės pasitraukti ar pasislėpti, įsiliejant į vietines bendruomenes). Antra, konvencinį karinį pranašumą turintieji tokioje mūšio erdvėje negali jo pilnai išnaudoti. Asimetrinių kariavimo metodų pasitelkimas padeda prailginti konfliktų trukmę ir didina jų kaštus.⁴⁶ F. Hoffmano manymu, vadinamieji nereguliarūs kovos metodai taps įprastais. Vakarų valstybės turėtų būti pasiruošusios kovoti su priešininkais, kurie ne tik nepripažįsta Vakarams būdingų kariavimo taisyklių, bet ir jokių taisyklių apskritai. Svarbiausias jų tikslas bus išlikti nenusipėjama, siekti privalumų netikėtais būdais, naudojant nuožmius puolimus, neįprastais būdais panaudojant aukštąsias technologijas. Taip pat sugrįš primityvios karo formos ir nusikalstamos veiklos pasitelkimas, kuris Vakarų pasaulyje seniai pasmerktas. Naudojantieji hibridinio karo metodus sieks persvaros ne modernia ginkluote, bet šokiruodami barbariškumu.⁴⁷ Smurtas prieš civilius ir modernios komunikacijos priemonės bus pasitelkiami siekiant sukurti baimės atmosferą.⁴⁸ Hibridinį karą F. Hoffmanas įvardina kaip potencialiai pavojingiausią ir vis dažniau pasitaikysiantį konfliktų modelį.⁴⁹

Atsižvelgiant į šią skyriaus aptartose M. Kaldor ir F. Hoffmano koncepcijose išskiriamus naujų ir hibridinių karų požymius, empirinėje darbo dalyje tiriamas Meksikos narkotikų karo atvejis. Išskiriami keturi tiriami elementai.

⁴³ Frank G. Hoffman, *supra* note, 41: 14.

⁴⁴ *Ibid.*, 29-30.

⁴⁵ *Ibid.*, 35.

⁴⁶ *Ibid.*, 15.

⁴⁷ *Ibid.*, 16.

⁴⁸ *Ibid.*, 41–54.

⁴⁹ *Ibid.*, 16.

Pirmas tiriamasis aspektas – Meksikos narkotikų karo veikėjai. Keliami tyrimo klausimai: ar Meksikos atvejui būdingas konvencinių ir nekonvencinių junginių įsitraukimas, skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas, kovojančių grupių decentralizuotas ir autonomiškas veikimas? Antrasis tiriamas aspektas – narkotikų prekybos organizacijų įtaka politikai. Keliamas klausimas: kokiais būdais ši įtaka pasireiškia? Trečiasis tiriamasis aspektas – narkotikų kartelių veikimo metodai. Tyrime keliami klausimai: kokie metodai naudojami, ar jiems būdingas F. Hoffmano išskiriamų hibridinio karo metodų taikymas, ar būdingas M. Kaldor minimas siekis kontroliuoti teritoriją per gyventojų kontrolę, lengvųjų ginklų, o ne sunkiųjų ginklų naudojimas, modernių komunikacijos priemonių pasitelkimas? Ketvirtasis tiriamasis aspektas – narkotikų kartelių veiklos finansavimo būdai. Šiuo aspektu keliamas tyrimo klausimas: ar Meksikos atvejui būdingi naujųjų karų ekonomikos požymiai (kovojančių pusių pelnymasis iš smurto, dalyvavimo nusikalstamose veiklose ir galėjimas finansiškai išsilaikyti tik tęsiantis karo situacijai)?

2. MEKSIKOS NARKOTIKŲ KARO ESMINIAI ASPEKTAI

Narkotinių kultūrų auginimas, prasidėjęs viename Meksikos regione, per šimtmetį išplito į didelę šalies dalį. Šiuo metu prekyba narkotikais yra viena didžiausių Meksikos industrijų pagal gaunamas pajamas. Taip pat sukuria didelę darbo vietų dalį neformalioje ekonomikoje. Antrajame magistro baigiamojo darbo skyriuje aptariama kaip vystėsi narkotinių kultūrų auginimas ir plėtėsi prekyba narkotikais Meksikoje nuo XIX a. pabaigos iki šių dienų. Pirmame poskyryje nagrinėjamos narkotikų prekybos ištakos (nuo narkotinių kultūrų auginimo ir prekybos narkotikais pradžios XIX a. pabaigoje–XX a. pirmoje pusėje) ir plėtra po Antrojo pasaulinio karo. Antrame poskyryje aptariami pagrindiniai Meksikos narkotikų karo etapai nuo prezidento F. Calderóno paskelbto karo narkotikų prekeiviams 2006 m. pabaigoje iki dabartinės situacijos šalyje, kai pradžioje keliose valstijose telkęs smurtas išplito į didžiąją Meksikos teritorijos dalį. Trečiasis poskyris skirtas svarbiausiems Meksikos narkotikų karteliams, kurie dominavo narkotikų prekyboje pastaruosius XXI a. dešimtmečius. Ketvirtame poskyryje nagrinėjama narkotikų prekybos įtaka platesniame kaimyninių ir Lotynų Amerikos šalių kontekste.

2.1. Narkotinių kultūrų auginimo ištakos ir prekybos narkotikais eiga

Opijus į Meksiką atkeliavo kartu su migruojančiais kinų darbininkais 1864 m. Kinai tuo laikotarpiu buvo pasitelkiami tiesiant geležinkelius ir kaip pigi darbo jėga kasyklose. XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje opijus buvo laivais gabenamas į Meksikos Ramiojo vandenyno pakrantėje įsikūrusius uostus ir vėliau kontrabandos būdu keliaudavo į JAV.⁵⁰ Apie 1880 m. opijaus aguonos imamos auginti ir pačioje Meksikoje. Tam darė įtakos palankios klimato sąlygos, ypač vadinamajame Meksikos Auksiniame trikampyje, esančiame Sinaloa, Durango ir Čihuahua valstijų teritorijų sankirtoje. Būtent Sinaloa valstijoje, Sierra Madre kalnuose dalis atvykusių kinų ėmė patys auginti opijaus aguonas ir marihuaną.⁵¹ Pirmą kartą šiuose kalnuose augančios opijaus aguonos užfiksuotos 1886 m.⁵²

XIX a. antroje pusėje, valdant diktatoriui Porfirio Díazui, vykdyta žemės reforma ir ekonominė politika prisidėjo prie nemažos dalies smulkiųjų valstiečių pragyvenimo šaltinio netekimo. Šiuo laikotarpiu buvo nacionalizuota bendruomeninė ir Bažnyčiai priklausiusi žemė, kuri po to išdalinta sklypais ir privatizuota. Didžiąją jos dalį įsigijo stambieji žemvaldžiai. Didelė dalis valstiečių liko be pragyvenimo šaltinio ir buvo priversti arba tapti samdomais darbininkais, arba pragyvenimui užsidirbti

⁵⁰ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *Drug War Mexico: Politics, Neoliberalism and Violence in the New Narcoeconomy* (London: Zed Books, 2012), 15.

⁵¹ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *A Narco History: How the United States and Mexico Jointly Created the „Mexican Drug War“* (New York: OR Books, 2015), 25.

⁵² Ioan Grillo, *El Narco: Inside Mexico's Criminal Insurgency* (New York: Bloomsbury Press, 2011), 27.

juodojoje rinkoje. P. DÍazo valdymo laikotarpiu taip pat buvo intensyviai tiesiami geležinkeliai. Tai irgi prisidėjo prie dalies sunkiau pasiekiamų žemių, priklausiusių vietiniams indėnams, pasisavinimo. Pamažu pradėjo formuotis žmonių grupė, kuri ieškodama būdų užsidirbti pragyvenimui, neretai imdavosi ir nelegalių veiklų, pvz., kontrabandos. Autoritarinis režimas, skurdas, auganti ekonominė ir socialinė nelygybė privedė prie 1910 m. kilusios revoliucijos, kurioje dalyvavo plataus politinio spektro atstovai – socialistai, liberalai, anarchistai, įvairūs valstiečių judėjimai.⁵³

Dar vienas veiksnys, paskatinęs narkotinių kultūrų auginimą Meksikoje ir prekybos narkotikais plėtrą buvo jų vartojimo ne mediciniais tikslais draudimas JAV. XIX a. ir XX a. pradžioje narkotinių medžiagų vartojimas ir prekyba JAV buvo legalūs. Šios medžiagos (kaip morfinas, heroinas) buvo naudojamos vaistuose, dažniausiai skirtuose skausmui malšinti, tačiau ne tik tam. Narkotinių medžiagų (pvz., kokaino) buvo dedama ir į kitus produktus (cigaretes, gaiviuosius gėrimus). Visgi XIX a. paskutiniajame dešimtmetyje po truputį prasidėjo prohibicionistinis judėjimas prieš narkotines medžiagas, kuris ypač išsiplėtė per pirmuosius du XX a. dešimtmečius, kol galiausiai jos buvo uždraustos. To priežastis buvo gydytojų pastebėjimas, kad šios medžiagos sukelia vartojantiems priklausomybę. Be to, narkotikų vartojimas visuomenėje buvo siejamas su tam tikromis socialinėmis grupėmis (kaip imigrantai iš Kinijos arba afroamerikietiškos kilmės JAV gyventojai), kurios traktuotos kaip pavojingos visuomenei. Iš pradžių draudimai atsirado tik kai kuriose valstijose ir buvo skirti daliai narkotinių medžiagų (pvz., rūkomajam opijui). Vėliau draudimus imta griežtinti. Visgi susidurta ir su nenumatytomis pasekmėmis: sumažėjus narkotikų kiekiui rinkoje, išaugo jų kainos, o tai, savo ruožtu, patraukė kriminalinių veikėjų dėmesį ir jie ėmėsi nelegalios prekybos jais. Kita nenumatyta pasekmė buvo tai, jog vartojusieji rūkomąjį opijų perėjo prie stipresnių iš aguonų išgaunamų narkotikų (morfino ir heroino). Tai paskatino stiprinti draudimus dar labiau. Tarptautiniu mastu taip pat imta stiprinti spaudimą dėl narkotikų uždraudimo. 1912 m. Hagos konferencijoje kelios valstybės sutiko apriboti opijaus ir kokaino vartojimą. JAV 1914 m. buvo priimtas Harrisono aktas, uždraudžiantis bet koki nemedicininį opiatų ir kokaino vartojimą. 1924 m. kriminalizuota heroino gamyba, įvežimas ir jo turėjimas. Tai dar labiau didino narkotinių medžiagų trūkumą rinkoje, kuris, savo ruožtu, skatino į prekybą jomis įsitraukti nusikalstamas organizacijas.⁵⁴ Kai kurių autorių teigimu, narkotikų tapimas nelegalia preke juos iš anksčiau santykinai mažos vertės eksporto pavertė į itin pelningą tiems, kurie nebijojo su tuo susijusios rizikos.⁵⁵

Auganti narkotikų paklausa JAV paskatino narkotinių kultūrų auginimą Meksikoje, kur gamtinės sąlygos tam buvo palankios. Pirmieji opijaus aguonų augintojai šalyje, kaip jau minėta, buvo kinai. Jie ėmėsi ir marihuanos auginimo, nors patį augalą, kaip manoma, į Meksiką atvežė kolonizatoriai ispanai

⁵³ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 16–18.

⁵⁴ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 23–24.

⁵⁵ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *op. cit.*, 16.

ir jis Meksikoje buvo auginamas jau ne vieną šimtmetį. Kinų imigrantų skaičius šalyje smarkiai išaugo po to, kai JAV įvedė draudimą kinų imigracijai. Vis didesnė jų dalis Meksikoje ėmė auginti narkotines kultūras. Meksikos revoliucijos laikotarpiu ir po jos (1910–1930 m.) dalis tuo metu nuskurdusių meksikiečių ūkininkų jas taip pat ėmė auginti. Kinai sukūrė ir prekybos narkotikais tinklą, kuris naudotas opijaus gumos gabenimui per šiaurės Meksiką į JAV miestus (pirmiausia Los Andželą). Kinai iš pradžių kontroliavo visas grandis: nuo auginimo iki platinimo JAV teritorijoje. Vis dėlto pamažu į šią veiklą įsitraukė vis daugiau pačių meksikiečių (valstiečių, vidurinės klasės miestiečių, pasiturinčių prekybininkų). Tuo metu siena su JAV buvo ne itin saugoma, o meksikiečių judėjimas per ją nebuvo ribojamas. Geležinkelių plėtra tą judėjimą darė dar paprastesnį. Šiuo laikotarpiu susiformavo pagrindiniai taškai, per kuriuos narkotikai kontrabanda gabenti į JAV (žr. 1 pav., 102 p.): Tichuana ir Meksikalis (pasiestyje tarp Žemutinės Kalifornijos ir Kalifornijos), Nogalesas (pasiestyje tarp Sonoros ir Arizonos), Chuarezas (pasiestyje tarp Čihuahua ir Naujosios Meksikos bei Teksaso), Naujasis Laredas, Reinosos ir Matamorosas (palei Rio Grandę, rytinėje Meksikos teritorijoje).⁵⁶ Vėliau JAV įvestas draudimas alkoholiui taip pat prisidėjo prie kontrabandos tinklo iš Meksikos į JAV plėtojimo. Po šio draudimo panaikinimo, sukurti kontrabandos tinklai buvo panaudoti gabenti marihuaną ir heroiną.⁵⁷

Apribojimai narkotikų prekybai Meksikoje ėmė griežtėti anksčiau nei JAV, nors vartojimas ten nebuvo labai paplitęs. Nuo 1883 m. dalis narkotikų (tarp jų opijus ir marihuana) galėjo būti įsigijami tik vaistinėse, turint gydytojo receptą. Taip norėta sumažinti atsitiktinių ir tyčinių apsinuodijimų skaičių. 1910 m. didelė gyventojų dalis jau pasisakė už ribojančią narkotikų politiką. Prohibicionistinės politikos šalininkai ypač sustiprėjo revoliucijos metais. Revoliucijos vadovai alkoholizmą, priklausomybę nuo opijaus, marihuanos vartojimą siejo su atsilikusiomis visuomenės grupėmis (beraščiais ir indėnais). Narkotikai buvo suvokiami kaip trukdis kuriant naują pavyzdinę visuomenę, kuri galėtų suformuoti modernią, progresyvią ir civilizuotą Meksikos valstybę. 1912 m. Meksikos vyriausybė pasirašė Hagos konvenciją. Po 1918 m. įvairūs draudimai tik stiprėjo, tačiau revoliucinio laikotarpio neramumai trukdė juos įgyvendinti. Prie šių pastangų grįžta prezidento Plutarco Elíaso Calleso valdymo laikotarpiu 1924–1928 m. Jis siekė nubausti visus narkotikų prekeivius ir vartotojus Meksikoje, atleido policijos pareigūnus, įsitraukusius į narkotikų prekybą. Norėta sustabdyti narkotikų įvežimą iš Azijos ir Europos, uždaryti narkotikų pardavimo vietas Meksiko mieste, pasienio miestelius „išvalyti“ nuo narkotikų prekeivių. Imtasi priemonių prieš aguonų augintojus ir sunaikinti keli šimtai hektarų kinų augintų aguonų. Buvo suimami ir marihuanos

⁵⁶ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 25–26.

⁵⁷ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 21.

augintojai bei naikinami jų pasėliai. 1931 m. narkotikų vartojimas ir prekyba paskelbti federaliniais nusikaltimais.⁵⁸

Prasidėjus Meksikos revoliucijai ir griežtinant narkotikų kontrolę, ėmė stiprėti ir antikiniškos nuotaikos visuomenėje bei politikų retorikoje. Prie to prisidėjo tai, jog opijaus vartojimas tarp meksikiečių nebuvo paplitęs. Jis buvo būdingas imigrantų kinų bendruomenei. Kinai susidūrė su vis didesne diskriminacija, kuri XX a. 3–4-ame dešimt. vis labiau ėmė trukdyti organizuoti narkotikų prekybos tinklus ir juose dalyvauti. Jų vaidmenį pamažu perėmė meksikiečiai, o gamyba jau buvo pakankama, kad 4-o dešimt. pabaigoje nutrūkus opijaus gabenimui iš Kinijos, Meksika pati galėjo patenkinti išaugusią paklausą JAV.⁵⁹

1929–1940 m. suformuota tokia politinė šalies struktūra, kuri įtvirtino vienpartinį valdymą ir turėjo įtakos prekybos narkotikais masto augimui. 1929 m. sukurta Nacionalinė revoliucinė partija, kuri apjungė į vieną darinį visas politines frakcijas. Tai palengvino prezidento valdžios perdavimą ir padėjo išvengti vieno asmens diktatūros įsitvirtinimo (nustatyta 6 metų prezidento kadencija be galimybės būti perrinktam). Naująjį prezidentą po konsultacijų su kitais svarbiais partijos veikėjais parinkdavo bebaigiantis kadenciją prezidentas. Didžiausia valdžia buvo sutelkta prezidento rankose, o įstatymų leidžiamosios ir teisminės valdžios galios – apribotos. Svarbiausios visuomenės grupės suorganizuotos į konsoliduotus darinius (sąjungas, konfederacijas, atstovaujančias valstiečius, verslininkus, kariškius, darbininkus). Jos visos buvo įkorporuotos į partiją. Jų vadovai užtikrindavo balsus partijai, numalšindavo eilinių narių protestus, patys už tai gaudami privilegijų. Bet kokia opozicija buvo malšinama jėga arba pasitelkiant rinkimų rezultatų klastojimą. 1946 m. partijos pavadinimas pakeistas į Institucinę revoliucinę partiją (toliau – PRI). Ji užsitikrino prezidento postą, įstatymų leidžiamąją valdžią bei visų valstijų valdymą. Visgi periferijoje partijos valdžia buvo labiau sąlyginė. Didžioji dalis valstijų gubernatorių veikė kaip vietos vadai, turintys nemažai galių ir savarankiškumo, jie tik pakluso PRI nurodymams ir užtikrino išteklių tiekimą. Viena iš privilegijų, kuriomis naudojosi vietinės valdžios atstovai buvo galimybė su aukštesnės valdžios leidimu užsiimti nelegaliomis didelį pelną nešančiomis veiklomis (tarp jų ir prekyba narkotikais). Tai buvo ypač būdinga šiaurinėms valstijoms. Narkotikų kriminalizavimas sudarė galimybes politikams ir valstybės pareigūnams turėti daugiau galios narkotikų prekeivių atžvilgiu ir iš to pelnytis, reikalaujant pelno dalies už nesikišimą. Galima teigti, kad valstybės pareigūnai ėmė reguliuoti šį verslą, neleisdami ateiti naujiems konkurentams, užkirsdami kelią su konkurencija susijusiam smurtui, neleisdami narkotikų prekeiviams patiems įsitraukti į politinę veiklą.⁶⁰

⁵⁸ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 27–30.

⁵⁹ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 15–16.

⁶⁰ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *op. cit.*, 31–33.

Antrojo pasaulinio karo metais opijaus gamyba Sinaloa valstijoje ženkliai išaugo dėl didėjančios paklausos. Yra manančių, kad JAV vyriausybė pati pirko Meksikos opijų ir naudojo jį morfino gamybai, kuris buvo duodamas Antrajame pasauliniame kare kovojusiems JAV kariams. Tam turėjo įtakos sustojęs opijaus tiekimas iš Turkijos dėl vokiečių karinių laivų, puldinėjusių prekybinius laivus Atlanto vandenyne. Vis dėlto nėra jokių įrodymų, galinčių pagrįsti tokius teiginius, o JAV visą laiką neigė tokio susitarimo buvimą.⁶¹ Tuo laikotarpiu prasidėjo pirmi smurtiniai susidūrimai tarp narkotikų prekeivių Sinaloa provincijos Kuliakano mieste. Siekiant spręsti šią problemą bei atsižvelgiant į JAV spaudimą, 1947 m. buvo įkurtas Nacionalinis saugumo direktoratas (isp. *Dirección Federal de Seguridad*, toliau – DFS). Jis atliko slaptosios policijos ir nacionalinės saugumo agentūros vaidmenį. DFS netrukus įsitraukė į narkotikų prekybos reguliavimą, pelnydamasis iš jos. Kita vertus, prieš narkotikų prekybą ir jų auginimą nukreiptos operacijos taip pat buvo išnaudojamos opozicijos malšinimui. 1948 m. pradėta nelegalių aguonų plantacijų naikinimo kampanija. Naikinti jas buvo pasiūstos policijos pajėgos ir pirmą kartą į pagalbą pasitelkti kariniai daliniai. Kampanija prasidėjo Sinaloa valstijoje ir vėliau persikėlė į kitas (Žemutinę Kaliforniją, Sonorą, Chaliską, Durangą, Morelosą, Gvanachuatą ir Jukataną). Ši kampanija nebuvo efektyvi. Plantacijos buvo išmėtytos didelėje teritorijoje, o augintojai, kurių laukus surasdavo, stengdavosi papirkti policiją ir kariškius, kad jų pasėliai nebūtų sunaikinti. Visgi kampanija turėjo dar vieną pasekmę – narkotikų kontrolės politikos įgyvendinimas buvo perkeltas iš vietos valdžios į nacionalinį lygmenį, o tai paskatino centralizuoti ir narkotikų prekybą. Prekeiviai, matydami, kad nebeužtenka užsitikrinti vietos ar valstijos valdžios paramą, o būtina sutarti ir su federalinėmis jėgomis (federaline policija, kariuomene, DFS ir PRI pareigūnais), ėmė jungtis į stambesnes organizacijas ir plėstis už Sinaloa valstijos ribų.⁶²

XX a. 7–8-ame dešimt. JAV išpopuliarėjo marihuanos vartojimas, o tai paskatino didesnę jos auginimą Meksikoje. Meksikietiško heroino paklausa taip pat išaugo po to, kai Turkijoje 1972 m. buvo uždraustas opijaus aguonų auginimas. Manoma, kad 1972 m. Meksika tiekė apie 10–20 proc. JAV suvartojamo heroino, o 1975 m. – jau 70–90 proc. Tais pačiais 1975 m. Meksika taip pat buvo 95 proc. JAV suvartojamos marihuanos tiekėja.⁶³ Be to, narkotikų kontrabanda iš Meksikos darėsi vis labiau centralizuota. Sąlygas tam sudarė didėjantis kontrabandininkų sukaupiamas turtas. Šiuo laikotarpiu JAV prezidento R. Nixono administracija stiprino kovą su narkotikų prekyba ir vartojimu. 1973 m. jis įsteigė Kovos su narkotikais administraciją (angl. *Drug Enforcement Administration*, toliau – DEA). Dėtos pastangos įtikinti Meksikos vyriausybę imtis narkotinių kultūrų pasėlių purškimo herbicidais, tačiau Meksika atsisakė tą daryti. Nuomonė pakeista tik po to, kai JAV ėmė itin griežtai tikrinti visas transporto priemones ir pėsčiuosius norinčius iš Meksikos patekti į JAV. Tai praktiškai reiškė sienos

⁶¹ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 33–34.

⁶² Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 36–38.

⁶³ *Ibid.*, 38–39.

uždarymą. Meksikos vyriausybei teko sutikti su pasėlių naikinimo operacija, tačiau pasirinktas rankinis jų naikinimo būdas (naudojant lazdas, mačetes), o ne purškimas cheminėmis medžiagomis. Vėl buvo pasiųsti kariuomenės daliniai, kurie pasitarnavo ir vis beįsiplieskiančių sukilimų periferijoje malšinimui. Nerimą Meksikos vyriausybei kėlė tiek narkotikų pramonės augimas ir su tuo susijęs smurtas (ypač Kuliakane, kur susišaudymai tapo beveik kasdienybe), tiek valstiečių keliami neramumai (žemės užgrobimai, ginkluotas priešinimasis valdžios atstovams). Tai buvo tarpusavyje susijusios problemos (dalis šių valstiečių buvo perėję prie narkotinių kultūrų auginimo ir buvo pasiryžę ginti savo pragyvenimo šaltinį, esant būtinybei, ir ginklu).⁶⁴

1976 m. Meksika nusileido JAV siūlymui purkšti narkotinių kultūrų pasėlius herbicidais ir pradėta operacija „Kondoras“. Vėliau toks pat metodas naudotas Kolumbijoje ir Afganistane. Meksikos vyriausybės keliamas tikslas buvo visiškai opijaus aguonų išnaikinimas. Iš dalies tokia priemonė buvo efektyvi – į JAV patenkančių narkotikų kiekis sumažėjo (1979 m. beveik perpus).⁶⁵ Visgi tai turėjo ir nenumatytų pasekmių: išaugo narkotikų kainos, o tai pačiose JAV padidino nusikalstamumą, nes priklausomi nuo narkotikų asmenys ieškojo įvairių būdų, kaip gauti pinigų brangstantiems narkotikams įsigyti. Operacija „Kondoras“ taip pat panaudota ir kairiųjų pažiūrų opozicijos persekiojimui, kadangi kairiųjų judėjimai buvo siejami su nusikalstama veikla ir prekyba narkotikais. Meksikietiškos marihuanos paklausai smarkiai sumažėjus dėl galimo užterštumo chemikalais, jos nauju šaltiniu tapo Kolumbija, kur ženkliai išaugo užauginamos marihuanos kiekis. Dar viena nenumatyta pasekmė buvo ta, jog nemaža dalimi narkotinių kultūrų auginimas persikėlė į kitas valstijas (operacija buvo vykdoma tik vadinamajame Aukšiniame trikampyje). Stambūs narkotikų prekeiviai persikėlė į Gvadalacharą (Chalisko valstija), kur susiformavo stambi prekybos narkotikais organizacija, amerikiečių vėliau pavadinta Gvadalacharos karteliu. Operacija „Kondoras“ neplanuotai prisidėjo prie didesnės prekybos narkotikais centralizacijos. Smulkūs augintojai ir prekeiviai didele dalimi buvo pašalinti iš rinkos, o sustiprėjo tie, kurie turėjo pakankamai lėšų papirkti karius, policininkus, DFS pareigūnus ir politikus.⁶⁶ Ilgalaikėje perspektyvoje operacija „Kondoras“ negalėjo duoti norimų rezultatų, nes nebuvo sprendžiamos tos problemos, kurios skatino gyventojus įsitraukti į prekybą narkotikais ar jų žaliavos auginimą, o iš šios veiklos besipelnantys politikai ir įvairūs valstybės pareigūnai nebuvo baudžiami.⁶⁷

XX a. 8-o dešimt. pabaigoje Meksikos valdančiosios partijos ir teisėsaugos institucijų korupcijos fone susiformavo vadinamoji *plaza* sistema. Jos pagalba buvo kontroliuojama prekyba narkotikais PRI valdymo laikotarpiu. Ji svarbi norint suprasti dabartinį Meksikos narkotikų karą. Žodžiu *plaza* Meksikoje būdavo įvardijama tam tikros policijos įstaigos jurisdikcija. Kontrabandininkai ėmė ši

⁶⁴ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 38–44.

⁶⁵ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 42.

⁶⁶ *Ibid.*, 42–43 ir Carmen Boullosa ir Mike Wallace, op. cit., 44–45.

⁶⁷ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 51.

terminą naudoti įvardinant nelegalius prekybos narkotikais koridorius ir kitas šiam verslui svarbias teritorijas, kurių valdymas nešė didžiules pajamas. Kai narkotikai buvo pradėti gabenti dideliais kiekiais, tokių operacijų organizavimas pasidarė žymiai sudėtingesnis. Kiekviena *plaza* turėjo asmenį, atsakingą už prekybos koordinavimą ir derėjimąsi dėl policijos apsaugos. Toks asmuo galėjo per kontroliuojamą *plazą* gabenti savo narkotikus ir imti mokesčius iš kitų, taip pat norinčių pasinaudoti jo valdomu transportavimo koridoriu. *Plazą* kontroliuojantis asmuo turėjo mokėti policijai ir kariškiams už galimybę *plazą* valdyti. Tokiame sandėryje viršenybę išlaikė policija, kuri prireikus pernelyg galingą ar per daug JAV agentų dėmesio sulaukiantį narkotikų prekeivį galėjo pašalinti. Ji susidorodavo su kyšių nemokančiais narkotikų prekeiviais, taip galėdama pademonstruoti ir kovą su prekyba narkotikais. Tokia sistema padėjo kontroliuoti nusikalstamumą, užtikrinti papildomas pajamas politikams ir teisėsaugos bei kariuomenės pareigūnams, o jėgos naudojimo monopolį išlaikyti valstybės rankose.⁶⁸

XX a. 9-e dešimt. prasidėjo naujas Meksikos narkotikų prekybos organizacijų raidos etapas. Šio dešimtmečio pradžioje JAV pavyko sustabdyti Kolumbijos kokaino kontrabandą Karibų jūros keliu, tad Kolumbijos karteliams reikėjo ieškoti naujo kelio produkcijos gabenimui ir juo tapo Meksika. Per ją imta gabenti didžiąją dalį kokaino produkcijos. Iš pradžių Meksikos narkotikų prekeiviai veikė labiau kaip Kolumbijos kartelių samdiniai ir gerą užmokestį gaunantys kontrabandininkai, tačiau netrukus tapo visateisiais partneriais ir su jų pagalba į JAV rinką keliavo apie 90 proc. ten patenkančio kokaino. Nuo XX a. 9-o dešimt. vidurio meksikiečiai iš Kolumbijos kartelių samdinių tampa sąlygas diktuojančiais partneriais. Meksikoje didžiąją dalį šios prekybos kontroliavo Gvadalacharos kartelis. Tai buvo kelių stambių narkotikų prekeivių (Miguelio Ángelio Félixo Gallardo, Rafaelio Caro Quintero ir Ernesto Fonseca Carrillo) sudaryta sąjunga. Šios grupės galios augimui įtakos turėjo teisėsaugos institucijų (pirmiausia DFS) teikta apsauga ir pagalba užtikrinant narkotikų transportavimą per sieną su JAV. Aukšto rango kartelio nariai netgi gaudavo DFS pareigūnų ženklelius. Dar vienas Gvadalacharos kartelio galios augimą paskatinęs veiksnys buvo tai, jog JAV naudojosi narkotikų prekeivių pagalba teikiant ginkluotę, pinigus, lėktuvus ir pilotus Nikaragvos paramilitariniams dešiniųjų daliniams, kovojusiems prieš kairiųjų vyriausybę.⁶⁹

Gvadalacharos kartelio pabaigą ir Meksikos valdžios institucijų turėtos narkotikų prekybos kontrolės silpnėjimą nulėmė JAV Kovos su narkotikais administracijos agento Enriques Camarenos nužudymas 1985 m., kurį suplanavo Gvadalacharos kartelio vadovai. Po šio įvykio kilo didelis skandalas. Kovos su narkotikais administracijai pavyko susekti ir suimti R. Caro Quintero ir E. Fonsečą Carrillo, tačiau M. A. Félixas Gallardo liko slapstytis. Vertindama Meksikos vyriausybės pastangas jį susekti kaip nepakankamas, Kovos su narkotikais administracija ėmė skelbti žiniasklaidoje

⁶⁸ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 44–45.

⁶⁹ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 48–50.

informaciją apie DFS ryšius su narkotikų prekeiviais ir PRI aukšto rango politikų įsitraukimą. Tai buvo smūgis partijos įvaizdžiui ir patikimumui bei privertė Meksikos vyriausybę panaikinti DFS. Reikia pažymėti, kad didelė dalis šios agentūros darbuotojų tiesiog perėjo į kitas tarnybas (federalinę policiją ar naujai įkurtą Tyrimų ir nacionalinio saugumo centrą).⁷⁰ Po DFS uždarymo valstybės kontrolė prekybos narkotikais atžvilgiu ėmė silpnėti. Tai sudarė sąlygas 10-e dešimt. susiformuoti dar galingesnėms nusikalstamoms organizacijoms.⁷¹

XX a. 9-as dešimt. taip pat svarbus tuo, jog šiuo laikotarpiu Meksikoje buvo pradėtos neoliberalios ekonominės reformos. Šalis buvo priversta jų imtis po ištikusios didelio valstybės įsiskolinimo sukeltos krizės. Ekonominių šalies reformų reikalavo JAV suorganizuoto pagalbos paketo sąlygos. Atsižvelgdama į jas, Meksikos vyriausybė privatizavo didelę dalį mažesnių valstybinių įmonių, apkarpė investicijas į infrastruktūrą, sumažino importo tarifus, skatino užsienio investicijas, atsisakė subsidijų žemės ūkio sektoriui. Buvo prarasta beveik milijonas darbo vietų, žlugo ne vienas pramonės sektorius. Žemdirbiai, palikę savo žemę, iš kurios nebegalėjo pragyventi, traukė į miestus, kur smarkiai išaugo nedarbas. Realus darbo užmokestis ženkliai krito infliacijai pasiekus 100 proc. 1987 m. vyriausybės vertinimu daugiau kaip pusė šalies gyventojų kentė dėl prastos mitybos, o valstybės skola išaugo nuo 1982 m. buvusių 30 proc. BVP iki 60 proc. 1987 m.⁷² 10-e dešimt. ekonominės reformos buvo ir toliau vykdomos. Be to, pasirašyta ir 1994 m. įsigaliojo NAFTA sutartis. Šiuo laikotarpiu buvo privatizuotos didesnės valstybinės įmonės, dažnai labai žemomis kainomis (tarp jų telekomunikacijų kompanija, dvi oro linijos, nacionalinė plieno kompanija, trąšų ir cukraus įmonės, geležinkeliai ir komerciniai bankai, kurie buvo nacionalizuoti 1982 m.). Tai lėmė dirbančiųjų gyvenimo sąlygų blogėjimą (kolektyvinės sutartys privatizuotose įmonėse buvo nutrauktos, partija atsitraukė nuo ilgą laiką ją rėmusių profsajungų). Buvo atšauktos valstybės subsidijos, leidusios palaikyti žemas svarbiausių maisto produktų kainas, ir jos smarkiai išaugo, o atlyginimai tuo tarpu mažėjo. Svarbiausios socialinės paslaugos tapo neprieinamos – gyventojams sumažėjo galimybės gauti nemokamą sveikatos priežiūrą ir švietimą. NAFTA sutartis skaudžiai paveikė žemės ūkio sektorių. Trečdaliu išaugo skurde gyvenančių žemdirbių skaičius. Per šešerius metus nuo sutarties įsigaliojimo 2 mln. žmonių paliko savo žemę ir persikėlė į Meksiko miestą ar šiaurinę šalies dalį, kur kūrėsi *maquiladoras* fabrikai, arba emigravo į JAV. 10-o dešimt. viduryje šalį ištiko dar viena recesija, kurią sukėlė valiutos krizė. Prasidėjo didelė infliacija, daug įmonių uždarė. Vien 1995 m. 1 mln. žmonių neteko darbo. Meksikos vyriausybė atsakė dar vienu taupymo planu (pakeltas pridėtinės vertės mokestis, sumažintas biudžetas, padidintos elektros ir kuro kainos).⁷³

⁷⁰ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 50–51.

⁷¹ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 89.

⁷² Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *op. cit.*, 55.

⁷³ *Ibid.*, 51–55, 59–60.

Meksiką ištikę ekonominiai sunkumai ir vykdytos reformos bei taupymo politika padarė įtaką ir narkotikų industrijai, nors ir netiesiogiai. 1994–1995 m. ekonominė krizė paskatino nusikalstamumo augimą. Išaugo apiplėšimų, automobilių vagysčių, žmonių pagrobimų skaičius. Policija nesugebėjo kovoti su šiais nusikaltimais, todėl susidarė nebaudžiamumo atmosfera, kuri pasitarnavo tolimesniam nusikalstamumo augimui. Prie to prisidėjo ir didėjantis stipriųjų narkotikų vartojimas pačioje Meksikoje, todėl didėjo konkurencija dėl vietinės rinkos. Vienintelė ekonomikos šaka, kuri nebuvo paveikta krizės, buvo narkotikų prekyba. Pelnas už narkotikus nemažėjo, gaunamoms pajamoms nedarė įtakos peso vertės kritimas, nes pajamos buvo gaunamos JAV doleriais. Tai suteikė narkotikų prekeiviams daugiau galios.⁷⁴ Nelikus subsidijų žemės ūkyje, nemaža dalis žemdirbių negalėdami išsilaikyti iš legalių kultūrų auginimo perėjo prie marihuanos ir aguonų auginimo. Didelis skaičius bedarbių miestuose sudarė nusikalstamoms grupėms puikias galimybes pritraukti naujos darbo jėgos. Mažos policininkų ir karių algos darė juos nesunkiai paperkamus, užsitikrinant jų pagalbą ginant nusikalstamų grupių interesus. Po NAFTA sutarties įsigaliojimo smarkiai išaugo prekių srautas iš Meksikos į JAV, todėl buvo lengviau pergabenti ir narkotikus. Be to, valstybei po truputį atsisakant ankstesnio korporatistinio modelio, susilpnėjo ir prekybos narkotikais kontrolė. Prasidėjo organizuotų nusikalstamų grupių nepriklausomumo ir galios augimas.⁷⁵

Šiuo atžvilgiu reikšmingas 1989 m. įvykdytas Gvadalacharos kartelio vadovo M. A. Félixo Gallardo suėmimas. Jis reiškė šio kartelio ir PRI valdžios struktūrų kontrolės narkotikų prekybos atžvilgiu pabaigą. Iš pradžių karteliui priklausę žemesnio rango vadovai susitikę Akapulke 1989 m. taikiai išsidalino gamybos teritorijas ir kontrabandos koridorius (*plazas*, kurias anksčiau jiems skirstė DFS) ir bandė nustatyti tarpusavio santykių taisykles. Taip susidariusios organizacijos pavadintos karteliais, nors tai buvo suirusio kartelio dalys, daugiausiai sudarytos iš Gvadalacharos kartelio vadovų palikuonių ir bendradarbių. Trys iš jų veikė vakariniame Meksikos pasienyje. Tichuanos kartelis atiteko Arellano Félix klanui (Félixo Gallardo sūnėnams ir dukterėčioms), Sinaloa karteliui vadovavimą perėmė Félixo Gallardo bendradarbiai Ismaelis Zambada, pravarde „El Mayo“ ir Joaquínas Guzmánas Loera, pravarde „El Chapo“. Sonoros koridoriaus valdymas teko Migueliui Caro Quintero (įkalinto Rafaelio Caro Quintero broliui). Centrinėje pasienio dalyje Chuareso transportavimo kelio kontrolė perėjo įkalinto Ernesto Fonsecos Carillo šeimai (atsidūrė jo sūnėno Amado Carillo Fuentes rankose).⁷⁶

Rytinį pasienį ir tranzito taškus Naujajame Larede ir Matamorose kontroliavo Įlankos kartelis, vienintelis neturėjęs sąsajų su Sinaloa provincijos prekeiviais. Jis išsivystė iš XX a. 4-e dešimt. susikūrusio alkoholio kontrabandos tinklo, vadovaujamo Juano Nepomuceno Guerros. Atšaukus

⁷⁴ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 67.

⁷⁵ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 61–62.

⁷⁶ *Ibid.*, 62–63.

alkoholio draudimą JAV, organizacija persiorientavo į kitas veiklas: azartinių žaidimų lošimą, mašinų vagystes, prostituciją, vertėsi ir įvairių prekių kontrabanda. Organizacijos vadovo sūnėnas Juanas García Ábrego 9-e dešimt. užmezgė ryšius su Kolumbijos Kali karteliu ir ėmėsi kokaino kontrabandos.⁷⁷

Po Gvadalacharos kartelio suirimo kurį laiką dar tebeveikė senoji *plaza* sistema, kurią prižiūrėjo vienas iš federalinės policijos vadovų, buvęs atsakingu už kovos su narkotikais sritį, Guillermo González Calderoni. Visgi 1993 m. jis buvo apkaltintas bendradarbiavimu su narkotikų prekeiviais ir pabėgo į JAV. Po šio įvykio ankstesnės valstybės kontrolės narkotikų prekybos organizacijoms jau nebebuvo įmanoma atkurti. Smarkiai išaugę pelnai už kokaino pardavimą reiškė ir išaugusią jų galią. Iniciatyva vis labiau perėjo į kriminalinių organizacijų rankas. Jos užsitikrindavo apsaugą narkotikų prekybos operacijoms mokėdamos itin didelius kyšius arba grasindamos mirties bausme. Anksčiau narkotikų prekeiviai būdavo priversti mokėti, o to nedarę susidurdavo su grėsme būti suimti ar nužudyti teisėsaugos pareigūnų reidų metu. Dabar patys nusikaltėliai pasirinkdavo, kam mokėti kyšius, o nepaklūstančius bausti. Valstybės pareigūnai pamažu buvo subordinuoti narkotikų prekybos organizacijų reikmėms. Meksikos Vidaus reikalų sekretoriato vertinimais 1995 m. nuo 30 iki 50 proc. iš 100 000 federalinės policijos pajėgų pareigūnų buvo papirkti narkotikų prekeivių. Dar didesnis buvo vietinės savivaldybių policijos papirkimo mastas, kuri didžiąją dalimi perėjo į kriminalinių organizacijų rankas.⁷⁸

1993 m. prasidėjo kartelių konfederacijos tarp buvusių Gvadalacharos kartelio dalių skilimas ir įsiplieskė konkurencinė kova dėl transportavimo kelių į Kaliforniją tarp Arellano Félix brolių ir Sinaloa kartelio. Neišvengiamai šią konkurenciją lydėjo smurtas, kuris buvo pasitelkiamas ir kaip parodomoji priemonė, siekiant įbauginti priešininkus. Pradžioje didesniu smurto demonstravimu pasižymėjo Arellano Félix brolių kartelis (jie pirmi suformavo savo smogikų sparną, stengėsi sukurti kuo labiau bauginantį įvaizdį, jie taip pat pirmi ėmė palikinėti į paklodes įvyniotus lavonus viešose vietose kartu su grasinančiomis žinutėmis). Šių kriminalinių organizacijų tarpusavio karas tapo labiau matomas nacionaliniu mastu po kardinolo Juano Jesúso Posadaso Ocampo nužudymo Gvadalacharos oro uoste. Pagal oficialią versiją jo mašina pateko į susišaudymą tarp Tichuanos ir Sinaloa kartelių, tačiau liko nemažai abejonių dėl šios versijos. Buvo manančiųjų, kad kardinolas nužudytas ne atsitiktinai, o tyčia. Po šio įvykio federalinė vyriausybė patyrė didelį spaudimą imtis veiksmų ir po poros savaitių Gvatemaloje buvo suimtas „El Chapo“ Guzmánas. Po kardinolo nužudymo sekė dviejų aukšto rango politikų nužudymai. 1994 m. rinkiminės kampanijos mitingo metu Tichuanoje nužudytas PRI kandidatas į prezidentus Luisas Donaldas Colosio. Manoma, kad jis buvo nužudytas arba dėl ryšių su narkotikų prekeiviais, arba dėl atsisakymo tokius ryšius palaikyti. Netrukus po to nužudytas José

⁷⁷ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 63.

⁷⁸ *Ibid.*, 64–66, taip pat Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 142.

Francisco Ruizas Massieu, prezidento C. Salinaso svainis ir PRI generalinis sekretorius, kuris spaudė toliau tirti artimo draugo L. D. Colosio nužudymą.⁷⁹

Antroje XX a. 10-o dešimt. pusėje Meksikos vyriausybė ėmė didinti kariuomenės vaidmenį kovojant su prekyba narkotikais. Buvo sukurtas 5 metų planas (Nacionalinė narkotikų kontrolės programa), kuri išplėtė kariuomenės įtraukimą į kovą su narkotikais, neapsiribojant vien narkotinių kultūrų pasėlių naikinimo akcijomis. Iki 1996 m. beveik 1000 karių gavo specialius apmokymus JAV pasirengimui prieš narkotikus nukreiptoms operacijoms. 1996 m. gruodį Meksikos nacionalinei kovos su narkotikais agentūrai paskirtas vadovauti generolas Jesúsas Gutiérrezas Rebollo, kuris jau po 2 mėnesių gynybos sekretoriaus buvo apkaltintas ilgą laiką gynęs stambiausią Meksikos narkotikų prekeivį Amado Carrillo Fuentesą ir suimtas.⁸⁰

Vyriausybei vis labiau pasitelkiant kariuomenę kovoje su narkotikais, militarizuotis ėmėsi ir Įlankos kartelis. Po jo vadovo J. García Ábrego suėmimo ir vidinių kovų 1998 m. vadovavimą perėmė Osielis Cárdenasas Guillénas. Jis sukūrė iš pradžių asmeninį apsaugos būrį iš apie 30 kariuomenės elitinių Specialiųjų aeromobilių pajėgų grupės karių, kurie palikę kariuomenę prisijungė prie kartelio drauge pasiimdami savo ginkluotę ir turėta stebėjimo įrangą. Greitai jų veiklos laukas išsiplėtė nuo apsaugos būrio iki paramilitaristinės kartelio atšakos, pasivadinusios Los Zetas vardu.⁸¹

Narkotikų kartelių tarpusavio kovos dar labiau sustiprėjo po Amado Carrillo Fuentes mirties 1997 m. Chuareso kartelyje prasidėjo vidinės kovos dėl valdžios perėmimo. Greta to, kiti karteliai taip pat stengėsi perimti šią teritoriją į savo rankas (pirmiausia Tichuanos ir Sinaloa karteliai, kurie jau ir taip kovojo tarpusavyje). Iš pradžių pagrindinės kovos vyko Tichuanos ir Chuareso miestuose, tačiau smurtas netruko išplisti ir į aplinkines valstijas.⁸²

XXI a. pradžia žymėjo dar vieną naują Meksikos, o kartu ir šalies narkotikų prekybos organizacijų raidos etapą. 9-e dešimt. kartu su neoliberaliomis ekonominėmis reformomis buvo pradėta ir politinės sistemos liberalizacija. 2000 m. prezidento rinkimai buvo pirmieji iš tiesų laisvi rinkimai Meksikoje nuo PRI įsitvirtinimo valdžioje. Juos pirmą kartą laimėjo ne PRI kandidatas. Vicente Foxas atstovavo Nacionalinei veiksmo partijai (isp. *Partido Acción Nacional*, toliau – PAN). Kelios savaitės po pareigų perėmimo V. Foxas paskelbė ketinantis per 6 mėnesius įveikti Tichuanos kartelį. Planuota priimti 12–15 tūkstančių naujų federalinės policijos pareigūnų ir pasiųsti juos į Tichuaną. Šis kartelis pasirinktas taikiniu, kadangi JAV Arellano Félix brolius laikė vienais ieškomiausių nusikaltėlių, o jų vadovaujamą kartelį – viena svarbiausių Lotynų Amerikos nusikalstamų organizacijų. Greta karo, paskelbto Tichuanos karteliui, netrukus po „El Chapo“ Guzmáno pabėgimo iš kalėjimo 2001 m. sausį, V. Foxas paskelbė karą ir Sinaloa karteliui. Iš pradžių

⁷⁹ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 66–67.

⁸⁰ *Ibid.*, 68.

⁸¹ *Ibid.*, 69.

⁸² *Ibid.*

atrodė, kad tai duoda rezultatų: 2002 m. vasarį nukautas Ramonas Arellano Félixas, o po mėnesio sugautas jo brolis Benjamínas, 2002 m. kovą suimtas Adánas Javieras Medrano Rodríguezas (antras pagal svarbą asmuo Įlankos kartelyje), o 2002 m. lapkritį nukautas Los Zetas vadovavęs Arturo Guzmánas Decenasas, 2003 m. kovą suimtas pats Įlankos kartelio vadovas Osielis Cárdenasas Guillénas.⁸³

Šie suėmimai susilpnino Įlankos kartelį ir paskatino Sinaloa kartelį bandyti plėsti savo teritoriją į rytinę pasienio su JAV pusę – Naujojo Laredo miestą. Tuo tikslu su Chuareso kartelio nauju vadovu Vicente Carrillo Fuentesu buvo sudaryta laikina sąjunga. Organizuoti puolimą pavesta Arturo Beltránui Leyvai, kuris sukūrė gerai ginkluotą smogikų grupę Los Negros (ji turėjo būti efektyvi atsvara Los Zetas). Taip vieno kartelio militaristinė taktika buvo pamažu perimta ir kitų kartelių. Ši tendencija pastebima ir vėliau – jei vienas kartelis išbando naują verslo, kovos ar bauginimo metodą, paprastai jis perimamas ir kitų. Nuo 2003 m. susidūrimų tarp kartelių skaičius pastoviai augo, o 2005 m. dideli mūšiai Naujojo Laredo gatvėse, panaudojant vis sudėtingesnę ginkluotę, tapo įprasti. 2005 m. liepą jau buvo pasitelkiami kulkosvaidžiai ir granatsvaidžiai, o JAV buvo priverstos uždaryti savo konsulatą. Dėl automatinių ginklų naudojimo ženkliai išaugo atsitiktinių civilių žūčių skaičius. Spartus nusikalstamų grupių ginklavinimasis (ginkluote kai kuriais atžvilgiais jos jau galėjo varžytis su Meksikos kariuomene) padidino ir nusikaltėlių galimybes kovoti su valstybės pareigūnais. Pavyzdžiui, 2005 m. 7 policijos vadovai Naujajame Laredo vienas po kito pateko į pasalas ir buvo nužudyti. JAV spaudžiant imtis veiksmų, V. Foxas 2005 m. birželį pasiuntė į Naująjį Laredą 600 Federalinės tyrimų agentūros ir federalinės policijos pareigūnų kartu su specialiujų pajėgų kariais.⁸⁴ Vietinės policijos pareigūnai, papirkti Įlankos kartelio, juos apšaudė. Federaliniai pareigūnai beveik trečdalį vietinių policininkų pašalino iš pareigų jiems neišlaikius narkotikų testų arba dėl ryšių su narkotikų prekeiviais. Kiti buvo suspenduoti ir pakeisti federaliniais pareigūnais. Vis dėlto tai neturėjo didesnės įtakos padėčiai mieste. Įlankos karteliui pavyko atlaikyti invaziją, bet konfrontacija persikėlė į kitas valstijas, smurtas plito vis labiau. Sinaloa federacija perkėlė puolimą į Akapulką, Gerero valstiją, kur taip pat prasidėjo kovos su Los Zetas, atstovaujančiais Įlankos kartelį. Nusikalstamų grupių tarpusavio karas įsiplieskė ir Mičioakano valstijoje, kur Los Zetas 2006 m. pradėjo kovoti dėl įtakos su vietine narkotikų prekybos organizacija La Familia Michoacana. Reaguodamas į augantį smurtą dėl kartelių tarpusavio kovų, prezidentas V. Foxas pasiuntė šimtus federalinių agentų ir karių į konfliktų paliestas valstijas. Buvo vykdomi vietinės policijos, kuri dažnai buvo papirkta kartelių, valymai, ją pakeitė federalinės policijos pareigūnai, federaliniai agentai ir Federalinės tyrimų agentūros, kariuomenės daliniai. Pastarieji įsteigė karinius patikrinimo punktus, ieškojo narkotikų, suimdavo nuo narkotikų priklausomus asmenis, gatvės lygio prekeivius. Visgi didiesiems karteliams tai beveik nedarė poveikio.

⁸³ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 70–72.

⁸⁴ *Ibid*, 74.

Nenumatyta pasekmė buvo didėjanti federalinių pareigūnų korupcija, didelis iš kariuomenės dezertyravusių karių skaičius. Tai įtakojo prastas atlyginimas, gyvenimo sąlygos, baimė. 2000–2006 m. du trečdaliai karių (123 218 iš 185 143, kurie sudarė Meksikos kariuomenę V. Foxo valdymo pradžioje) dezertyravo, dalis jų prisijungė prie nusikalstamų organizacijų.⁸⁵

Narkotikų prekybos organizacijų stiprėjimui ir smurto plitimui šiuo laikotarpiu didelės įtakos turėjo federalinės valdžios silpnumas. PRI netekus valdžios, situacija iš esmės pasikeitė. Neliko ankstesnės vertikalios galios struktūros, kai viena partija kontroliavo tiek federalinį lygmenį, tiek valstijas ir municipalitetus. Po 2000 m. prezidento rinkimų suformuota PAN federalinė vyriausybė buvo gana silpna, nes partija neturėjo absoliučios daugumo Kongrese, didesnėje dalyje valstijų gubernatoriai taip pat priklausė kitoms partijoms. Nuolatiniai partijų nesutarimai ir ginčai trukdė suformuoti vieningą politiką kovai su prekyba narkotikais, trūko bendradarbiavimo tarp federalinio ir vietos valdžios lygmenų. Demokratinis virsmas ir su juo susiję pokyčiai (susilpnėjusi valdžios vertikalė) narkotikų prekybos organizacijų buvo panaudoti įgyjant autonomijos, išsivaduojant nuo subordinacijos vyriausybei.⁸⁶ Situacija 2006 m. atrodė tokia sudėtinga, kad prezidento rinkimus tais metais laimėjęs Felipe Calderónas netrukus po to, kai pradėjo vykdyti pareigas, paskelbė karą prekybai narkotikais.

2.2. Pagrindiniai narkotikų karo etapų bruožai

Meksikos narkotikų karo pradžia laikoma 2006 m. pabaiga, kai prezidento rinkimus laimėjęs ir pareigas pradėjęs eiti naujasis prezidentas Felipe Calderónas, norėdamas atkurti kai kurių teritorijų kontrolę, kur narkotikų prekybos organizacijos buvo įgijusios per daug galios, pasitelkė kariuomenę kovai prieš jas. Vis dėlto, kaip pažymi Ioanas Grillo, Meksikos narkotikų karo pradžia būtų tiksliau laikyti 2004 m., kai prasidėjo konfliktas tarp teritoriją norėjusio išplėsti Sinaloa kartelio ir Įlankos kartelio paramilitarinio sparno Los Zetas.⁸⁷ Būtent nuo šio etapo konfliktas buvo vis labiau militarizuojamas. Iš pradžių Los Zetas ėmė taikyti karinius metodus, sunkesnę ginkluotę. Po to šią taktiką ėmė vis labiau pasitelkti ir kitos narkotikų prekybos organizacijos. Reaguojant į šią tendenciją, tiek V. Foxas, tiek F. Calderónas ėmė vis labiau pasitelkti šalies kariuomenę ir federalinę policiją. Taip pat imta dažniau naudoti sučiuptų stambių narkotikų prekeivių ekstradiciją į JAV. Šios priemonės pačios savaime nesiskyrė nuo V. Foxo naudotų, tačiau F. Calderónas jas naudojo žymiai platesniu mastu, atsirado daugiau kariuomenės pagrindiniuose šalies miestuose. Be to, naudotas didesnis viešumas, nuolat akcentuojant būtinybę atkurti tvarką ir valstybės kontrolę.⁸⁸

⁸⁵ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 72–76.

⁸⁶ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 145–153.

⁸⁷ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 74–75.

⁸⁸ *Ibid*, 87–88.

Turint galvoje, kad 2006 m. prezidento rinkimus F. Calderónas laimėjo itin mažu skirtumu (tarp jo ir kairiųjų partijos PRD kandidato Andrés Manuelio Lópezo Obradoro surinktų balsų tebuvo 0,56 procentinio punkto skirtumas), buvo manančiųjų, kad rinkimų rezultatai suklastoti, o F. Calderóno skelbiamas karas narkotikų prekeiviams tėra būdas nukreipti dėmesį ir legitimuoti savo valdžią.⁸⁹ Vis dėlto tokie teiginiai situaciją pernelyg supaprastina. Valstybė iš tiesų nekontroliavo dalies savo teritorijų, smurto mastas augo. Visa tai kėlė nerimą ir F. Calderóno teiginiai, jog jis siekia atkurti valstybės kontrolę ten, kur per daug įtakos ir galios įgijo narkotikų karteliai, turėjo pakankamą pagrindą. 2006 m. gruodį, netrukus po inauguracijos, į Mičioakano valstiją buvo pasiųsti 5300 kariuomenės ir federalinės policijos pareigūnų. Netrukus ir į kitas šalies teritorijas, kurioms buvo būdingas didesnis smurto mastas, pasiųsti kariai ir federalinės policijos atstovai (pvz., į Akapulko miestą – 7000, į Tichuaną – 3300). Tai jau buvo ženkliai daugiau nei V. Foxo valdymo laikotarpiu. Apie 50 000 karių ir federalinės policijos pareigūnų buvo pasitelkta kovai su narkotikų prekybos organizacijomis.⁹⁰

Iš pradžių atrodė, kad F. Calderóno taktika duoda rezultatų. Buvo konfiskuoti 207 mln. JAV dolerių, gautų iš prekybos narkotikais, Meksikos jūrų pėstininkų pajėgos sulaukė daugiau nei 23,5 tonų kokaino, buvo suimti tūkstančiai įtariamų prekeivių narkotikais, tarp jų ir keletas kartelių vadovų. Dalis sulaikytųjų, tarp jų ir Osielis Cárdenasas Guillénas, iš Meksikos kalėjimo valdęs Įlankos kartelį, buvo perduoti JAV teisėsaugai. Smurto mastas 2007 m. antrojoje pusėje taip pat ėmė mažėti (kai Sinaloa ir Įlankos karteliai, patyrę didelių nuostolių ir neįgiję pranašumo, susitarė dėl paliaubų). Visgi minėti sulaikymai ir konfiskacijos palietė tik nedidelę dalį narkotikų prekybos organizacijų pelno, o didžioji dalis suimtų įtariamųjų buvo paleisti nepatraukus jų baudžiamojon atsakomybėn.⁹¹

2008 m. prasidėjo nauja smurto banga. Ypač išaugo išpuolių prieš policiją ir kitus valstybės pareigūnus skaičius. Konfliktas ėmė daryti didelį poveikį civiliams (pvz., minint 2008 m. Nepriklausomybės dieną į šventėje dalyvavusius žmones buvo paleistos kelios granatos; prasidėjo ilgi mūšiai gyvenamuosiuose kvartaluose; išplito žudynės, per kurias gyvybės netekdavo 15 ir daugiau žmonių).⁹² Tai lėmė Beltráno Leyvos organizacijos ir Los Zetas atsiskyrimas nuo Sinaloa ir Įlankos kartelių. Beltráno Leyvos organizacija sudarė sąjungą su Los Zetas ir abi šios organizacijos ėmė kovoti su karteliais, nuo kurių atsiskyrė. Po Arturo Beltráno Leyvos nužudymo 2009 m. skilo ir Beltráno Leyvos organizacija, kurios nariai ėmė kovoti tarpusavyje. Karas išplito iš šiaurės vakarinės Meksikos dalies į centrą ir pietus, apimdamas daug valstijų. 2010 m. nuo Įlankos kartelio galutinai atsiskyrė Los Zetas, tad rytinėje Meksikos pakrantėje prasidėjo karas tarp šių nusikalstamų organizacijų. Įlankos kartelis sudarė sąjungą su Sinaloa karteliu ir smurtas išplito po visą šiaurės rytų Meksiką. Los Zetas

⁸⁹ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 182–184.

⁹⁰ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 80–81, 86.

⁹¹ *Ibid.*, 86.

⁹² Ioan Grillo, *supra* note, 52: 90.

kartelis 2011 m. vis labiau stūmė Įlankos kartelį iš jo tradicinės teritorijos. Jie išplėtė savo veiklą į pietus (Oachakos, Čiapaso valstijas bei į Gvatemalą), o jų elgesys priminė labiau paramilitarinę organizaciją, kontroliuojančią teritoriją, o ne eilinius nusikaltėlius. Situacija buvo sudėtinga ir Mičioakano valstijoje, kur didelę kontrolę turėjo La Familia Michoacana kartelis, o jam skilus po tariamos jo vadovo žūties – Los Caballeros Templarios. Abi šios narkotikų prekybos organizacijos įgijo didelę įtaką vietinės valdžios atžvilgiu, papirkdamos arba žudydamos politikus, kontroliuodamos vietinę policiją. Los Caballeros Templarios reikalavo iš visų valstijoje veikusių verslų, taip pat vietos ūkininkų mokėti jiems duoklę, kontroliavo antrą didžiausią šalyje Lazaro Kardenaso uostą. Šiuo laikotarpiu smurtas smarkiai išaugo ir Chuareso mieste, kadangi po 2007 m. paliaubų tarp Sinaloa ir Įlankos kartelių žlugo sąjunga tarp Sinaloa ir Chuareso kartelių. Ėmusio augti smurto masto nesumažino atsiųstos federalinės policijos ir kariuomenės pajėgos. 2009 m. Chuareasas buvo įvardintas kaip miestas, kuriame įvyksta daugiausiai žmogžudysčių pasaulyje. 2007–2010 m. dešimtys tūkstančių žmonių pasitraukė iš miesto. Apie 100 000 būstų buvo tušti, apleisti ar sunaikinti. Didžiąja dalimi smurtą nulėmė kartelių kova dėl teritorijos kontrolės. 2011 m., kai Sinaloa karteliui pavyko ženkliai susilpninti Chuareso kartelio pajėgas ir F. Calderónas atitraukė kariuomenę, pakeisdamas ją federalinės ir vietinės policijos pajėgomis, smurto mastas mieste ėmė mažėti. 2012 m. jis sumažėjo dar labiau, Sinaloa karteliui aiškiai laimėjus persvarą, nors ir ne visišką kontrolę Chuarese.⁹³

Taigi nuo 2008 m. likusiu F. Calderóno valdymo laikotarpiu smurtas plito ir intensyvėjo (su išimtimis kai kuriose teritorijose). Visgi didžioji jo dalis tebebuvo sutelkta keliose vietovėse (du trečdaliai su narkotikais susijusių žmogžudysčių buvo įvykdyta 5 iš 32 Meksikos valstijų⁹⁴). Karas darėsi vis sudėtingesnis, žuvusiųjų skaičius augo. Valstybės pastangos kovojant su narkotikų prekybos organizacijomis skatino jų tarpusavio kovą. Stipresni karteliai naudojo konkurentų susilpnėjimu dėl vadovų suėmimų ir žūčių, bandydami išplėsti savo kontroliuojamas teritorijas. Dėl šių priežasčių augantis žmogžudysčių skaičius savo ruožtu vertė valstybę stiprinti pastangas sustabdyti smurtą. Vyko kartelių fragmentacija, jie būrėsi į naujus aljansus, buvę sąjungininkai tapdavo priešais ir atvirkščiai. Didelė policijos, ypač vietinės, korupcija lėmė tai, jog ir valstybės pajėgos kovojo ne tik su narkotikų prekeiviais, bet ir tarpusavyje (pasitaikė ne vienas atvejis, kai skirtingų kartelių papirkti policijos daliniai šaudė vieni į kitus arba vietinė policija susišaudydavo su atsiųstais federalinės policijos daliniais).⁹⁵

F. Calderóno pasirinktas kovos su narkotikų prekybos organizacijomis priemonės palaikė JAV. 2007 m. kovą Meridos mieste Meksikoje buvo susitarta dėl daugiau nei 1 mlrd. dolerių vertės JAV paramos ginklais, žvalgybos informacijos rinkimo įranga ir mokymais. 2008 m. G. Busho pasirašytą

⁹³ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 87-98; Ioan Grillo, *supra* note, 52: 90–98.

⁹⁴ David A. Shirk, *The Drug War in Mexico: Confronting a Shared Threat* (New York: Council on Foreign Relations, Center for Preventative Action, 2011), 8.

⁹⁵ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *op. cit.*, 87.

Meridos iniciatyvą įgyvendino prezidentas B. Obama. Buvo numatyta per trejų metų laikotarpį suteikti Meksikai 1,4 mlrd. dolerių vertės paramą ginkluote ir mokymais Meksikos kariuomenei.⁹⁶ Iniciatyva tęsiama ir dabartinio JAV prezidento administracijos.

Vis dėlto, daugelio kritikų nuomone, didesnis kariuomenės pasitelkimas tik dar labiau pablogino situaciją. Viena vertus, tai skatino narkotikų prekybos organizacijas labiau militarizuotis ir veikti naudojant didesnę smurtą. Kita vertus, kariuomenė ir pati prisidėjo prie smurto masto augimo, kariai neretai buvo kaltinami žmogaus teisių pažeidimais. Jie susidūrė su priešininku, kuris lengvai įsiliedavo į vietines bendruomenes, todėl buvo sunku atskirti kovotojus nuo civilių. Karteliai naudojo partizaninę karo taktiką, rengė pasalas, žudė kariškius. Tad gana greitai kariai ėmė elgtis kaip okupacinės pajėgos, įtariai žvelgė į visus vietinius gyventojus, kaip į potencialius kartelių narius, neretai neproporcingai naudojo prieš juos jėgą. Tiek kariai, tiek federalinės policijos pareigūnai didele dalimi įsitraukė į nusikalstamą veiklą ir žmogaus teisių pažeidimus (vykdė vagystes, prievartavimus, plėšimus, žmonių pagrobimus, kankinimus ir nesankcionuotas egzekucijas).⁹⁷

Smurto mastas augo ir dėl didėjančio bendro nusikalstamumo. Susiformavo apie 80 mažesnių nusikalstamų organizacijų ir jų tarpusavio kovos bei smurtas prieš civilius taip pat prisidėjo prie bendro nusikalstamumo augimo. Itin išaugo žmonių pagrobimų skaičius (317 proc. augimas užfiksuotas 2005–2010 m.). Teigiama, kad būdavo pranešama tik apie 1 iš 10 įvykusių žmonių pagrobimų.⁹⁸ Kriminologų vertinimu, tikrasis žmonių pagrobimų skaičius Meksikoje greičiausiai buvo didžiausias pasaulyje. Kita nusikaltėlių pasipelnymo forma, kuri išplito, buvo verslo reketavimas. Karteliai į šią veiklą įsitraukė apie 2008 m., pirmieji jos ėmėsi Los Zetas. Jiems tai buvo būdas kompensuoti prarastas pajamas, nes prezidento F. Calderóno pasirinkta militaristinė taktika sutrikdė prekybą narkotikais. Išaugo ir vagysčių bei apiplėšimų skaičius (pradedant automobilių ir baigiant naftos produktų vagystėmis). Žurnalistai, rašę straipsnius apie narkotikų prekeivius ar korupcijos atvejus, vis dažniau tapdavo kartelių taikiniais. F. Calderóno valdymo laikotarpiu nužudyti 106 žurnalistai. Meksika tapo (ir tebėra) viena pavojingiausių pasaulio šalių žurnalistams. Vyravo nebaudžiamumo atmosfera. Meksikos žmogaus teisių komisijos 2012 m. vertinimais tik apie 8 iš 100 įvykdytų nusikaltimų buvo pranešama, o iš jų tik 1 proc. buvo tiriamas. Tiriamos buvo tik apie 5 proc. su narkotikų karu susijusių žmogžudysčių.⁹⁹ Dar mažesnė dalis nusikaltėlių būdavo nuteisiama. Nebaudžiami buvo ir kariuomenės įvykdyti žmogaus teisių pažeidimai. *Amnesty International* ataskaitoje nurodoma, kad iš 2010–2013 m. gautų 7164 skundų dėl kariuomenės pareigūnų vykdytų kankinimų, nė vienas nesibaigė kaltinamuoju nuosprendžiu.¹⁰⁰

⁹⁶ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 81, 96.

⁹⁷ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 98; Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *op. cit.*, 97.

⁹⁸ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *op. cit.*, 99.

⁹⁹ *Ibid.*, 101.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 102.

Taigi F. Calderóno pasirinkta taktika norėtų rezultatų neatnešė: nors suimta arba žuvo didelė dalis kartelių vadovų, smurto mastas ir žuvusiųjų skaičius smarkiai išaugo (žmogžudysčių užregistruota dvigubai daugiau nei V. Foxo valdymo laikotarpiu – iš viso 120 000, iš kurių, ekspertų vertinimu, nuo trečdalis iki pusės buvo susiję su narkotikų karteliais¹⁰¹). Narkotikų kiekis, patenkantis iš Meksikos į JAV nesumažėjo (tai parodo nepadidėjusios jų kainos JAV miestų gatvėse). Narkotikų vartojimas pačioje Meksikoje išaugo, o tai irgi skatino smurtą gatvėse, nes smulkieji prekeiviai taip pat konkuravo dėl savo teritorijų. Kariai, pasiūsti kovoti su organizuotu nusikalstamumu, nebuvo tinkamai apmokyti ir tai prisidėjo prie jų įvykdytų žmogaus teisių pažeidimų skaičiaus augimo. Nebuvo gerai įvertinta organizuoto nusikalstamumo galia. Narkotikų prekybos organizacijos ne tik buvo gerai ginkluotos, bet ir „įsišaknijusios“ vietinėse bendruomenėse. Šimtai tūkstančių žemdirbių buvo priklausomi nuo narkotinių kultūrų auginimo. Daug žmonių negalėdami susirasti legalaus darbo, dirbo narkotikų industrijoje, nes kitų alternatyvų tiesiog nebuvo. Šie žmonės buvo suinteresuoti *status quo* išlaikymu. Aukštesni visuomenės sluoksniai taip pat bendradarbiavo su narkotikų prekeiviais išlaikant susiformavusią narkoekonomiką. Nors F. Calderóno administracija ėmėsi reformų, siekiant mažinti pinigų plovimą, tačiau jos nebuvo pakankamos. Galiausiai net ir tos, kurias pavyko priimti, nebuvo tinkamai įgyvendinamos. Panaši situacija buvo ir su F. Calderóno inicijuotomis teisminės sistemos reformomis, kurių taip pat nepakako, norint sustiprinti nusikaltimus įvykdžiusiųjų baudžiamąjį persekiojimą.¹⁰² Teisminė sistema liko per mažai finansuojama, korumpuota ir neturėjo visuomenės pasitikėjimo. Nebuvo skiriama pakankamai dėmesio spręsti socialines ir ekonomines problemas, skatinusias žmones įsitraukti į prekybą narkotikais. Kovos su narkotikų prekeiviais militarizavimas suskaidė didesnius narkotikų kartelius į smulkesnes ir labiau į smurtą linkusias organizacijas (vietoje 4 pagrindinių kartelių atsirado mažiausiai 7), bet jų galia ir įtaka nesumažėjo.¹⁰³

2012 m. prezidento rinkimus laimėjo PRI kandidatas Enrique Peña Nieto. Jis žadėjo per savo kadenciją didžiausią dėmesį skirti smurto mažinimui, o ne narkotikų prekybos organizacijų vadovų eliminavimui ar narkotikų srauto į JAV stabdymui. Anot jo, svarbiau buvo mažinti žmonių pagrobimų skaičių ir turto prievartavimo mastą bei prioritetą skirti Meksikos gyventojų saugumui. Norėta sukurti centralizuotas nacionalines policijos pajėgas, kurios turėjo pamažu perimti iš kariuomenės saugumo užtikrinimą šalyje. Vis dėlto, kaip ir ankstesnės policijos reformos, taip ir ši parodė, jog tokių priemonių nepakanka, norint įveikti korupciją ir policiją padaryti efektyvesne. Dalis rinkėjų galbūt tikėjosi, kad PRI sugebės kaip ir anksčiau susitarti su narkotikų prekybos organizacijomis ir tokiu būdu atkurti šalyje tvarką, tačiau tai jau nebebuvo įmanoma tiek dėl didesnės kriminalinių organizacijų fragmentacijos, tiek dėl ankstesnės valstybės kontrolės sistemos griuvimo. E. Peña Nieto

¹⁰¹ Brianna Lee, Danielle Renwick ir Rocio Cara Labrador, „Mexico’s Drug War“, *Council on Foreign Relations*, atnaujinta 2019 m. sausio 24 d., <https://www.cfr.org/backgrounder/mexicos-drug-war>.

¹⁰² Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 81–83, 101–102, 115–116.

¹⁰³ David A. Shirk, *supra* note, 94: viii.

pasisakymuose stengėsi, visų pirma, daugiau kalbėti apie nusikaltimų prevenciją, o ne skirti dėmesį narkotikų karui.¹⁰⁴

Nepaisant deklaruotų siekių keisti taktiką kovoje su organizuotu nusikalstamumu, E. Peña Nieto vyriausybė galiausiai rėmėsi tomis pačiomis priemonėmis, kaip ir F. Calderóno: kariuomenės ir federalinės policijos pasitelkimu.¹⁰⁵ Išliko ir orientavimasis į svarbiausių narkotikų prekybos organizacijų vadovų eliminavimą (pvz., sudarytas 122 svarbiausių nusikaltėlių, kurių suėmimas traktuotas kaip prioritetinis, sąrašas). Per E. Peña Nieto kadencijos metus buvo sučiuptas ne vienas kartelių vadovas: Los Zetas vadas Miguelis Treviño Moralesas (pravarde „Z-40“) ir jo brolis Alejandro Omaras Treviño (pravarde „Z-42“), Sinaloa kartelio vadovas „El Chapo“ Guzmánas, nukauti arba suimti Los Caballeros Templarios vadovai, sugautas Héctoras Beltránas Leyva ir sumenkusio Chuareso kartelio vadovas Vicente Carillo Fuentesas.¹⁰⁶ Tokia taktika skatino tolimesnę narkotikų prekybos organizacijų fragmentaciją. Nors 2013 m. žmogžudysčių skaičius šiek tiek sumažėjo, bet ženkliai išaugo kitų nusikaltimų, ypač žmonių pagrobimų skaičius, kurių mažinimas buvo paskelbtas E. Peña Nieto administracijos prioritetu. Be to, daugelyje Meksikos vietovių smurtas mažėjo ne tiek dėl vyriausybės veiksmų, kiek dėl susiklosčiusios laikinos pusiausvyros tarp narkotikų kartelių.¹⁰⁷ Nuo 2015 m. šalyje įvykdomų žmogžudysčių skaičius vėl ėmė sparčiai augti ir paskutiniuosius E. Peña Nieto valdymo metus šie rodikliai buvo didesni nei F. Calderóno laikais. Didesnių narkotikų prekybos organizacijų fragmentacija prisidėjo prie intensyvėjančių tarpusavio kovų, o vadovų eliminavimas – prie vidinių kovų pačiose organizacijose, siekiant perimti jų valdymą. Prie smurto augimo prisidėjo ir vis didėjanti narkotikų prekybos organizacijų kriminalinių veiklų diversifikacija. Nepagerėjo situacija ir dėl kariuomenės įvykdomų žmogaus teisių pažeidimų. Remiantis *Amnesty International*, apie 60 proc. iš daugiau nei 37 000 dingusiųjų be žinios dingo būtent per E. Peña Nieto valdymo laikotarpį. Kariuomenė įvykdė daug nesankcionuotų egzekucijų, išplito kankinimų praktika teisingumo sistemoje ir didžiąja dalimi atvejų visa tai buvo vykdoma nebaudžiamai, o neretai ir akivaizdžiai bendradarbiaujant su organizuotu nusikalstamumu.¹⁰⁸

2018 m. gruodį prezidento pareigas perėmė kairiųjų partijai Morena atstovaujantis Andrésas Manuelis Lópezas Obradoras, kuris netrukus paskelbė, kad kriminalinių organizacijų vadovų eliminavimas nebėra vyriausybės prioritetas ir bus orientuojamasi į viešojo saugumo užtikrinimą (žmogžudysčių, žmonių pagrobimų ir apiplėšimų skaičiaus mažinimą). Vis dėlto saugumo ekspertų vertinimu, naujojo prezidento strategija iš esmės nesiskiria nuo ankstesnių ir tebeakcentuoja

¹⁰⁴ Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *supra* note, 51: 117–122.

¹⁰⁵ Vanda Felbab-Brown, *Changing the Game or Dropping the Ball? Mexico's Security and Anti-Crime Strategy under President Enrique Peña Nieto* (Washington, D.C.: The Brookings Institution, 2014), III.

¹⁰⁶ Victoria Dittmar, „The Mexico Crime Bosses Peña Nieto's Government Toppled“, *InSight Crime*, paskelbta 2018 m. rugsėjo 24 d., <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-crime-bosses-pena-nietos-government-toppled/>.

¹⁰⁷ Vanda Felbab-Brown, *op. cit.*, III–IV; Carmen Boullosa ir Mike Wallace, *op. cit.*, 123.

¹⁰⁸ Erika Guevara Rosas, „Surveying the damage: Enrique Peña Nieto“, *Amnesty International*, paskelbta 2018 m. lapkričio 30 d., <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/11/enrique-pena-nieto-el-recuento-de-los-danos/>.

kariuomenės naudojimą viešojo saugumo užtikrinimui.¹⁰⁹ Kita vertus, A. M. Lópezas Obradoras imasi ir naujų iniciatyvų (pvz., svarstoma apie žemės ūkio kultūrų pakeitimo programą narkotinių kultūrų augintojams (būtų teikiama parama ūkininkams, kurie sutiktų atsisakyti narkotinių kultūrų ir pereiti prie legalių kultūrų auginimo), amnestijas smulkiems narkotikų prekeiviams ir augintojams, siekiama daugiau dėmesio skirti priemonėms, nukreiptoms prieš pinigų plovimą).¹¹⁰ Naujoji administracija prioritetu laiko kovą su korupcija ir turtine nelygybe. Laikas parodys, ar naujam prezidentui pavyks įgyvendinti planus ir sumažinti smurto mastą šalyje, tačiau kol kas žmogžudysčių skaičius Meksikoje tik auga ir 2019 m. pirmąjį pusmetį jis jau viršijo 2018 m. to paties laikotarpio skaičius¹¹¹, o narkotikų prekeiviai tebedisponuoja didele įtaka kai kuriose šalies dalyse (ypač aplink narkotikų gamybos centrus ir jų gabenimo koridorius)¹¹².

2.3. Svarbiausi narkotikų karteliai

Viena iš F. Calderóno paskelbto karo narkotikų karteliams pasekmių buvo vis didėjanti šių nusikalstamų organizacijų fragmentacija, jų nuolatinė kaita ir veiklos sričių diversifikacija. Jau ilgą laiką prekyba narkotikais nėra vienintelis kartelių pajamų šaltinis. Kiti finansinių pajamų šaltiniai: turto prievartavimas, pagrobimai, vagystės (tarp jų ir naftos produktų vagystės iš valstybinės naftos kompanijos PEMEX vamzdinių). Jeigu F. Calderóno kadencijos pradžioje buvo išskiriami 4 pagrindiniai karteliai – Tichuanos, Sinaloa, Chuareso ir Įlankos karteliai, tai vyriausybės pasirinkta strategija kovoti su jais įkalinant ar nužudant organizacijų vadovus paskatino kartelių skaidymąsi. 2018 m. kai kurių autorių skaičiavimu svarbiausių narkotikų prekybos organizacijų jau buvo galima priskaičiuoti nuo 9 iki 20.¹¹³ O kai kurie analitikai nagrinėdami Meksikos situaciją jau kurį laiką nebeanalizuoja atskirų kartelių, tačiau grupuoja juos į 3 didelius blokus pagal regionus, kuriuose jie susikūrė (Sinaloa ir Tamaulipaso valstijas bei Karštosios žemės (isp. *Tierra Caliente*) regioną, žr. 2 pav., 103 p.).¹¹⁴ Ši kartelių fragmentacija situaciją Meksikoje pablogino, kadangi mažesnės nusikalstamos organizacijos dažniau linkusios pasitelkti smurtą negu stambesnės ir didesniu mastu imasi nusikaltimų prieš vietines bendruomenes. Be to, smulkesnės nusikalstamos organizacijos mažiau

¹⁰⁹ „Drug war is over, AMLO says: drug lords no longer a target“, *Mexico News Daily*, paskelbta 2019 m. sausio 31 d., <https://mexiconewsdaily.com/news/drug-war-is-over-amlo-says/>.

¹¹⁰ Daina Beth Solomon, „El Chapo' faces prison for life, but Mexico drug trade persists“, *Reuters*, paskelbta 2019 m. vasario 12 d., <https://www.reuters.com/article/us-usa-mexico-el-chapo-impact-analysis/el-chapo-faces-prison-for-life-but-mexico-drug-trade-persists-idUSKCN1Q12DX>; Stefanie Eschenbacher ir Michael O'Boyle, „Mexico's new government takes aim at drug cartel finances“, *Reuters*, paskelbta 2018 m. gruodžio 7 d., <https://www.reuters.com/article/us-mexico-politics-crime/mexicos-new-government-takes-aim-at-drug-cartel-finances-idUSKBN1O61L5>.

¹¹¹ „Murders in Mexico surge to record in first half of 2019“, *Reuters*, 2019 m. liepos 22 d., <https://www.reuters.com/article/us-mexico-violence/murders-in-mexico-surge-to-record-in-first-half-of-2019-idUSKCN1UG0QS>.

¹¹² June S. Beittel, *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations* (Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2018), 1.

¹¹³ *Ibid.*, 9.

¹¹⁴ Scott Stewart, „Tracking Mexico's Cartels in 2019“, *Stratfor*, paskelbta 2019 m. sausio 29 d., <https://worldview.stratfor.com/article/tracking-mexicos-cartels-2019>.

hierarchizuotos, o kai kurios narkotikų prekybos verslo dalys perduodamos kitoms nusikalstamoms grupėms (pvz., įvairios gatvės gaujos gali būti pasitelkiamos žudymui), tad smurtas pasidarė mažiau kontroliuojamas.¹¹⁵ Šiame poskyryje aptariami šiuo metu veikiantys 9 pagrindiniai Meksikos narkotikų karteliai (Tichuanos, Sinaloa, Chuareso, Įlankos, Los Zetas, Beltráno Leyvos, La Familia Michoacana, Los Caballeros Templarios ir Chalisko-Naujosios kartos karteliai). Dominuojančią poziciją užima Sinaloa kartelis, konkuruojantis dėl šios pozicijos su nuo jo atskilusiu Chalisko-Naujosios kartos karteliu.

Tichuanos kartelis (Arellano Félix organizacija). Įsikūręs Meksikos Žemutinės Kalifornijos valstijos pasienyje, Tichuanos mieste ir kontroliuoja narkotikų gabenimą iš šios teritorijos į JAV Kalifornijos valstiją. Kaip jau minėta 2.1. poskyryje, po M. A. Félixo Gallardo suėmimo 1989 m., šią teritoriją perėmė jo sūnėnai (broliai Arellano Félix). XX a. 10-e dešimt. ir XXI a. pradžioje tai buvo viena iš galingiausių ir labiausiai į smurtą linkusių narkotikų prekybos organizacijų, tačiau dabar yra ženkliai susilpnėjusi dėl vidaus kovų, lyderių areštų ir mirčių. Nepaisant to, ši organizacija tebeeksportuoja narkotikus į JAV, kontroliuoja strategiškai svarbų narkotikų gabenimo koridorių, einantį per Tichuaną ir galimai plečia savo veiklą tarptautiniu mastu (nustatyti ryšiai su Peru narkotikų prekybos organizacija¹¹⁶). Organizacija pakankamai galinga, kad susirinktų mokesčius už narkotikų gabenimą per jos kontroliuojamą teritoriją. 2008 m. po penktojo iš brolių, įsitraukusių į prekybą narkotikais, suėmimo organizacija skilo. Vienai jos atšakai ėmė vadovauti kartelio įkūrėjų sūnėnas Fernando Sánchezas Arellano (pravarde „El Ingeniero“), o antrai – vienas iš kartelio „leitenantų“ Eduardo Teodoro García Simentalis (pravarde „El Teo“). Šioms atšakoms sudarius aljansus su kitomis narkotikų prekybos organizacijomis (F. Sánchezas Arellano sudarė sąjungą su Los Zetas karteliu, o E. T. García Simentalis – su Sinaloa karteliu), Meksikos Žemutinės Kalifornijos valstijoje išaugo smurto mastas. Situacija pagerėjo 2010 m. sausio mėn. suėmus E. T. García Simentalį „El Teo“. Organizacija konsolidavosi vadovaujant F. Sánchezui Arellano, tačiau jis buvo suimtas 2014 m. birželį ir vadovavimą organizacijai perėmė jo motina Enedina Arellano Félix. Šiame regione po 2010 m. smurtas sumažėjo, kaip manoma, pasiekus susitarimą tarp Tichuanos ir Sinaloa kartelių. Visgi po „El Chapo“ Guzmáno pakartotinio suėmimo 2016 m. Tichuanos kartelis sudarė aljansą su Chalisko-Naujosios kartos karteliu ir bandė atsikovoti dominuojančią padėtį prieš Sinaloa kartelį šiaurinėje Žemutinės Kalifornijos valstijos dalyje, todėl smurtas šioje teritorijoje vėl išaugo. Nepaisant to, kad organizacija susilpnėjusi, jos veikimas šioje valstijoje tebėra reikšmingas.¹¹⁷

¹¹⁵ June S. Beittel, *supra* note, 112: 5. Taip pat Phil Williams, „The Terrorism Debate Over Mexican Drug Trafficking Violence“, *Terrorism and Political Violence* 24, 2 (2012): 270.

¹¹⁶ Camilo Mejía, „Captured Peru Narco Boss Worked with Mexico’s Tijuana Cartel“, *InSight Crime*, paskelbta 2014 m. liepos 31 d., <https://www.insightcrime.org/news/brief/captured-peru-narco-boss-worked-with-mexicos-tijuana-cartel/>.

¹¹⁷ June S. Beittel, *supra* note, 112: 11-13; „Tijuana Cartel“, *InSight Crime*, paskelbta 2018 m. vasario 13 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/tijuana-cartel-profile/>.

Sinaloa kartelis. Tai seniausia ir geriausiai įsitvirtinusi iš šiuo metu Meksikoje veikiančių narkotikų prekybos organizacijų, kurios centras Sinaloa valstijoje. Ji nėra vientisa ar hierarchizuota. Sinaloa kartelis – tai mažesnių organizacijų tinklas. Trys pagrindiniai vadovai (Joaquínas Guzmánas Loera (pravarde „El Chapo“), Ismaelis Zambada Garcia (pravarde „El Mayo“) ir Juanas Jose Esparragoza Moreno (pravarde „El Azul“)) išlaikė savo atskiras organizacijas, kurios bendradarbiavo tarpusavyje. Daug operacijų Meksikoje ir kitose šalyse patikima vietiniams partneriams. Sinaloa kartelis dažnai laikomas galingiausia narkotikų prekybos organizacija Vakariniame pusrutulyje. Manoma, kad organizacija veikia 17 Meksikos valstijų ir 50 užsienio šalių. Ji labiau linkusi remtis korupcija, policijos, kariuomenės atstovų, politikų papirkimu, o ne smurtu, tačiau ir pastarasis pasitelkiamas, norint perimti teritorijų kontrolę. Įvairiais vertinimais ši organizacija 2012 m. kontroliavo 40–60 proc. Meksikos narkotikų prekybos. Tai pagrindinė narkotikų į JAV tiekėja. 2008 m. iširus Sinaloa kartelio federacijai su Beltrán Leyva ir Chuareso karteliais, prasidėjo kovos tarp buvusių partnerių, smarkiai padidinusios smurto mastą šiaurinėje Meksikos dalyje. Vienam pagrindinių Sinaloa kartelio lyderių J.Guzmánui „El Chapo“ pavyko du kartus pabėgti iš Meksikos kalėjimo (2001 m. ir 2015 m.). Jis dar kartą sučiuptas 2016 m. ir ekstradicijos būdu 2017 m. perduotas teisti JAV, kur pagal 2019 m. pradžioje priimtą teismo sprendimą kalės iki gyvos galvos. Manoma, kad šiuo metu karteliui vadovauja I. Zambada Garcia „El Mayo“. Kartelis išlieka galingas dėl savo tarptautinių ryšių, sąsajų su Meksikos ekonominiu ir politiniu elitu. Visgi organizacija susiduria su konkurentų spaudimu ir vidinėmis įtampomis. Nuo 2015 m. Chalisko–Naujosios kartos kartelis, atskilęs nuo Sinaloa kartelio 2010 m., yra pagrindinis organizacijos varžovas.¹¹⁸

Chuarso kartelis (Carrillo Fuentes organizacija). Įsikūręs pasienyje su JAV, Chuareso mieste. XX a. 10-e dešimtmetyje tai buvo viena galingiausių narkotikų prekybos organizacijų Meksikoje, kontroliavusi narkotikų gabenimo koridorių tarp Chuareso miesto ir Teksase esančio El Paso. Vadovaujant Amado Carrillo Fuentesui, šis kartelis kontroliavo apie pusę Meksikos narkotikų prekybos, jo veikla buvo išplitusi į 21 valstiją Meksikoje, taip pat į Centrinę ir Pietų Ameriką (įskaitant Čilę ir Argentina), buvo kuriami savi platinimo tinklai JAV. 1997 m. A. Carrillo Fuentesui mirus, po vidinių kovų vadovavimą organizacijai perėmė jo brolis Vicente Carrillo Fuentesas (vadovavo iki suėmimo 2014 m.). 2002–2008 m. organizacija buvo sudariusi sąjungą su Sinaloa karteliu, tačiau 2008 m. prasidėjusi šių kartelių tarpusavio kova pavertė Chuarešą vienu iš pavojingiausių pasaulio miestų. 2012–2013 m. smurtas mieste mažėjo. Vieni analitikai tai priskiria sėkmingoms policijos pastangoms ir socialinių programų poveikiui, o kiti teigia, kad smurto mastas sumažėjo Sinaloa karteliui įtvirtinus savo įtaką Chuarese. Visgi nuo 2016 m. žmogžudysčių skaičius mieste vėl ėmė augti. Nors smarkiai nusilpęs, Chuareso kartelis tebekontroliuoja Chuarešą ir jo apylinkes, kur tebeveikia vienas

¹¹⁸ June S. Beittel, *supra* note, 112: 13-15; „Sinaloa Cartel“, *InSight Crime*, atnaujinta 2019 m. kovo 29 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/sinaloa-cartel-profile/>.

pagrindinių narkotikų transportavimo koridorių į JAV. Organizacija dar tebeturi priemonių kontroliuoti vietinę ir valstijos policiją, kai kuriuos politikus. Dalis operacijų perduodama vietinėms gaujoms (La Linea, Los Aztecas), tai padidino smurtinę konfrontaciją su konkuruojančiomis organizacijomis. Taip pat išsiplėtė Chuareso kartelio veiklos sritys, kurios be narkotikų prekybos apima prekybą žmonėmis, žmonių pagrobimus už išpirką, turto prievartavimą, narkotikų platinimą vietinėje rinkoje.¹¹⁹

Įlankos kartelis. Įsikūręs rytiniame Meksikos pasienyje su JAV esančiame Matamoroso mieste (Tamaulipaso valstijoje). Tai viena iš seniausių Meksikos narkotikų prekybos organizacijų, įkurta dar XX a. 3-e dešimtmetyje. Iš pradžių užsiėmusi alkoholio kontrabanda į JAV, vėliau perėjo prie narkotikų (9-e dešimtmetyje). Po karteliui vadovavusio J. García Abrego suėmimo 1996 m. vidines kovas dėl valdžios perėmimo laimėjo Osielis Cárdenasas Guillénas. Jis iš dezertyravusių Meksikos kariuomenės specialiųjų pajėgų karių suformavo kartelio smogikų grupę Los Zetas. 2003 m. O. Cárdenasas Guillénas buvo suimtas, tačiau kartelio veiklai vadovavo iš kalėjimo iki 2007 m., kai buvo ekstradicijos būdu perduotas JAV. Po to vadovavimą organizacijai buvo perėmęs O. Cárdenaso Guilléno brolis, tačiau jis buvo nužudytas 2010 m. Jį pakeitė Jorge Eduardas Costilla Sanchezas (pravarde „El Coss“), vadovavęs karteliui iki suėmimo 2012 m. Po jo suėmimo kartelis nebeturėjo aiškaus lyderio ir ėmė fragmentuotis. XXI a. pradžioje tai buvo vienas iš galingiausių Meksikos narkotikų kartelių, konkuravęs su Sinaloa karteliu dėl prekybos koridorių kontrolės. Pastaraisiais metais organizacija prarado turėtą įtaką ir smarkiai fragmentavosi, įsivėlusi į kovas dėl teritorijų kontrolės su 2010 m. atsiskyrusiu savo paramilitarinio sparnu Los Zetas. Klestėjimo laikais Įlankos kartelis veikė rytinėse Meksikos valstijose, turėjo agentus Centrinėje ir Pietų Amerikoje. Šiuo metu organizacija skilusi į kelias tarpusavyje konkuruojančias atšakas ir dažnai analitikų nebelaikoma vientisu dariniu. Kaip ir Los Zetas, taip ir Įlankos kartelio fragmentai išplėtė savo kriminalines veiklas, įsitraukdami į degalų vagystes, vis plačiau naudodami turto prievartavimą.¹²⁰

Los Zetas kartelis. Kaip jau minėta, ši nusikalstama organizacija buvo suformuota iš Meksikos specialiųjų pajėgų kariškių, perėjusių dirbti Įlankos karteliui. Būtent jų pasirodymas paskatino vis didesnę militarizaciją Meksikos narkotikų kare, nes konkurentai taip pat ėmė naudotis kai kuriomis Los Zetas kartelio taktikomis. Los Zetas atsiskyrimas nuo Įlankos kartelio įvyko 2010 m. Jie ėmė kovoti su savo kūrėjais – Įlankos karteliu, taip pat kitomis narkotikų prekybos organizacijomis dėl teritorijos kontrolės. Taip Los Zetas kartelis išsiplėtė į didelę dalį Meksikos bei į Gvatemalą. Didžiausios savo galios laikotarpiu organizacija buvo sukūrusi savo tarptautinės narkotikų prekybos kontaktų tinklą, apėmusį Centrinę Ameriką, Kolumbiją, Venesuelą, Europą, JAV ir Vakarų Afriką. Jie

¹¹⁹ June S. Beittel, *supra* note, 112: 15-16; „Juarez Cartel“, *InSight Crime*, atnaujinta 2015 m. lapkričio 17 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/juarez-cartel-profile/>.

¹²⁰ June S. Beittel, *op. cit.*, 16-17; „Gulf Cartel“, *InSight Crime*, atnaujinta 2017 m. kovo 10 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/gulf-cartel-profile/>.

turėjo didelę įtaką Tamaulipaso ir Verakruzo valstijų vyriausybėms. Skirtingai nuo kitų narkotikų prekybos organizacijų, Los Zetas kartelio pagrindinis pajamų šaltinis yra ne narkotikų prekyba, bet organizuotas smurtas (turto prievartavimas, žmonių pagrobimai už išpirką, prekyba žmonėmis, degalų vagystės, prekyba ginklais), o tai Meksikos visuomenei neša kur kas daugiau žalos nei tarptautinė prekyba narkotikais. Vertinama, kad 2017 m. pradžioje Los Zetas kartelis kontroliavo apie 40 proc. vogtų naftos produktų rinkos. Šio narkotikų kartelio veikimo modelis pagrįstas teritorijos kontrole per gyventojų įbauginimą (smurto, nužudytųjų kūnų ar jų kūno dalių demonstravimas viešose vietose, taip pat pasitelkiant socialinius tinklus, siekiant įbauginti Meksikos saugumo pajėgas, vietinius gyventojus, konkuruojančias kriminalines organizacijas). Tad baimė, o ne korupcija tapo pagrindine priemone išlaikyti Los Zetas kartelio dominavimą tose teritorijose, kurias jie kontroliavo. Skirtingai nei kiti karteliai, jie nebandė pelnyti vietinių gyventojų palankumo ir nužudė daug civilių (pvz., kazino Monterėje sudeginimas, kurio metu žuvo 53 žmonės, masiniai migrantų iš Centrinės Amerikos grupių išžudymai). Los Zetas kartelis buvo tapęs viena galingiausių narkotikų prekybos organizacijų Meksikoje ir konkuravo su Sinaloa karteliu. Visgi vidinės kovos ir valstybės pastangos eliminuojant organizacijos lyderius ją ženkliai susilpnino. Po Los Zetas karteliui vadovavusio Heriberto Lazcano (pravarde „El Lazca“ arba „Z3“) nužudymo 2012 m. kartelis fragmentavosi ir tapo vis labiau priklausomas nuo pajamų iš vietinės kriminalinės veiklos, o ne tarptautinės prekybos narkotikais. Pagrindinė skilimo priežastis buvo didėjantys nesutarimai tarp brolių Treviño: Miguelio (pravarde „Z40“) ir Alejandro (pravarde „Z42“). Los Zetas kartelis skilo į dvi grupes: Šiaurės rytų kartelį (isp. *Cartel del Noreste*) ir Zetas senąją mokyklą (isp. *Los Zetas Vieja Escuela*). Abu broliai buvo suimti (Miguelis Treviño 2013 m., o Alejandro Treviño 2015 m.). Nelikus aišrios centralizuotos vadovybės, Los Zetas kartelis susiskaldė į dar mažesnes grupes, kurių kiekviena vykdo savo operacijas, turi savo prioritetus, kuria savo aljansus. Dėl šios priežasties bei didelio įtakos praradimo Centrinėje Amerikoje tapo sunku vykdyti tarptautines prekybos narkotikais operacijas. Los Zetas kartelio fragmentai vis labiau priklausomi nuo pelno iš kontroliuojamose teritorijose vykdomų nusikaltimų. Visgi šios grupelės tebeveikia didžiojoje dalyje buvusios Los Zetas kartelio teritorijos, nors tai jau nebėra vieninga nusikalstama organizacija. Svarbiausios jų teritorijos išlieka Tamaulipaso valstija ir Meksikos įlankos pakrantė. Neaišku, kokia dalimi ir ar tebeveikia jų sukurtas tarptautinis narkotikų prekybos tinklas.¹²¹

Beltrán Leyva organizacija (BLO). Vadovaujama brolių Beltrán Leyva, ši organizacija iki 2008 m. priklausė Sinaloa federacijai ir kontroliavo narkotikų gabenimo koridorių Meksikos ir JAV pasienyje Sonoros valstijoje. Arturas Beltránas Leyva J. Guzmáno „El Chapo“ pavedimu buvo suformavęs smogikų būrius, kurie brutalumu nenusileido Los Zetas. Jie buvo reikalingi kovojant su

¹²¹ June S. Beittel, *supra* note, 112: 17-18; „Zetas“, *InSight Crime*, atnaujinta 2018 m. balandžio 6 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/zetas-profile/>.

konkurentais dėl teritorijų kontrolės. 2008 m. po Alfredo Beltráno Leyvos suėmimo įvyko skilimas tarp BLO ir Sinaloa kartelių, nes manyta, jog suėmimui reikalingą informaciją teisėsaugai perdavė J. Guzmánas „El Chapo“. Abi organizacijos įsivėlė į tarpusavio kovą. Be to, BLO kriminalinę organizaciją susilpnino Meksikos teisėsaugos veiksmai: 2009 m. pabaigoje nukautas BLO vadovavęs Arturas Beltránas Leyva, o neilgai trukus suimtas kitas brolis – Carlosas Beltránas Leyva. 2010 m. organizacija skilo: Héctoras Beltránas Leyva iš BLO likučių suformavo Pietų–Ramiojo vandenyno (isp. *Pacífico Sur*) kartelį, o Edgaras Valdezas Villarrealis (pravarde „La Barbie“) iš jam lojalių BLO narių suformavo Nepriklausomą Akapulko kartelį, kuriam vadovavo iki suėmimo 2010 m. rugpjūtį. Héctoras Beltránas Leyva suimtas 2014 m., o jį pakeitęs Juanas Franciskas Patrónas Sánchezas (pravarde „H2“) nukautas 2017 m. Šiuo metu organizacija neturi aiškaus vadovo. Nuo BLO pradedant 2010 m. atskilo ir daugiau organizacijų, kaip, pavyzdžiui, Vieningieji kariai (isp. *Guerreros Unidos*) ir Raudonieji (isp. *Los Rojos*). Be šių buvo dar bent 5 organizacijos, kilusios iš BLO. Los Rojos veikia Gerero valstijoje ir daugiausiai pelnosi iš žmonių pagrobimų bei turto prievartavimo. Analitikai nesutaria, koku mastu ši grupė įsitraukusi į prekybą narkotikais. Guerreros Unidos veikia daugiausiai centrinėse ir Ramiojo vandenyno pakrantės valstijose (Gerero, Meksiko, Morelos). Jie prekiauja kokainu, heroinu ir kitais narkotikais. BLO susiskaldžius po lyderių suėmimų, jos įtaka sumažėjo, tačiau ji išlieka kai kuriose valstijose, kaip Morelosas, Gereras, Najaritas, Sinaloa. Sąjunga su kitais karteliais (Chalisko–Naujosios kartos, Chuareso karteliais ir Los Zetas kartelio fragmentais) padeda jiems toliau dalyvauti tarptautinėje prekyboje narkotikais.¹²²

La Familia Michoacana kartelis. Susiformavo Mičioakano valstijoje, esančioje Ramiojo vandenyno pakrantėje. Šios narkotikų prekybos organizacijos ištakos siekia XX a. 9-tą dešimt., įsitvirtinusi buvo vadinamajame Karštosios žemės (isp. *Tierra Caliente*) regione, pietvakarių Mičioakane. Organizacija susiformavo kaip Įlankos kartelio paramilitarinis sparnas, jie buvo apmokyti Los Zetas narių. Ilgą laiką organizacija veikė aljanse su Los Zetas, tačiau 2006 m. šis aljansas iširo La Familia Michoacana karteliui paskelbus, kad jos misija yra Mičioakano valstijos žmonių gynimas nuo narkotikų prekeivių, tarp jų ir Los Zetas kartelio, kurio dominavimas regione kėlė vietinių pasipiktinimą. Iš pradžių La Familia Michoacana kartelis pasirodė kaip savigynos būrys. Jiems pavyko išstumti iš valstijos Los Zetas kartelį ir netgi išplėsti savo pačių veiklą į kitas valstijas (tarp jų Gererą, Morelosą, Gvanachuatą, Keretarą, Chaliską ir Meksiko miestą). Kaip ir Los Zetas, La Familia Michoacana kartelis naudojo ekstremalų smurtą (pvz., 2006 m. apie savo atsiradimą paskelbė į šokių salę įridendami 5 nupjautas galvas), militaristinę taktiką, kabindavo miestuose plakatus (*narcomantas*), kuriuose grasindavo konkurentams, nurodydavo gyventojams nebendradarbiauti su kitais narkotikų karteliais, savo organizaciją pristatydavo kaip mažesnę blogį, nes ji gina vietinius žmones nuo kitų

¹²² June S. Beittel, *supra* note, 112: 18-19; „BLO“, *InSight Crime*, atnaujinta 2017 m. vasario 16 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/beltran-leyva-organization-profile/>.

nusikalstamų organizacijų smurto. Nuo kitų narkotikų prekybos organizacijų Meksikoje La Familia Michoacana kartelis skyrėsi tuo, kad naudojo pseudoideologinį ir pseudoreliginį pateisinimą savo veiklai (pvz., savo veiksmus neretai įvardindavo kaip „dievišką teisingumą“ arba pasitelkdavo socialinio teisingumo retoriką). Tai padėjo šiam narkotikų karteliui pritraukti daug naujų narių vos per kelerius metus. Buvo siekiama užsitikrinti vietinių gyventojų paramą ne tik retorikos, referuojančios į socialinį teisingumą, pagalba, bet ir aukojant maistą, statant mokyklas, teikiant kitas socialines paslaugas kaimiškų vietovių vargingiesiems. Savo didžiausios galios laikotarpiu organizacija veikė kaip *de facto* valstybė Vakarų Mičioakane: sprendė vietinius ginčus, teikė darbo vietas, atliko socialinį darbą. Kurį laiką tai buvo labai stipri nusikalstama organizacija, kurios veiklos apėmė ne tik prekybą narkotikais (daugiausiai metamfetaminu), bet ir turto prievartavimą, pagrobimus ir reketą. Tarptautinis organizacijos ryšių tinklas apėmė Olandiją, Indiją, Kiniją, Bulgariją. Manoma, kad vienu laikotarpiu apie 85 proc. legalių verslų, veikiančių Mičioakano valstijoje, reguliariai mokėjo „mokestį“ La Familia Michoacana karteliui. Organizacija buvo papirkusi nemažai vietinių valstybės pareigūnų ir turėjo tam tikrą vietinių gyventojų paramą dėl jau minėtų socialinių projektų (kaip mokyklų statymas, kelių tiesimas, darbo vietų teikimas, policijos funkcijų atlikimas sprendžiant vietinius nesutarimus). Po karteliui vadovavusio Nazario Moreno Gonzalezo, pravarde „El Mas Loco“ tariamos žūties per susišaudymą su policija 2010 m. gruodį, po mėnesio paskelbta, kad kartelis ketina nutraukti veiklą ir išsiskirstyti. Visgi vėliau pasitvirtino gandai, jog pranešimai apie Nazario Moreno Gonzalezo mirtį buvo neteisingi. Jis toliau dirbo su kuriamą nauja narkotikų prekybos organizacija – Los Caballeros Templarios ir žuvo 2014 m. per kitą susišaudymą su valstybės saugumo pajėgomis. Šį kartą jo žūtis patvirtinta paėmus pirštų antspaudus. Nors ir paskelbęs apie savo išsiskirstymą, La Familia Michoacana kartelis dar veikė ir po 2011 m. Iš Mičioakano valstijos jį išstūmė Los Caballeros Templarios kartelis, tačiau organizacijos likučiai tebėra įsitraukę į prekybą narkotikais, pagrobimus, turto prievartavimą Gerero ir Meksiko valstijose. Be to, kai kuriose Mičioakano ir Gerero valstijų dalyse veikia organizacija, pasivadynusi La Nueva Familia Michoacana.¹²³

Los Caballeros Templarios kartelis. Los Caballeros Templarios kartelis atsirado 2011 m. kovą kaip nuo La Familia Michoacana kartelio atskilusi grupė. Jie taip pat pasirodė kaip saviginos judėjimas, ėmėsis kovoti su didesnėmis nusikalstamomis organizacijomis ir ginti vietinius gyventojus, tačiau iš tiesų veikė kaip narkotikų prekybos organizacija (gamino ir prekiavo metamfetaminu, taip pat gabeno į JAV kokainą ir marihuaną). Dar vienas panašumas su La Familia Michoacana karteliu – pseudoreliginio elemento pasitelkimas veiksmų pateisinimui ir vidinei konsolidacijai. Dažnai vartojami teiginiai apie organizacijos įsipareigojimą socialiniam teisingumui. Organizacija naudojo savotišką evangelinės krikščionybės versiją ir įvairią su religija ir viduramžių riteriais susijusią

¹²³ June S. Beittel, *supra* note, 112: 19-20; Héctor Silva Ávalos, „Familia Michoacana“, *InSight Crime*, atnaujinta 2015 m. lapkričio 17 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/familia-michoacana-mexico-profile/>.

simboliką (pvz., priėmimo į Los Caballeros Templarios kartelį ceremonijose buvo naudojami šalmai, panašūs į romėnų karių dėvėtus, apsiaustai su raudonais kryžiais; propagandoje jie save įvardindavo kaip kovotojus su materializmu, neteisingumu ir tironija). Prieš popiežiaus Benedikto XVI vizitą į Meksiką 2012 m. Los Caballeros Templarios kartelis buvo paskelbęs laikinas paliaubas. Organizacija savo didžiausios galios laikotarpiu praktiškai kontroliavo vieną pagrindinių šalies uostų – Mičioakane įsikūrusį Lazaro Kardenaso uostą (isp. *Puerto Lazaro Cárdenas*). Per jį buvo atgabenamas kokainas iš Pietų Amerikos ir metamfetaminui gaminti reikalingos cheminės medžiagos iš Kinijos. Kaip ir La Familia Michoacana kartelis, taip ir Los Caballeros Templarios neturėjo didelės įtakos tarptautinėje narkotikų prekyboje ir jiems teko bendradarbiauti su kitomis narkotikų prekybos organizacijomis, kad galėtų gabenti narkotikus į JAV. Svarbią organizacijos pajamų dalį sudarė iš turto prievartavimo gaunami pinigai. 2012 m. ji jau kontroliavo Mičioakaną panašiai kaip prieš tai La Familia ir reikalavo vietinius verslus mokėti jai „mokesčius“. Dar vienas pajamų šaltinis šiam karteliui buvo nelegalių kasyklų eksploatavimas (buvo kasama geležies rūda, kuri per Lazaro Kardenaso uostą būdavo išgabenama drauge su kitomis nelegaliomis prekėmis į Kiniją). Organizacija turėjo didelę įtaką vietiniams valdžios pareigūnams, nes juos arba papirkdavo arba įbaugindavo. 2013 m. gyventojų pasipiktinimas valstybės negebėjimu kovoti su Los Caballeros Templarios karteliu paskatino žmones burtis į savigynos organizacijas, ypač Tierra Caliente regione. Jos pradėjo pačios kovoti su narkotikų karteliu. Visgi dalis analitikų mano, kad kai kurie savigynos būriai turi sąsajų su konkuruojančiais karteliais (pvz., Chalisko–Naujosios kartos karteliu). Viena vertus, šie savigynos būriai ženkliai prisidėjo prie Los Caballeros Templarios kartelio susilpninimo, tačiau, kita vertus, ir patys įsiveldavo į tarpusavio kovas ir konfliktus su teisėsaugos pajėgomis, taip prisidėdami ir prie smurto augimo. 2014 m. vyriausybė pasiūlė savigynos būrių nariams arba nusiginkluoti, arba jungtis prie policijos pajėgų, nes buvo baiminamasi, kad šie žmonės gali būti papirkti konkuruojančių kartelių arba virsti plėšikaujančiais paramilitariniais daliniais kaip Kolumbijoje. Tarpusavio įtarumą tarp savigynos būrių ir federalinės policijos dar labiau padidino dviejų savigynos judėjimo lyderių suėmimas 2014 m. pavasarį, prisidėjęs ir prie vėl išaugusio smurto masto regione. Los Caballeros Templarios karteliui didelis smūgis buvo dviejų iš pagrindinių organizacijos vadovų Nazario Moreno Gonzalezo (pravarde „El Mas Loco“) ir Enriques (pravarde „El Kike“) Plancarte žūtys 2014 m. kovo mėn. Vadovavimą organizacijai buvo perėmęs Servando Gomezas, pravarde „La Tuta“, tačiau jis buvo suimtas 2015 m. vasario mėn. Savigynos būrių ir valstybės saugumo pajėgų puolimai prieš šį narkotikų kartelį jį ženkliai susilpnino ir sumažino jo įtaką regione. 2017 m. birželį suimtas vienas iš paskutinių numanomų Los Caballeros Templarios kartelio vadovų Ignacio Rentería Andrade, pravarde „El Cenizo“. Tai iš esmės reiškė šios organizacijos veiklos pabaigą.¹²⁴

¹²⁴ June S. Beittel, *supra* note, 112: 20-22; „Knights Templar“, *InSight Crime*, atnaujinta 2017 m. birželio 22 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/knights-templar-profile/>.

Chalisko–Naujosios kartos kartelis. Susiformavęs Chalisko valstijoje, šis kartelis pirmą kartą pasirodė 2011 m. Jo veikla taip pat apėmė Kolimos, Mičioakano, Meksiko, Gerero ir Gvanachuato valstijas. Organizacija tapo dominuojančia Tierra Caliente regione. Iki 2014 m. ji buvo sudariusi sąjungą su Sinaloa karteliu. Šiuo metu organizacijai vadovauja Rubénas Oseguera Cervantesas, pravardė „El Mencho“. 2015 m. Meksikos vyriausybė įvardino Chalisko–Naujosios kartos kartelį kaip vieną iš pavojingiausių šalies nusikalstamų organizacijų ir vieną iš dviejų, turinčių plačiausią veiklos mastą. Manoma, kad ši organizacija vykdo operacijas Amerikos žemynuose, Azijoje ir Europoje. Plėsdami savo teritoriją, šio kartelio atstovai įsivėlė į kovas su Los Zetas, Įlankos, Sinaloa karteliais. Ši ekspansija ženkliai prisidėjo prie smurto augimo, ypač Chuareso mieste ir Tichuanoje, kur įsiplieskė kova su Sinaloa karteliu dėl narkotikų gabenimo koridorių kontrolės. Organizacijai būdingas ekstremalaus smurto naudojimas, ji siejama su keliomis masinėmis kapavietėmis pietvakarių Meksikoje, o 2015 m. numušė Meksikos kariuomenės sraigtasparnį, taip pat per Chalisko valstijoje surengtą pasalą nužudė 15 policijos pareigūnų. Chalisko–Naujosios kartos kartelis sugebėjo įtvirtinti kontrolę Verakruzo, Mazaniljo ir Lazaro Kardenaso uostuose (tiek Ramiojo vandenyno, tiek Meksikos įlankos pakrantėse). Tai suteikia karteliui prieigą prie sintetiniams narkotikams gaminti reikalingų cheminių medžiagų, atgabenamų iš Kinijos. Chalisko–Naujosios kartos kartelis taip pat naudoja propagandą, siekdamas Meksikos gyventojų palaikymo ir žadėdamas kontroliuojamose teritorijose atsikratyti kitų nusikalstamų organizacijų (kaip Los Zetas ar Los Caballeros Templarios karteliai). Vyriausybės pareigūnų teigimu, kartelis teikė ginklus prieš Los Caballeros Templarios kartelį kovojusiems savigynos būriams. Iki šiol ši organizacija agresyviai plėtėsi. Pasinaudoję Los Caballeros Templarios kartelio nuosmikiu, jie išsiplėtė į jų kontroliuotas teritorijas ir netgi toliau. Šiuo metu Chalisko–Naujosios kartos kartelis veikia 22 Meksikos valstijose ir yra viena iš galingiausių nusikalstamų organizacijų šalyje. Jie taip pat turi ryšių su Kolumbijos, Peru, Bolivijos, Centrinės Amerikos ir JAV nusikalstamomis grupėmis. Net ir netektys tarp jos vadovų (2013 m. suimtas vadovo pavaduotojas Victoras Hugo Delgado Renteria, pravardė „El Tornado“, o 2015 m. – organizacijos vadovo sūnus Rubénas Oseguera Gonzálezas, pravardė „El Menchito“) ir atsirandantys vidinio skaidymosi ženklai nesutrukdė organizacijai išplėsti savo veiklos geografiškai, pasinaudojant besiformuojančiais skilimais Sinaloa kartelyje.¹²⁵

2.4. Poveikis kaimyninėms šalims ir Lotynų Amerikos regionui

Lotynų Amerikos gyventojai nelegalius narkotikus, nesaugumą ir didelę bedarbystę įvardina kaip tris pagrindines problemas jų šalyse. Problemas kelia ne tik tarptautinę prekybą narkotikais vykdantys karteliai, bet ir augantis narkotikų vartojimas tarp Lotynų Amerikos gyventojų, nors jis gerokai

¹²⁵ June S. Beittel, *supra* note, 112: 22-24; „Jalisco Cartel New Generation (CJNG)“, *InSight Crime*, atnaujinta 2019 m. gegužės 21 d., <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/jalisco-cartel-new-generation/>.

mažesnis nei JAV ar Europoje. Lotynų Amerikos regionas yra vienas didžiausių narkotikų gamintojų. Visas pasaulyje suvartojamas kokainas pagaminamas Kolumbijoje, Bolivijoje ir Peru. Stambūs marihuanos gamintojai ir eksportuotojai yra Meksika, Kolumbija ir Paragvajus. Šalys, turinčios reikšmingą chemijos pramonę, kaip Meksika, Brazilija ir Argentina, tuo pačiu yra ir stambios sintetinių narkotikų (kaip metamfetaminas, ekstazis) gamintojos. Nepaisant to, kad narkotikai kelia problemų daugelyje Lotynų Amerikos šalių, o smurtinių nusikaltimų lygis aukštas, su itin dideliu smurto mastu susiduria ne visos šalys. Situacija blogiausia Meksikoje, Kolumbijoje, Venesueloje, Gvatemaloje, Hondūre ir Salvadore. Kai kurie tyrėjai tai sieja su narkotikų prekybos organizacijų kriminalinių veiklų diversifikacija bei vyriausybių militaristine taktika kovojant su narkotikų karteliais. Nei Kolumbijoje, nei Meksikoje taikyta narkotikų prekybos organizacijų vadovų eliminavimo strategija norimų rezultatų nedavė: narkotikų gamyba ir smurto mastas nesumažėjo. Tiesiog stambius narkotikų kartelius pakeitė smulkesnės organizacijos, kurios visgi nėra lengviau kontroliuojamos.¹²⁶ Pvz., JAV iniciuotas „Planas Kolumbija“ turėjo sumažinti kokaino gamybą Kolumbijoje perpus, tačiau to nepasiekė ir ši šalis toliau lieka daugiausiai kokaino pasaulyje pagaminančia valstybe, kurios kokaino produkcija yra didesnė nei Peru ir Bolivijos kartu sudėjus.¹²⁷

Jeigu Lotynų Amerika yra vienas iš pagrindinių narkotikų gamintojų, tai JAV yra daugiausiai narkotikų suvartojanti šalis pasaulyje. Be to, JAV ir Kanadoje – didžiausi mirčių nuo narkotikų rodikliai (dažniausiai tai narkotinių medžiagų perdozavimas, bet daug ir tokių atvejų, kai žmonės žūsta avarijose, sukeltose nuo narkotinių medžiagų apsvaigusiu vairuotojų). Mirusiųjų nuo narkotikų rodiklis šiose Šiaurės Amerikos šalyse siekia 142 mirties atvejus vienam milijonui gyventojų, o Lotynų Amerikoje ir Karibų regione šis rodiklis vienas žemiausių pasaulyje – 15,1 mirties atvejų vienam milijonui gyventojų.¹²⁸ Pastaraisiais metais JAV itin sparčiai auga mirčių nuo opioidų (tiek augalinės kilmės, tiek sintetinių) perdozavimo skaičius.¹²⁹

Meksikos narkotikų prekybos organizacijos turi nemažai ryšių su kitose Lotynų Amerikos šalyse bei JAV veikiančiomis nusikalstamomis grupėmis. Tai kai kuriose valstybėse taip pat prisideda prie jose plintančio smurto. Pavyzdžiui, nuo XXI a. pradžios Hondūre ir Gvatemaloje už augantį smurto mastą bent iš dalies atsakingos vietinės nusikalstamos organizacijos, susijusios su Meksikos narkotikų karteliais.¹³⁰ Kitas pavyzdys – tai, kad tiek Sinaloa, tiek Los Zetas karteliai veikia Šiaurinėje Argentinos dalyje, kur įkurtos sintetinių narkotikų gamybos ir kokaino platinimo bazės. Ten taip pat

¹²⁶ Marcelo Bergman, *Illegal Drugs, Drug Trafficking and Violence in Latin America* (Cham, Switzerland: Springer, 2018), 1-21. Taip pat June S. Beittel, *supra* note, 112: 2.

¹²⁷ Andrea Noel, „Massacres, Drugs, and Money: Mexico’s Disastrous Drug War Decade“, *The Daily Beast*, atnaujinta 2017 m. balandžio 13 d., <https://www.thedailybeast.com/massacres-drugs-and-money-mexicos-disastrous-drug-war-decade?ref=scroll>.

¹²⁸ Marcelo Bergman, *op. cit.*, 94.

¹²⁹ Claire Felter, „The U.S. Opioid Epidemic“, *Council on Foreign Relations*, atnaujinta 2019 m. rugsėjo 17 d., <https://www.cfr.org/backgrounder/us-opioid-epidemic>.

¹³⁰ Marcelo Bergman, *op. cit.*, 52.

pastebimas didesnis smurto mastas nei kitose Argentinos teritorijose. Stambūs karteliai neretai yra išplėtę veiklą ir ryšius net ir už Amerikos žemynų ribų. Pavyzdžiui, Sinaloa kartelis platina ne tik Meksikoje pagamintą heroiną, bet ir importuotą iš Turkijos bei Afganistano, perka ginklus iš Rusijos ir Albanijos¹³¹. Meksikos karteliai yra pagrindiniai stambūs narkotikų tiekėjai JAV rinkai. Be to, jų vaidmuo vis labiau auga JAV mažmeninio narkotikų platinimo grandyje dėl sudaromų sąjungų su vietinėmis nusikalstamomis organizacijomis. Kita vertus, reikia pripažinti, jog Meksikai būdingas smurtas į JAV neišplito, nors jos narkotikų prekybos organizacijų veikimas fiksuojamas daugelyje JAV miestų.¹³²

Dar vienas aspektas, į kurį reikėtų atkreipti dėmesį, yra vadinamosios narkokultūros plitimas už Meksikos ribų. *Narcocorridos* (iš Meksikoje populiaraus baladžių žanro išsivysčiusios dainos, skirtos narkotikų prekeivių „žygiams“ apdainuoti) populiarios ne tik Meksikoje, bet ir Centrinėje Amerikoje, meksikiečių ir kitų lotynų amerikiečių imigrantų rajonuose JAV. Narkokinas (filmai apie narkotikų prekeivius) taip pat mėgstamas tarp JAV gyvenančių imigrantų iš Lotynų Amerikos (ypač Meksikos), kurie narkotikų prekeivius dažnai mato kaip kovojančius su socialiniu neteisingumu, savotiškus „robinhudiško“ tipo herojus. Išpopuliarėjęs ir *Santa Muerte* (Šventosios Mirties) kultas, kurį jau galima aptikti toli už Meksikos ribų (Pietų Amerikos šalyse, net Ispanijoje ir Australijoje).¹³³ Šio kulto pasekėjai meldžiasi Šventajai Mirčiai, kuri vaizduojama kaip skeletas, dažniausiai aprengtas panašiai kaip Švč. Mergelė Marija. Jai aukojamos aukos (dažnai tai alkoholiniai gėrimai, cigaretės), prašoma užtarimo (pavyzdžiui, narkotikų karteliams dirbantys žudikai prieš ruošdamiesi įvykdyti žmogžudystę prašo juos pačius apsaugoti nuo mirties). Yra jai skirtų koplyčių ir net maldos namų, žmonių, laikančių save jos kulto šventikais ir vedančių pamaldas. Katalikų bažnyčia smerkia šį kultą kaip skatinantį smurtą, tačiau jo pasekėjai teigia, kad Šventoji Mirtis yra vargingų žmonių globėja, o oficialioji Katalikų bažnyčia neatsižvelgia į jų rūpesčius ir problemas. Visa tai rodo, kad įtaka daroma ne tik per narkotikų kartelių ryšius, jų veiklas ir operacijas, tačiau ir per susiformavusią narkokultūrą, kuri daro poveikį net ir žmonėms, nesusisijusiems su prekyba narkotikais.

Narkotikų prekybos keliamos grėsmės ir nusikalstamų grupių gebėjimas neutralizuoti teisėsaugą Lotynų Amerikos šalyse skirtingas. Situacija grėsmingiausia Meksikoje, Hondūre ir Kolumbijoje, kur išplitęs ekstremalus smurtas, aukštas korupcijos lygis ir nusikalstamų organizacijų veiklų diversifikacija.¹³⁴ Šios problemos mažesnės Pietinėse Lotynų Amerikos šalyse (Urugvajuje, Argentinoje ir Čilėje), kur narkotikų verslas kol kas žymiai mažesnis nei Kolumbijoje ar Meksikoje, todėl neskatina žūtbūtinės kovos dėl rinkos ir pelno dalies. Be to, šiose šalyse ir policija bei kariuomenė yra stipresnės, galinčios riboti narkotikų prekeivių veiksmus, nors sunku pasakyti, ar

¹³¹ Peter Watt ir Roberto Zepeda, *supra* note, 50: 220–221.

¹³² June S. Beittel, *supra* note, 112: 6–7.

¹³³ Ioan Grillo, *supra* note, 52: 130–131, 145.

¹³⁴ Marcelo Bergman, *supra* note, 126: 70.

situacija nepasikeistų, jei nusikalstamos organizacijos šiose šalyse įgytų daugiau galios narkotikų verslo apimtims išaugus.¹³⁵ Pvz., Argentina tampa vis svarbesne narkotikų tranzito šalimi, per kurios uostus kokainas iš Kolumbijos, Peru ir Bolivijos gabenamas į Europą. Manoma, kad apie 10–20 proc. į Europą patenkančio kokaino atkeliauja iš Argentinos. Į Europos rinką narkotikai taip pat gabenami iš Brazilijos, Venesuelos ir Karibų jūros pakrantės šalių uostų.¹³⁶

Lotynų Amerikoje narkotikų prekybos organizacijoms būdinga plėsti veiklą ir į kitas nusikalstamas sritis. Vienas ryškiausių to pavyzdžių – jau aptartas Meksikos narkotikų kartelis Los Zetas, kurio pajamų didžioji dalis gaunama ne iš narkotikų prekybos, bet iš kitų kriminalinių veiklų (žmonių pagrobimų, turto prievartavimo, prekybos žmonėmis, naftos produktų vagysčių). Tai būdinga ne tik Meksikos, bet ir kitų Lotynų Amerikos šalių nusikalstamoms organizacijoms (pvz., Brazilijoje nusikalstama organizacija PCC ne tik valdo narkotikų prekybos monopolį San Paule, bet ir yra įsitraukusi į kitas plataus spektro nusikalstamas veiklas, kaip apiplėšimai ar turto prievartavimas¹³⁷; Gvatemaloje smurtas intensyviausias pakrantėse ir pasienio regionuose, kur narkotikų prekeiviai ir kitos nusikalstamos organizacijos diversifikavo savo veiklą ir be prekybos narkotikais ėmėsi kitų kriminalinių veiklų, kaip žmonių pagrobimai, turto prievartavimas¹³⁸). Dėl šių aplinkybių augantis smurto mastas yra viena iš pagrindinių priežasčių, skatinančių didėjančią nelegalių migrantų srautą į JAV.

Didžioji dalis Lotynų Amerikos regiono valstybių yra silpnos, todėl nusikalstamos organizacijos turi daug galimybių prasiskverbti į teisėsaugos ir kitas valstybės institucijas. Joms trūksta efektyvaus valdymo ir dažnai valstybės pareigūnai bando kovoti su problemomis reformuodami institucijas (pvz., Kolumbijoje XX a. 10-e dešimt. arba Meksikoje po 2006 m.), tačiau tai dažniausiai neduoda norimų rezultatų.¹³⁹ Apskritai, Lotynų Amerikos šalys skiria sąlyginai didelius išteklius policijai, ginkluotoms pajėgoms, baudžiamajam persekiojimui, įkalinimui už nusikaltimus, susijusius su prekyba narkotikais, tačiau labai mažai lėšų ir dėmesio tenka narkotikų vartojimo prevencijai ir priklausomų nuo narkotinių medžiagų asmenų gydymui.¹⁴⁰

JAV vaidmuo labai svarbus kovojant su pagrindinėmis narkotikų prekybos organizacijomis. Būtent JAV žvalgybos informacija dažniausiai padeda sučiupti svarbiausius narkotikų prekeivius ne tik Meksikoje ar Kolumbijoje, bet pastaraisiais metais ir Bolivijoje, Paragvajuje, Argentinoje ir Hondūre.¹⁴¹ JAV pareigūnai taip pat aktyviai dalyvauja kartu su Lotynų Amerikos valstybių pareigūnais stabdant narkotikų kontrabandą (pvz., Kolumbijoje, Meksikoje ir Centrinės Amerikos

¹³⁵ Marcelo Bergman, *supra* note, 126: 56–57.

¹³⁶ *Ibid.*, 118, 121.

¹³⁷ *Ibid.*, 64–65.

¹³⁸ „Guatemala: Drug Trafficking and Violence“, *International Crisis Group*, paskelbta 2011 m. spalio 11 d., <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/central-america/guatemala/guatemala-drug-trafficking-and-violence>.

¹³⁹ Marcelo Bergman, *op. cit.*, 76.

¹⁴⁰ *Ibid.*, 108.

¹⁴¹ *Ibid.*, 77.

valstybėse).¹⁴² Kita vertus, JAV vaidmens vertinimas nėra vienareikšmiškas dėl ginklų kontrabandos iš JAV į Meksiką. Meksikoje galioja labai griežti įstatymai dėl ginklų įsigijimo, o visoje šalyje yra tik viena legali ginklų parduotuvė, todėl ginklus legaliai yra įsigiję nedaug asmenų. Meksikos narkotikų karteliai didžiąją dalį ginklų gauna iš JAV (vertinama, kad iki 90 proc. nelegalių ginklų, esančių Meksikoje, yra atkeliavę iš JAV).¹⁴³ Didelė dalis analitikų teigia, jog JAV vykdoma politika kovojant su narkotikais turėjo įtakos nesaugumo lygio išaugimui Meksikoje.

Kai kurie buvę Lotynų Amerikos valstybių vadovai, matydami karą su narkotikais kaip norimų rezultatų neduodantį ir didelių žmogiškųjų, ekonominių ir institucinių kaštų reikalaujantį dalyką, pasisako už narkotikų legalizavimą, pradedant nuo marihuanos. Jų nuomone, prohibicionistinė narkotikų politika nepasiteisino: narkotikų vartojimo nepavyko užkardyti, o tai suteikia narkotikų karteliams galimybes gauti didelius pelnus iš prekybos narkotikais, įgyti didelę galią ir terorizuoti bendruomenes. Tokia politika jau pareikalavo daug aukų, o lėšos, kurios dabar yra skiriamos teisėsaugos institucijoms, beprasmiškai kovojančioms su prekyba narkotikais, turėtų būti nukreipiamos bendruomenių saugumo užtikrinimui, sveikatos ir prevencijos programų vykdymui. Narkotikų legalizavimo iniciatyvai atstovauja buvęs Brazilijos prezidentas Fernando Henrique Cardoso, Meksikos buvęs prezidentas Ernesto Zedillo, Kolumbijos buvęs prezidentas Césaras Augusto Gaviria.¹⁴⁴ Reikia pažymėti, kad didesnė Lotynų Amerikos valstybių dalis pamažu imasi dekriminalizuoti asmeninį narkotikų vartojimą (tai arba įtvirtinama įstatymais, arba per teismų praktiką). Kol kas tik viena iš regiono valstybių (Urugvajus) yra legalizavusi marihuaną, tačiau reguliuoja jos pardavimą. Marihuana rekreaciniams tikslams taip pat legalizuota 11 JAV valstijų (Aliaskoje, Kalifornijoje, Kolorade, Ilinojuje, Meine, Masačusetse, Mičigane, Nevadoje, Oregone, Vermonte ir Vašingtone).¹⁴⁵

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad:

1. Pagrindinės priežastys, kurios skatino narkotinių kultūrų augimą ir prekybos narkotikais plėtrą Meksikoje buvo: a) šios veiklos nešamą pelną didinusios prohibicionistinės narkotikų politikos įsitvirtinimas JAV, Meksikoje, o po pirmosios Jungtinių Tautų konvencijos dėl narkotikų pasirašymo 1961 m. – ir pasauliniu mastu; b) Meksikos klimatas, kuris palankus narkotinių kultūrų (aguonų ir marihuanos) augimui; c) Meksikos geografinė padėtis (JAV kaimynystė), kuri sudarė palankias sąlygas narkotikų kontrabandai į didžiausią pasaulyje narkotikų rinką; d) ekonominiai sunkumai, su kuriais susidūrė nemaža Meksikos visuomenės dalis ir kurie sukūrė gyventojų sluoksnį, pasiryžusį imtis šio nelegalaus verslo, nes galimybės užsidirbti pragyvenimui formalioje ekonomikoje buvo labai ribotos; e) Meksikos demokratizacija ir vienpartinio valdymo pabaiga, kuri atėmė iš valstybės

¹⁴² Marcelo Bergman, *supra* note, 126: 102.

¹⁴³ Andrea Noel, *supra* note, 127.

¹⁴⁴ Marcelo Bergman, *op. cit.*, 106.

¹⁴⁵ *Ibid.*, 117, 105; „The States Where It's Legal To Smoke Marijuana“, *Statista*, paskelbta 2019 m. lapkričio 8 d., <https://www.statista.com/chart/6681/the-states-where-its-legal-to-smoke-marijuana/>.

ankstesnes galimybes kontroliuoti narkotikų prekeivius ir suteikė jiems progą iš esmės pakeisti savo santykį su valstybe (susilpnėjusi vyriausybė, nebeturinti vertikalios kontrolės visuose valstybės valdymo lygmenyse, nebegalėjo išlikti sąlygas diktuojančiu veikėju, todėl ši vaidmenį perėmė išaugusia galia ir dideliais finansiniais ištekliais disponuojančios narkotikų prekybos organizacijos, galinčios papirkimu ar grasinimais paversti valstybės aparato dalis savo įrankiais).

2. Prekyba narkotikais Meksikoje pasižymi šiais esminiais bruožais: a) nuo prekybos narkotikais pradžios pastoviai augo narkotikų kontrabandos į JAV mastas; b) dėl vyriausybės veiksmų iki XX a. 9-o dešimt. prekybai narkotikais buvo būdinga didėjanti centralizacija, formavosi stambūs karteliai; c) nuo XX a. 10-o dešimt., silpnėjant valstybės kontrolei, prasideda kartelių fragmentacija ir auga konkurencija tarp jų; d) karteliai „įsišaknija“ vietinėse bendruomenėse, teikdami darbo vietas ir tam tikras socialines paslaugas vietovėse, kur jų trūksta; e) dėl didelio masto korupcijos susiformavo glaudūs kartelių ryšiai su valstybės institucijomis ir pareigūnais; f) narkotikų prekeivių galia išaugo, pradėjus per Meksiką gabenti kokainą ir padidėjus jų gaunamam pelnui; g) valstybės kontrolė jų atžvilgiu susilpnėjo prasidėjus demokratizacijos procesui.

3. Esminiai Meksikos narkotikų karo bruožai yra: a) militarizacija, kuri būdinga tiek narkotikų prekybos organizacijų kovos metodams, tiek vyriausybei, kuri pasitelkia kariuomenę kovoje su jomis; b) konkurencija tarp narkotikų prekybos organizacijų dėl teritorijų, narkotikų gabenimo kelių; c) konkurencija narkotikų prekybos organizacijų viduje dėl vadovavimo; d) augantis smurto mastas ir vis žiauresnės jo formos, smurto išplitimas į vis didesnę Meksikos teritorijos dalį; e) nebaudžiamumo atmosfera, kuri susidarė dėl silpnos teisėsaugos sistemos ir išplitusios korupcijos; f) išaugęs žmogaus teisių pažeidimų skaičius, už kurį atsakingos ne tik narkotikų prekybos organizacijos, bet ir Meksikos kariuomenė, neapmokyta ir neparengta vykdyti viešojo saugumo užtikrinimo funkcijos; g) augantis visuomenės nepasitikėjimas valstybe, jos institucijomis, kitais visuomenės nariais, socialinių ryšių nykimas kai kuriose Meksikos teritorijose¹⁴⁶.

4. Pagrindinės Meksikos narkotikų prekybos organizacijoms būdingos raidos tendencijos yra: a) vis didėjanti narkotikų prekybos organizacijų fragmentacija; b) narkotikų prekybos organizacijų kriminalinių veiklų diversifikacija, ypač kenkianti vietinėms bendruomenėms, kuomet greta prekybos narkotikais vis labiau įsitraukiama į turto prievartavimą, reketą, žmonių pagrobimus, vagystes, prekybą žmonėmis; c) mažėjanti hierarchizacija ir dalies veiklų perdavimas smulkesnėms kriminalinėms organizacijoms; d) didesnių organizacijų veiklos plėtra tarptautiniu mastu.

5. Su narkotikų prekybos sukeltomis problemomis susiduria ne tik Meksika, bet ir kitos Lotynų Amerikos šalys. Visgi Meksika yra viena iš labiausiai nuo smurto kenčiančių regiono valstybių. Meksikos narkotikų prekybos organizacijos turi ryšių didžiojoje dalyje Pietų, Centrinės ir Šiaurės Amerikos valstybių, o kai kur netgi veikia tiesiogiai. Tai prisideda prie intensyvesnio smurto

¹⁴⁶ Marcelo Bergman, *supra* note, 126: 142.

proveržių, pavyzdžiui, Gvatemaloje ir šiaurinėje Argentinoje. Visgi pietinėse Lotynų Amerikos valstybėse kol kas saugumo situacija žymiai geresnė nei Meksikoje, Kolumbijoje ar Centrinėje Amerikoje. Kovoje su narkotikų prekyba regione labai svarbus JAV vaidmuo. Jos deda daug pastangų stabdant narkotikų kontrabandą, sulaikant svarbiausius narkotikų prekybos organizacijų vadovus. Kita vertus, JAV, būdama didžiausia narkotikų rinka, tuo pačiu ir skatina narkotikų gamybą bei gabenimą į JAV, o laisvesnis ginklų įsigijimo reguliavimas sudaro sąlygas jų kontrabandai į Meksiką, kur didžioji dalis nelegalių ginklų atkeliauja būtent iš JAV. Dideli karo prieš narkotikų prekybą žmogiškieji ir finansiniai kaštai paskatino dalį buvusių Lotynų Amerikos valstybių vadovų prisijungti prie iniciatyvos, palaikančios narkotikų legalizavimo idėją. Visgi kol kas marihuana legalizuota tikrai Urugvajuje ir 11 JAV valstijų. Narkotikų legalizavimas nėra palaikomas platesniu mastu.

3. NAUJŲJŲ IR HIBRIDINIŲ KARŲ TEORIJŲ NAUDOJIMAS ATLIEKANT MEKSIKOS NARKOTIKŲ KARTELIŲ TYRIMĄ

Trečiajame magistro baigiamojo darbo skyriuje pateikiami karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimo rezultatai. Pirmajame poskyryje aprašoma tyrimo metodologija. Antrajame poskyryje tyrimo rezultatai aptariami pagal naujųjų ir hibridinių karų koncepcijose išskirtus tiriamuosius aspektus: Meksikos narkotikų karo veikėjus, Meksikos narkotikų kartelių veikimo metodus ir finansavimą, kartelių įtaką šalies vidaus politikai. Skyrius užbaigiamas tyrimo rezultatų apibendrinimu ir svarbiausių Meksikos narkotikų kartelių keliamų grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimu.

3.1. Tyrimo metodologija

Magistro baigiamajame darbe atliekamas kokybinis tyrimas, siekiant išanalizuoti Meksikos narkotikų karo veikėjus, kartelių veikimo metodus ir finansavimo būdus bei atskleisti jų poveikį šalies vidaus politikai, visuomenei ir valstybei. Davido L. Altheide teigimu, kokybinio tyrimo tikslas yra suprasti socialinio gyvenimo procesą ir pobūdį, pamatyti procesą tiriamų dokumentų reikšmėse ir gebėti susieti dokumentus su teoriniais klausimais.¹⁴⁷

Tyrimo tikslas – nustatyti, kaip karas prieš narkotikų kartelius Meksikoje koreliuoja su naujųjų karų ir hibridinio karo požymiais.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Atskleisti, kaip Meksikos narkotikų karo veikėjai koreliuoja su M. Kaldor naujųjų karų teorijoje išskiriamais požymiais;
- 2) Išnagrinėti, kaip Meksikos narkotikų kartelių pasitelkiami kovos ir veikimo metodai koreliuoja su F. Hoffmano hibridinio karo koncepcijoje ir M. Kaldor naujųjų karų teorijoje išskiriamais metodais;
- 3) Nustatyti, kaip Meksikos narkotikų kartelių veiklos finansavimo būdai koreliuoja su M. Kaldor naujųjų karų teorijoje minimais finansavimo būdais;
- 4) Ištirti, kokiais būdais Meksikos narkotikų karteliai daro įtaką šalies vidaus politikai;
- 5) Pateikti svarbiausių Meksikos narkotikų kartelių keliamų grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimą.

Kokybinis tyrimas atliekamas, remiantis M. Kaldor naujųjų karų teorijoje ir F. Hoffmano hibridinio karo koncepcijoje išskirtais požymiais. Atsižvelgiant į juos, sukonstruotas teorinis tyrimo

¹⁴⁷ David L. Altheide, „Process of Qualitative Document Analysis“, in *Qualitative Media Analysis* (Thousand Oaks: SAGE Publications, 2011), 43.

pagrindas. Kadangi pagrindiniai naujų karų požymiai, skiriantys juos nuo ankstesniųjų, yra jų veikėjai, tikslai, kariavimo metodai ir finansavimo būdai, pagal juos išskiriami 4 tiriamieji elementai:

1) Meksikos narkotikų karo veikėjai. Keliami tyrimo klausimai: ar Meksikos atvejui būdingas konvencinių ir nekonvencinių junginių įsitraukimas, skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančių ginklų (t. y. policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas, kovojančių grupių decentralizuotas ir autonomiškas veikimas?

2) Narkotikų prekybos organizacijų veikimo metodai. Keliami tyrimo klausimai: kokie metodai naudojami; ar jiems būdingas F. Hoffmano išskiriamų hibridinio karo metodų taikymas; ar būdingas M. Kaldor minimas siekis kontroliuoti teritoriją per gyventojų kontrolę; lengvųjų ginklų, o ne sunkiųjų ginklų naudojimas; modernių komunikacijos priemonių pasitelkimas?

3) Narkotikų prekybos organizacijų veiklos finansavimo būdai. Keliamas tyrimo klausimas: ar Meksikos atvejui būdingi naujų karų ekonomikos požymiai (kovojančių pusių pelnymasis iš smurto, dalyvavimo nusikalstamose veiklose ir galėjimas finansiškai išsilaikyti tik tęsiantis karo situacijai)?

4) Narkotikų prekybos organizacijų įtaka politikai. Keliamas klausimas, kokiais būdais ši įtaka pasireiškia?

Tyrimo metodai. Atliekant kokybinį tyrimą naudojami šie tyrimo metodai: dokumentų analizė ir kokybinė turinio analizė. Siekiant atsakyti į tyrimo klausimus, tyrimui reikalingi duomenys surinkti naudojant dokumentų analizės metodą. Duomenys rinkti iš straipsnių viename didžiausių Meksikos naujienų portalų „El Universal“. Buvo peržiūrėti straipsniai nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. rugsėjo 31 d. Raktinių žodžių „narco Mexico“ pagalba naujienų portale „El Universal“ atrinkti straipsniai apie Meksikos narkotikų prekybą ir kartelius. Iš viso peržiūrėti 702 straipsniai. Tyrimui naudingos informacijos buvo 103 straipsniuose. Taip pat duomenų rinkimui naudoti interviu žiniasklaidoje su buvusiais ir esamais narkotikų kartelių nariais, savigynos būrių nariais, eiliniaisia Meksikos gyventojais, kuriuos pavyko surasti naudojant Google paieškos platformą. Tyrimui panaudoti 61 interviu, paskelbti žiniasklaidoje nuo 2007 m. sausio mėn. iki 2019 m. spalio mėn. pabaigos. Iš šių straipsnių ir interviu surinkta tyrimui reikalinga informacija apie Meksikos narkotikų karo veikėjus, narkotikų kartelių veikimo metodus ir veiklos finansavimo šaltinius bei kartelių įtaką šalies vidaus politikai. Analizuojant surinktą informaciją taip pat naudotasi moksliniais straipsniais apie narkotikų karą Meksikoje. Kadangi naudojant dokumentų analizės metodą, duomenys pagal nusistatytas kategorijas turėtų būti renkami ir fiksuojami duomenų rinkimo protokole¹⁴⁸, kiekvieno straipsnio ir interviu, kuriame pavyko rasti reikiamos informacijos, duomenys buvo fiksuojami duomenų rinkimo ir fiksavimo lentelėje (žr. 1 priedą: 1 lentelė. Duomenų rinkimo ir fiksavimo lentelė, p. 100).

¹⁴⁸ David L. Altheide, *supra* note, 147: 26.

Duomenų analizei naudojamas kokybinės turinio analizės metodas. Surinkti duomenys pagal pasirinktas kategorijas buvo sugrupuoti į duomenų analizės lentelę (žr. 2 priedą: 2 lentelė. Duomenų analizės lentelė, p. 101). Duomenų analizavimas, remiantis nusistatytomis kategorijomis, padeda tyrėjui išvengti išankstinių išvadų darymo atsižvelgiant tik į atskirus atvejus.¹⁴⁹ Kategorijos išskirtos remiantis teorine tyrimo prieiga. Iš surinktos informacijos daromos išvados apie kiekvieną iš suformuotų kategorijų. Vertinama, kiek pagal surinktą informaciją Meksikos narkotikų karo veikėjai, kartelių veiklos metodai, finansavimo būdai atitinka naujų karų ir hibridinio karo požymius, kokiais būdais daromas poveikis šalies vidaus politikai.

3.2. Karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimas

Šiame poskyryje aptariami Meksikos narkotikų karo veikėjai, narkotikų kartelių veikimo metodai, finansavimo būdai ir kartelių įtaka šalies vidaus politikai, visuomenei ir valstybei. Atskleidžiama, kaip karas prieš narkotikų kartelius Meksikoje koreliuoja su naujų karų ir hibridinio karo požymiais.

3.2.1. Narkotikų karo veikėjai

Kaip buvo minėta teorinėje magistrinio darbo dalyje, naujiesiems karams būdingas labai įvairių kovojančių grupių įsitraukimas. Tarp jų galima rasti paramilitarinius darinius, kriminalines gaujas, savigynos būrius, vietinius karo vadus (angl. *warlords*), policijos pajėgas, samdinių grupes ir reguliarias kariuomenes ar nuo jų atskilusius dalinius. Karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje atveju galima įžvelgti didžiosios dalies paminėtų veikėjų dalyvavimą. Kai kuriais atžvilgiais jie tiesiog susilieja: savigynos būriai gali būti susiję su narkotikų karteliais, policininkai ir kariai dėl kyšių ar grasinimų taip pat neretai dirba karteliams.

Beveik visos narkotikų prekybos organizacijos turi paramilitarinius sparnus. Tai būdinga ne tik didžiosioms, bet ir regioninėms organizacijoms. Nors šie paramilitariniai daliniai gali skirtis savo dydžiu ir pasirengimu, tačiau jie narkotikų karteliams yra būtini. Be jų jie negalėtų atsilaikyti konkurencinėje kovoje su kitomis organizacijomis. Žodis „paramilitarinis“ šiuo atveju, remiantis Guadalupe Correa-Cabrera, reiškia vis sudėtingesnės karinės įrangos ir militaristinio pobūdžio egzekucijų naudojimą.¹⁵⁰ Paramilitarinių dalinių formavimas prasidėjo nuo Los Zetas atsiradimo. Tai privertė ir kitas narkotikų prekybos organizacijas ieškoti panašiai veikti galinčių žmonių ir įsivelti į ginklavimo varžybas. Paramilitariniai narkotikų prekybos organizacijų daliniai naudoja karinei prilygstančią lengvąją ginkluotę, amuniciją, ekipuotę ir šarvuotus automobilius. Kai kuriuos

¹⁴⁹ Udo Kuckartz, „Three Basic Methods of Qualitative Text Analysis“, in *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods, Practice & Using Software* (London: SAGE Publications, 2013), 68.

¹⁵⁰ Guadalupe Correa-Cabrera, „Violence on the „Forgotten“ Border: Mexico's Drug War, the State, and the Paramilitarization of Organized Crime in Tamaulipas in a „New Democratic Era“, *Journal of Borderlands Studies* 29, 4 (2014): 430.

paramilitarinius dalinius pagal turimus ginklus ir aprangą sunku atskirti nuo specialiųjų pajėgų karių (pvz., Chalisko naujosios kartos kartelio skelbiamuose vaizdo įrašuose¹⁵¹). Žiniasklaidoje galima rasti straipsnių, kuriuose paramilitarinių dalinių nariai įvardinami kaip komandosai¹⁵². Pavyzdžiui, „El Universal“ naujienų portalo 2019 m. balandžio 27 d. straipsnyje rašoma, kad „2017 m. birželį komandosų grupė įsibrovė į namus nužudyti Martinezų Pechų šeimą. Nužudė tėvą, motiną ir keturis vaikus (trejų, ketverių, penkerių ir šešerių metų).“¹⁵³ Kitas pavyzdys iš to paties straipsnio: „vienas iš paskutinių įvykių buvo Tabaske, balandžio 21 d., kai ginkluoti komandosai nužudė dvi moteris, kurios važiavo savo visureigiu ir paliko sužeistus du vaikus – vieną 10 metų, kitą 6 mėnesių.“¹⁵⁴

Į narkotikų kartelių veiklą įsitraukia buvę kariai, policininkai. Tai žmonės, turintys karinį pasirengimą ar bent jau apmokyti naudotis ginklais. Karteliai naudoja ginkluotę, kuri dažnai atitinka karių naudojamus lengvuosius ginklus (automatiniai ar pusiau automatiniai šautuvai, granatos, kulkosvaidžiai, granatsvaidžiai, kai kuriais atvejais – ir rankiniai įrenginiai raketoms leisti). Visa tai priartina kartelių paramilitarinius dalinius prie konvencinių pajėgų. Be to, buvę specialiųjų pajėgų kariai ar net tebetarnaujantis karinis personalas (ne tik iš Meksikos, bet ir iš Gvatemalos) dažnai samdomi apmokyti naujus kartelių smogikus (isp. *sicarios*)¹⁵⁵, kurie įgyja kovos žinių ir praktinių karinių įgūdžių. Pavyzdžiui, buvęs Chalisko–Naujosios kartos kartelio smogikas viename interviu teigia, kad jis „gavo bendrus pėstininkų apmokymus, įskaitant nedidelių vienetų taktiką, šaudymą į taikinius iš kovinių ginklų, kulkosvaidžių ir granatsvaidžių“¹⁵⁶. Beltrán Leyva karteliui priklausęs, o vėliau savo atskirą nusikalstamą organizaciją suformavęs smogikas YouTube vaizdo įrašė, kur yra apklausiamas Meksikos policijos, teigia, kad jis yra tarnavęs Gvatemalos jūrų pėstininkų batalione, dirbęs policininku, buvo apmokytas išminavimo technikos ir įgijęs žinių, kaip numalšinti maištus.¹⁵⁷ Kitame panašiam vaizdo įrašė apklausiamas Los Zetas karteliui priklausęs smogikų būrio vadovas teigia, kad metus tarnavo kariuomenėje, o kai prisijungė prie kartelio, buvo išsiųstas į mokymų stovyklą.¹⁵⁸ Kariniam parengimui lėšas skiria didieji narkotikų karteliai, nes tokį pasirengimą turintis personalas gali geriau pasirodyti ir nesunkiai laimėti prieš neapmokytus konkurentus. Tokius

¹⁵¹ „El video en que supuestamente „El Mencho“ arremete contra el gobernador de Jalisco“, *Proceso, YouTube*, paskelbta 2019 m. rugpjūčio 15 d., <https://www.youtube.com/watch?v=0LCHTBxyXI4>. Tai tik vienas iš daugelio pavyzdžių, kuriuos galima rasti.

¹⁵² Komandosos – kareivis, parengtas specialioms kovos uždaviniams (žvalgybai, diversijoms, svarbių objektų užėmimui).

¹⁵³ „Los niños, las víctimas invisibles de la guerra contra el narco y el crimen organizado en Mexico“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. balandžio 27 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/los-ninos-las-victimas-invisibles-de-la-guerra-contra-el-narco-y-el-crimen-organizado-en>.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ „In Mexico’s Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, *The Daily Beast*, paskelbta 2019 m. rugsėjo 14 d., <https://www.thedailybeast.com/in-mexicos-drug-cartel-country-a-murderer-who-kills-murderers-tells-his-story>.

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ „Cartel Boss Admits to 300 Hits During Police and Press Interview“, *YouTube*, paskelbta 2017 m. spalio 17 d., https://www.youtube.com/watch?v=ck2G_rvi4e8.

¹⁵⁸ „Hitman Lieutenant for Los Zetas Talks About Violent Life Fighting El Chapo“, *YouTube*, paskelbta 2017 m. gruodžio 15 d., <https://www.youtube.com/watch?v=8KD2cPzxF3U>.

paramilitarinius sparnus turintys karteliai nebijo ir patys rengti pasalas ar organizuoti išpuolius prieš valstybės pajėgas (tipiškiausi pavyzdžiai – Los Zetas ir Chalisko–Naujosios kartos karteliai).¹⁵⁹ Gatvių gaujos taip pat gali būti pasitelkiamos narkotikų kartelių smogikų funkcijoms atlikti. Pavyzdžiui, Chuareso kartelis tam naudojo La Linea gaują, Sinaloa kartelis – Artistas Asesinos.¹⁶⁰

Šalia narkotikų kartelių pasitelkiamų gatvės gaujų ir paramilitarinių dalinių, veikia savigynos būriai – žmonės, susibūrę ir apsiginklavę tam, kad gintų nuo nusikaltėlių savo bendruomenes. Visgi neretai valdžia juos sieja su konkuruojančiais narkotikų karteliais, kurie tokiu būdu bando įgyti daugiau legitimumo gyventojų akyse ir įsitvirtinti norimoje perimti teritorijoje. Iš tiesų tokių atvejų būta. Pavyzdžiui, vietinėje spaudoje Gerero valstijos bendruomeninės policijos jungtinis frontas buvo siejamas su vietine narkotikų prekybos organizacija – Kalnų karteliu (isp. *Sierra Cartel*).¹⁶¹ Kitas pavyzdys – Tepalkatepeke, Mičioakano valstijoje veikęs savigynos būrys, kuris pagal oficialius pranešimus buvo finansuojamas Chalisko–Naujosios kartos kartelio ir veikė kaip jo ginkluotas sparnas.¹⁶² Be to, ir patys savigynos būriai neretai tampa naujomis nusikalstamomis grupėmis, nes nori išlaikyti įgytą galią, o ir jų metodai dažnai ne itin skiriasi nuo tų, prieš kuriuos kovoja. Roberto J. Bunkerio teigimu, „kai susiformuoja savigynos būriai, jie iš karto tampa imlūs kriminalinėms įtakoms, tokioms kaip kartelių prasiskverbimas ir manipuliacijos, arba jie gali pasiduoti korumpuojančiai naujai atrastai savo galios pozicijai ir patys virsti ginkluota gauja“.¹⁶³ Buvusių kartelių narių įsijungimas į savigynos būrius taip pat nėra retas reiškinys. Tai irgi prisideda prie skirčių tarp savigynos būrių ir nusikaltėlių, su kuriais jie kovoja, nykimo. „Jie vadina save bendruomenine policija, bet iš tikrųjų jie niekuo nesiskiria nuo *sicarios*“ (kartelių smogikų), teigia nevyriausybinės organizacijos „José María Morelos y Pavón regioninis žmogaus teisių centras“ vadovas Manuelis Olivaresas.¹⁶⁴ Kita vertus, savigynos būriams naudinga narkotikų karteliams dirbusių smogikų patirtis, jie gali apmokyti jų narius to, ko patys išmoko kartelių smogikų rengimo stovyklose. Meksikos valdžios institucijos, viena vertus, įtariai žvelgia į savigynos būrius, nes juos sunku sukontroliuoti ir jie bet kada gali patys tapti dar viena nusikalstama organizacija. Kita vertus, valdžios institucijoms naudingas jų vykdomas darbas, nes joms nereikia įdėti didesnių pastangų ir skirti išteklių kovai su nusikaltėliais. „Jei savigynos būriai nori įsitraukti į nesankcionuotus nužudymus, naudodami mirties būrius kartelių smogikų ir kito jų personalo pašalinimui iš gatvių, problemų užverstoms valstybės institucijoms tai yra kaip dovanėlė.“¹⁶⁵ Reikia paminėti, kad Meksikos vyriausybė ne kartą bandė savigynos būrius nuginkluoti, kai kuriais atvejais buvo suimti jų vadovai ir nariai. Vyriausybė savigynos būrių nariams siūlo prisijungti prie

¹⁵⁹ „In Mexico’s Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, *supra* note, 155.

¹⁶⁰ Phil Williams, *supra* note, 115; 269.

¹⁶¹ „In Mexico’s Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, *op. cit.*

¹⁶² Carlos Loret de Mola, „Quién protegía a „La Jefa“?“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. gegužės 28 d., <https://www.eluniversal.com.mx/columna/carlos-loret-de-mola/nacion/quien-protegia-la-jefa>.

¹⁶³ „In Mexico’s Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, *op. cit.*

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ *Ibid.*

vietinės policijos arba atiduoti ginklus. Visgi ne visi sutinka su šiomis sąlygomis. Dalis prisijungia prie vietinių policijos pajėgų, tačiau kiti lieka veikti nelegaliai. Nepaisant nepalankaus valstybės požiūrio į juos, savigynos būriai tampa vis dažnesniu reiškiniu Meksikoje.

Narkotikų kartelių paramilitarinių dalinių atsiradimas ir savigynos būrių susiformavimas parodo ginkluotos jėgos naudojimo privatizavimo tendencijas Meksikoje. Valstybei netenkant organizuotos prievartos naudojimo monopolio, ginkluotos jėgos naudojimas pereina į privačių asmenų (narkotikų prekeivių, savigynos būrių narių) rankas. Kaip teigia Meksikoje veikianti nevyriausybinių organizacijų „Piliečių taryba viešojo saugumo ir baudžiamosios teisės klausimams“: „Nebaudžiamumui leista įsivyrėti iki blogiausio galimo lygmens, nėra veiksmų, kuriais būtų siekiama sistemingai panaikinti privačias nusikalstamų grupių militarines struktūras.“¹⁶⁶

Su tuo susijęs kitas naujų karų veikėjams būdingas aspektas – skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas. Pastebimas dažnas reiškinys Meksikoje – policininkų ar karių prisijungimas prie narkotikų prekybos organizacijų arba darbas joms, tuo pačiu nepaliekant savo pareigų kariuomenėje ar teisėsaugos institucijose. Tai lemia, viena vertus, menki atlyginimai, kurie daro karius ir policininkus labiau linkusius paimiti siūlomus kyšius. O kita vertus, net ir nelinkusieji imti kyšių būna paveikiami grasinimais ir ima dirbti narkotikų karteliams, bijodami kad jie patys ar jų šeimų nariai bus nužudyti, keršijant už atsisakymą paklusti. „Plata o plomo“ („sidabras ar švinas“, t. y. kyšis ar kulka) yra pasirinkimas, kurį turi padaryti didelė dalis policininkų. Dažnas tokioje situacijoje pasirenka kyšį. Viena interviu korumpuotas policijos pareigūnas žurnalistui sako: „Aš tik stengiuosi išgyventi.“ Jo teigimu, 13 ar 14 jo kolegų buvo nužudyti už tai, kad atsisakė vykdyti narkotikų kartelio užduotis.¹⁶⁷ Kitame interviu buvęs municipalinės policijos pareigūnas, tapęs Los Zetas kartelio smogiku, teigia, kad prisijungė prie kartelio dėl to, jog dirbdamas policininku matė labai daug neteisėtumo ir galiausiai išėjo iš darbo, o kartelis pasiūlė gerą užmokestį.¹⁶⁸ Kitas municipalinės policijos pareigūnas, dirbantis šiaurinėje Meksikos dalyje, kur eina vienas pagrindinių narkotikų kelių, klausiamas, kam, jo nuomone, dirba policija, atsako, kad didžiąją dalimi narkotikų karteliams ir tai daro iš baimės. „Nes jei bandysi ką nors padaryti, tavo paties viršininkai tave už tai nubaus arba nutildys tave amžiams.“¹⁶⁹ Chalisko valstijos gubernatoriaus Aristóteles Sandovalio teigimu, „saugumo prasme Chalisko didžiausia silpnybė –

¹⁶⁶ Delfina Galarza, „Los Cabos: el paraíso que perdió la paz“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. vasario 8 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/los-cabos-el-paraiso-que-perdio-la-paz>.

¹⁶⁷ Seth Harp, „Behind the Scenes of Mexico's Sinaloa Cartel“, *Rolling Stone*, paskelbta 2017 m. balandžio 7 d., <https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/behind-the-scenes-of-mexicos-sinaloa-cartel-126983/>.

¹⁶⁸ Oscar Balderas ir Nathaniel Janowitz, „What It's Like to Lead a Team of Zetas Cartel Hitmen in One of Mexico's Bloodiest States“, *VICE*, paskelbta 2016 m. birželio 2 d., https://www.vice.com/en_us/article/xw3pm7/what-its-like-to-lead-a-team-of-zeta-cartel-hitmen-in-one-of-mexicos-bloodiest-states.

¹⁶⁹ „How Mexican Drug Cartels Get Meth Into The U.S.“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2018 m. gruodžio 4 d., https://www.youtube.com/watch?v=1ToJrahEu_w&bpctr=1571933565.

organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimas į valstijos saugumo aparatą¹⁷⁰. Narkotikų prekybos organizacijų paperkama ne tik municipalinė ar valstijos policija, bet ir federaliniai pareigūnai. Kariuomenė taip pat nėra apsaugota nuo kriminalinių organizacijų skverbimosi ir korupcijos. Vieno iš Sinaloa kartelio vadovų Joaquino „El Chapo“ Guzmáno teisme Niujorke 2018 m. pabaigoje liudininkai pasakojo apie platų jo sukurtą apsaugos tinklą, į kurį įėjo policijos pareigūnai, kariškiai, valstybės pareigūnai ir politikai. Vienas iš liudininkų, Jesus Zambada Garcia, pravarde „El Rey“, teigė, kad kartelis papirko įvairių rangų pareigūnus kariuomenėje, tarp jų generolą Gilberto Toledano, kuriam davė 100 000 JAV dolerių, kad jis garantuotų iš Kolumbijos atgabento kokaino iškrovimą.¹⁷¹ Nors šiems teiginiams nebuvo pateikta įrodymų, tačiau korupcija Meksikoje labai išplitusi ir jau yra buvęs ne vienas skandalas dėl aukšto rango karininkų, kurių korumpuoti ryšiai su narkotikų prekeiviais buvo įrodyti.

Policininkai ir kariai gali būti pasitelkiami įvairioms užduotims: nuo informacijos surinkimo, įspėjimo apie policijos ar kariuomenės operacijas ir reidus, narkotikų siuntų praleidimo ar pagalbos jas iškraunant bei transportuojant, apsaugos nusikaltėliams teikimo iki pagrobimų vykdymo, kelių blokavimo ar kitos pagalbos kartelio nariams vykdant įvairias operacijas. Didžioji dalis narkotikų kartelių narių, duodami interviu žurnalistams arba apklausiami policijos, teigia, kad jie turi ar turėjo policijos apsaugą. Prieš keletą metų pasaulyje nuskambėjo 43 Meksikos studentų dingimo atvejis. Ajotzinapos mokytojų rengimo mokyklos studentai buvo sulaikyti policijos Igualos mieste, Gerero valstijoje. Nuo tada jų niekas nebematė. Įvykį išgyvenę studentai teigia, kad policijos pareigūnai į juos šaudė, naudojo prieš juos jėgą, nors jaunuoliai nebuvo ginkluoti. Vyriausybė teigia, kad sulaikytus studentus vietinės policijos pareigūnai perdavė toje teritorijoje veikiančiam narkotikų karteliui Guerreros Unidos, kurie juos nužudė, o kūnus sudegino.¹⁷²

Toks policininkų korumpuotas įsitraukimas į nusikalstamų organizacijų veiklą yra plačiai žinomas Meksikos visuomenėje. Pavyzdžiui, apie pagrobimus praneša tik nedidelė dalis dingusių asmenų šeimų, nes žmonės neretai įsitikinę, kad tą padarė patys policininkai arba jie dirba nusikaltimą įvykdžiusiems asmenims. Vieno pagrobto ir paskui nužudyto vaikinų šeima įsitikinusi, kad pagrobėjai dirbo Chalisko–Naujosios kartos karteliui ir turėjo policijos apsaugą, nes policija nesiėmė jokių tyrimo veiksmų, nors šeima perdavė jiems įrodymus. Dingusio vaikinų motina teigė: „Ne tik mūsų artimieji dingsta, įrodymai taip pat dinga. Ką daryti su tokia korupcija?“¹⁷³ Kita moteris pasakoja apie dukters

¹⁷⁰ Duncan Tucker, „Cartel Gunmen Are Targeting Police and Politicians in Mexico's Jalisco State“, *VICE*, paskelbta 2016 m. kovo 4 d., https://www.vice.com/en_us/article/8x3d3p/cartel-gunmen-are-targeting-police-and-politicians-in-mexicos-jalisco-state.

¹⁷¹ „Expresidentes en nómina, sobornos y armas; estas y otras revelaciones del juicio de „El Chapo“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. liepos 15 d., <https://www.eluniversal.com.mx/mundo/expresidentes-en-nomina-sobornos-y-armas-estas-y-otras-revelaciones-del-juicio-de-el-chapo>.

¹⁷² „The Missing 43: Mexico's Disappeared Students“, *VICE News*, *YouTube*, paskelbta 2014 m. lapkričio 8 d., <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.

¹⁷³ Oscar Balderas ir Nathaniel Janowitz, *supra* note, 168.

dingimą. Ji taip pat įsitikinusi, kad tame įvykyje dalyvavo vietos policija: „Visa Santa Katarinos policija dirbo karteliams. Kariuomenė turėjo atvykti ir perimti atsakomybę už saugumą. Aš visur ėjau, bet valdžios įstaigos jos neieško.“¹⁷⁴ Meksikos žurnalistės Anabel Hernández teigimu, 98 proc. nusikaltimų Meksikoje niekada neišaiškinami. Vyriausybei nerūpi dingę šalies piliečiai, nes, jos nuomone, didžiojoje dalyje dingimų įsivėlęs bent vienas valstybės pareigūnas.¹⁷⁵ Žmogaus teisių organizacijos vadovas iš Naujojo Laredo teigia, kad Meksikoje piliečiai atsiduria „kaip tarp kūjo ir priekalo bandydami apsisaugoti ne tik nuo nusikaltėlių, bet ir nuo valstybės institucijų“.¹⁷⁶

Kitas požymis, būdingas naujųjų karų veikėjams – autonomiškas ir decentralizuotas veikimas. Jis taip pat būdingas Meksikos narkotikų prekybos organizacijoms. Dauguma narkotikų kartelių veikia kaip gana laisvos koalicijos. Jiems nėra būdingas didelis planavimas ir organizavimas „iš viršaus“.¹⁷⁷ Jų dalys veikia gana savarankiškai, kiekviena turėdama savo funkcijas. Tai padeda jiems lengviau prisitaikyti prie įvairių situacijų (pvz., vadovų suėmimo ar nužudymo atvejais).¹⁷⁸ Ekspertės iš Masačusetso Lowello universiteto Angelicos Duran-Martinez nuomone, viena vertus, centralizuoto kartelio su pagrindiniu vadovu jo viršuje modelio atsisakymas mažina narkotikų prekybos organizacijų vadovų galimybes kontroliuoti verslą nuo narkotikų kilmės šaltinių iki galutinio pardavimo. Kita vertus, didesnė decentralizacija daro narkotikų kartelius mažiau pažeidžiamus vyriausybės veiksmų atžvilgiu.¹⁷⁹ Tai jiems leidžia išgyventi, tačiau taip pat skatina fragmentacijos tendencijas, kai po vadovo suėmimo ar nužudymo įsiplieskia tarpusavio nesutarimai ir kova dėl vadovavimo perėmimo. Decentralizuotas narkotikų prekybos organizacijų veikimas ir įvairių funkcijų delegavimas susijusioms, bet tuo pat metu ir gana savarankiškai veikiančioms organizacijoms taip pat gali iš dalies paaiškinti smurto masto augimą Meksikoje. Smurtiniams veiksams pasitelkiamos gatvių gaujos veikia gana savarankiškai ir galimai smurtauja kur kas labiau, nei iš jų tikėjosi jas pasamdę narkotikų prekybos organizacijų vadovai.¹⁸⁰ Kalbant apie autonomiško ir decentralizuoto veikimo tendencijas, reikia paminėti, kad tarp Meksikos narkotikų kartelių yra ir išimtis. Tai Chalisko–Naujosios kartos kartelis, kuris yra centralizuotas ir jo vadovas siekia tai išlaikyti. Toks veikimo principas prisideda prie geresnio planavimo, padeda lengviau perkelti paramilitarinius dalinius pagal poreikį iš vienos operacijos zonos į kitą.¹⁸¹

¹⁷⁴ „Mexico's Disappeared“, *Al Jazeera, YouTube*, paskelbta 2015 m. vasario 26 d., https://www.youtube.com/watch?v=P0QRUVVx6_o&list=WL&index=574.

¹⁷⁵ „The Bodies Of Missing People Are Rapidly Turning Up In Mexico“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2017 m. spalio 8 d., <https://www.youtube.com/watch?v=1qoeMKA-XBI&list=WL&index=577>.

¹⁷⁶ „Mexico's Disappeared“, op. cit.

¹⁷⁷ „In Mexico's Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, *supra* note, 155.

¹⁷⁸ Seth Harp, *supra* note, 167.

¹⁷⁹ „Por qué los capos narcos como Pablo Escobar y Joaquín „El Chapo“ Guzmán son „una especie en extinción“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. kovo 12 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/seguridad/por-que-los-capos-narcos-como-pablo-escobar-y-joaquin-el-chapo-guzman-son-una>.

¹⁸⁰ Phil Williams, *supra* note, 115: 269.

¹⁸¹ „In Mexico's Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, op. cit.

Palyginus naujųjų karų ir karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje veikėjų požymius, galima teigti, kad jie sutampa:

1. Meksikoje veikia įvairūs naujesiems karams būdingi veikėjai, neretai tarpusavyje persipinantys: narkotikų karteliai ir jų paramilitariniai daliniai, pasitelkiamos gatvių gaujos, savignos būriai (kurie nors ir susikuria tam, kad kovotų su vienais narkotikų karteliais, neretai būna susiję su kitais, arba patys savo ruožtu tampa naujomis ginkluotomis gaujomis). Konvencines karines pajėgas kovai su narkotikų prekybos organizacijomis pasitelkia Meksikos vyriausybė, tačiau ir didžiųjų narkotikų kartelių paramilitariniai daliniai kai kuriais aspektais (lengvąja ginkluote ir kariniu pasirengimu) ne itin skiriasi nuo Meksikos kariuomenės pajėgų. Taigi galima matyti tiek konvencinių, tiek įvairių nekonvencinių pajėgų įsitraukimą į kovos veiksmus.

2. Meksikos atvejui, taip pat kaip ir naujesiems karams, būdingas skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas dėl narkotikų kartelių įsiskverbimo į valstybės teisėsaugos institucijas. Dažni atvejai, kai policininkai ir kariškiai paperkami ar įbauginami tam, kad dirbtų narkotikų prekybos organizacijoms.

3. Autonomiškas ir decentralizuotas kovojančių grupių veikimas taip pat būdingas tiek naujesiems karams, tiek Meksikos atvejui, nes didžioji dalis narkotikų prekybos organizacijų veikia pagal decentralizuotą modelį, taip didindamos atsparumą vyriausybės veiksmų atžvilgiu.

3.2.2. Kartelių kovos metodai ir taktikos

Pirmasis iš tiriamųjų klausimų, susijusių su narkotikų kartelių kovos metodais, buvo jų įvertinimas pagal F. Hoffmano išskiriamus hibridinio karo požymius: konvencinių pajėgumų, partizaniniams karams būdingų metodų, teroristinių veiksmų ir neatrakinio smurto bei kriminalinio elemento naudojimas kovos veiksmuose. Be to, šie kovos metodai turėtų būti taikomi vienu metu ir koordinuotai, tame pačiame kovos lauke, siekiant bendro tikslo.

Konvencinių pajėgumų naudojimas. Kaip jau buvo minėta, narkotikų kartelių paramilitariniai daliniai kai kuriais aspektais (kaip ginkluotė ir karinis pasirengimas) priartėja prie konvencinių Meksikos pajėgų. Kaip būdinga naujesiems karams, Meksikos narkotikų karteliai pasitelkia lengvuosius ginklus: pistoletus, automatinius šautuvus (dažniausiai naudojami AK-47 ir AR-15, kartais ir M-16), granatas, .50 kalibro sunkiuosius kulkosvaidžius, granatsvaidžius, rankinius prieštankinius reaktyvinius granatsvaidžius, savadarbius sprogstamuosius užtaisus. Tai ginklai, kuriais nesunkiai galima išmokyti naudotis net vaikus (narkotikų prekybos organizacijos verbuoja ir jaunos 13–15 metų paauglius). Teritorijos žvalgymui, stebėsenai ir komunikacijai naudojami mobilieji telefonai ir radijo

ryšio stotelės. Kai kuriais atvejais ginkluoti narkotikų kartelių smogikai vilki neoficialias (ne Meksikos karinių pajėgų) uniformas, vairuoja automobilius, paženklintus narkotikų kartelių insignijomis.¹⁸²

Partizaninio karo taktikos naudojimas. Karteliai naudoja partizaniniams karams būdingą taktiką, nes tiesioginio didelio masto ginkluoto susidūrimo su kariuomene neatlaikytų. Jiems būdingas pasalų ir išpuolių rengimas prieš policijos ir kariuomenės pajėgas, policijos nuovadų ar net kariuomenės bazių užpuolimai. Dalis kartelių smogikų, kaip minėta, gauna gerą karinį parengimą, kurio metu išmoksta mažų junginių taktikos, partizaninės ir antipartizaninės taktikos ir tas žinias pritaiko kovodami su konkurentais bei valstybės pajėgomis. Pavyzdžiui, Chalisko–Naujosios kartos kartelis, turėdamas stiprius paramilitarinius dalinius, nebijo spaudžiamas valstybės kontratakuoti, rengti pasalas federalinėms pajėgoms. Kartelio smogikai yra surengę daug išpuolių prieš valstijos ir federalinės policijos patrulius, padegtais autobusais blokavę kelius Gvadalaharoje ir aplinkinėse teritorijose, netgi yra numušę Meksikos kariuomenės sraigtasparnį.¹⁸³ Los Zetas kartelis taip pat pasižymėjo išpuoliais prieš kariškius ir federalinės policijos pajėgas.¹⁸⁴

Teroristinių metodų ir neatrankinio smurto naudojimas. Karteliai taip pat taiko teroristinius metodus, tokius kaip civilių ir valstybės pareigūnų žudymas, savadarbių sprogstamųjų užtaisų naudojimas, masiniai žmonių pagrobimai, demonstratyvus smurtas, siekiant įbauginti. Pavyzdžiui, Chuareso kartelio smogikai iš La Linea gaujos naudojo automobiliuose paslėptus sprogstamuosius užtaisus organizuodami pasalas policijos pareigūnams.¹⁸⁵ Jie taip pat planavo panaudoti sprogmenis išpuoliuose prieš JAV konsulatą Chuarese ir ant tiltų į JAV.¹⁸⁶ Sprogstamuosius užtaisus yra naudoję ir Sinaloa bei Los Zetas karteliai. Šių išpuolių taikiniais dažniausiai buvo policijos pareigūnai ar policijos nuovados, tačiau taip pat kariniai patruliai, žiniasklaidos priemonės (televizijos „Televisa“ ir laikraščio „Expreso“ pastatai), miesto savivaldybė.¹⁸⁷ Vienas iš ryškiausių teroristinių metodų taikymo pavyzdžių – išpuolis Morelijoje per 2008 m. Meksikos nepriklausomybės šventės minėjimą, kai į švenčiančių civilių minią buvo mestos granatos (išpuolio metu žuvo 6 žmonės, 134 buvo sužeisti).¹⁸⁸ 2019 m. du miesteliai Mičioakano valstijoje, prisimindami šį išpuolį, nusprendė neorganizuoti Nepriklausomybės dienos minėjimų, bijodami, kad gali pasikartoti panašūs įvykiai.¹⁸⁹ Prieš civilius nukreiptas neatrankinis smurtas yra būdingas Meksikos narkotikų karteliams. Be jau minėto 43 studentų pagrobimo Igualoje ir jų nužudymo, galima būtų paminėti ir kitus pavyzdžius. San Fernando

¹⁸² Howard Campbell, „Narco-Propaganda in the Mexican „Drug War“: An Anthropological Perspective“, *Latin American Perspectives* 41, 2 (2014): 66.

¹⁸³ Duncan Tucker, *supra* note, 170.

¹⁸⁴ Karla Rodríguez, „Acumulan 4 estados bajas de militares, en 2 sexenios“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. sausio 28 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/acumulan-4-estados-bajas-de-militares-en-2-sexenios>.

¹⁸⁵ „Car Bomb Takes Out Federales As Ordered by Cartel Boss El Diego Fighting El Chapo“, *YouTube*, paskelbta 2017 m. gruodžio 1 d., <https://www.youtube.com/watch?v=0cJwfg3coRE>.

¹⁸⁶ Phil Williams, *supra* note, 115: 269.

¹⁸⁷ Robert J. Bunker ir John P. Sullivan, *Cartel Car Bombings in Mexico* (Carlisle: Strategic Studies Institute, 2013), 35-36.

¹⁸⁸ Carlos Arrieta, „Los municipios que no tienen „nada que celebrar“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. rugsėjo 16 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/los-municipios-que-no-tienen-nada-que-celebrar>.

¹⁸⁹ *Ibid.*

miestelyje Los Zetas kartelis nužudė 72 migrantų grupę iš Centrinės ir Pietų Amerikos. Tose pačiose apylinkėse Tamaulipaso valstijoje 2011 m. rasti 177 autobusų keleivių kūnai masinėse kapavietėse (Los Zetas kartelio nariai stabdydavo pro tą teritoriją važiuojančius autobusus, kai kuriais atvejais visi autobusų keleiviai buvo pagrobiami ir nužudomi; dalis rastų kūnų su išprievartavimų žymėmis, kai kurie buvo sudeginti gyvi). Aljendės miestelyje Koahilos valstijoje Los Zetas kartelis, vykdydamas keršto akciją, nusiaubė ir sunaikino daug pastatų, o apie 300 gyventojų pagrobė ir jie iki šiol laikomi dingusiais be žinios.¹⁹⁰ Čia galima prisiminti F. Hoffmano teiginį, kad naudojantieji hibridinio karo metodus sieks persvaros ne modernia ginkluote, bet šokiruodami barbariškumu. Tas pats įbauginimo ir šokiravimo tikslas atsispindi daugybėje atvejų, kai narkotikų kartelių aukų kūnai paliekami viešose vietose nupjautomis galvomis ir galūnėmis, sukapoti gabalais ar kitaip išdaryti. Baimės atmosferą visuomenėje kuria socialiniuose tinkluose, internetiniuose puslapiuose platinami vaizdo įrašai su žmonių kankinimais, vykdomomis egzekucijomis.¹⁹¹ Tai labai primena teroristinių organizacijų metodus.

Kriminalinio elemento naudojimas. Kriminalinio elemento įtraukimas ypač sustiprėjo narkotikų karteliams diversifikuojant savo veiklas ir įsitraukiant į vis platesnio spektro nusikaltimus: žmonių pagrobimus už išpirką, turto prievartavimą, vagystes, prekybą žmonėmis, naftos produktais, padirbtomis prekėmis (piratiniais CD ir DVD). Tai dar labiau padidino nusikalstamumą šalyje. Šie nusikaltimai, ypač augantis žmonių pagrobimų skaičius, yra ne tik pajamų šaltinis karteliams, bet ir priemonė kelianti sumaištį ir baimę tarp gyventojų. Tai rodo ir statistika. Meksikoje kas dvi valandas pagrobiamas žmogus. Pagal šios problemos mastą Meksika nusileidžia tiktai Sirijai.¹⁹²

Taigi galima teigti, kad Meksikos narkotikų kartelių veikimui būdingas F. Hoffmano išskiriamų hibridinio karo metodų taikymas. Visi paminėti metodai narkotikų kartelių yra naudojami tam pačiam tikslui įgyvendinti – turėti sąlygas veikti nebaudžiamai ir vykdyti nelegalų verslą. Jie visi naudojami vienu metu, toje pačioje erdvėje. Tai irgi atitinka F. Hoffmano hibridinio karo sampratą.

Teritorijos kontrolė per politinę gyventojų kontrolę. M. Kaldor išskiria politinę gyventojų kontrolę tam tikroje teritorijoje kaip naujesiems karams būdingą metodą. Anot Shawnos Teresos Flanigan, Meksikos narkotikų karteliai yra organizacijos, susietos su gana apibrėžtomis geografinėmis teritorijomis. Skirtingai nei daugeliui organizuotų nusikalstamų grupių, jiems svarbi teritorijos kontrolė dėl narkotikų prekybos koridorių išlaikymo ir priėjimo prie kalnuotų, sunkiai pasiekiamų kaimiškų

¹⁹⁰ Diego Enrique Osorno, „How a Mexican Cartel Demolished a Town, Incinerated Hundreds of Victims, and Got Away With It“, *VICE*, paskelbta 2014 m. gruodžio 31 d., https://www.vice.com/en_us/article/pa8wk9/how-a-mexican-cartel-demolished-a-town-incinerated-hundreds-of-victims-and-got-away-with-it; Shawn Teresa Flanigan, „Terrorists Next Door? A Comparison of Mexican Drug Cartels and Middle Eastern Terrorist Organizations“, *Terrorism and Political Violence* 24, 2 (2012): 290.

¹⁹¹ Shawn Teresa Flanigan, op. cit., 289.

¹⁹² Aitor Saez, „Mexico unable to cope with kidnapping epidemic“, *DW*, paskelbta 2018 m. rugpjūčio 30 d., <https://www.dw.com/en/mexico-unable-to-cope-with-kidnapping-epidemic/a-45295999>.

vietovių, kurios patogios slapstymuisi.¹⁹³ Taigi Meksikos narkotikų karo tikslas ir yra teritorijos bei jos žmogiškųjų, gamtinių ir ekonominių resursų kontrolė. Tai paaiškina narkotikų kartelių tarpusavio kovas ir valstybės pastangas susigrąžinti visos šalies teritorijos kontrolę.

Kartelių teritorijos ir gyventojų kontrolė pasireiškia įvairiais būdais: per policijos ir politikų kontrolę (paperkant arba įbauginant), žurnalistų žudymą, žmonių įbauginimą (naudojant brutalaus smurto demonstravimą, pagrobimus, neatrankinį smurtą, didelio masto turto prievartavimą, vadinamąsias *narcomantas* – kartelių žinutes ar skelbimus, paliekamus prie nužudytųjų kūnų ar viešose vietose, užrašomas ant sienų, taip pat internete skelbiamus vaizdo įrašus su žmonių kankinimais ir egzekucijomis). Gyventojams siunčiama aiški žinutė: arba paklustate ir bendradarbiaujate, arba rizikuojate prarasti gyvybę.

Kaip rašyta, nemaža dalis policininkų ir politikų dėl grėsmių savo ir artimųjų gyvybėms renka bendradarbiavimą su narkotikų karteliais. Ne viename interviu su narkotikų gamyba ir prekyba susiję asmenys teigė, kad tiek policija, tiek vietiniai politikai padeda vykdyti šį verslą.¹⁹⁴ Dėl šios priežasties Meksikos gyventojai pradėjo nepasitikėti tiek teisėsaugos institucijomis, tiek politine valdžia. Nacionalinės žmogaus teisių komisijos Meksikoje duomenimis, 85–95 proc. šalies piliečių mano, kad policija yra korumpuota.¹⁹⁵ 77,2 proc. meksikiečių galvoja, kad daugiau nei pusė visų šalies politikų yra korumpuoti.¹⁹⁶ Nuo nusikaltimų nukentėję žmonės dažniausiai teigia, kad valstybės institucijos nesiėmė jokių veiksmų, kad tam užkirstų kelią ar surastų bei nubaustų nusikaltimą įvykdžiusius asmenis.

Meksika yra tapusi viena nesaugiausių pasaulio šalių žurnalistams. Narkotikų prekybos organizacijos grasina ir rengia išpuolius prieš žurnalistus, kurie rašo nusikaltimų ir korupcijos temomis. Nuo 2000 m. dėl savo darbo buvo nužudyti 131 Meksikos žurnalistai.¹⁹⁷ Dažniausiai šie nusikaltimai nėra tinkamai tiriami, o kai kuriais atvejais nusikaltimai įvykdyti bendradarbiaujant su valdžios institucijomis. Tai lemia savicenzūrą: daug žurnalistų ir žiniasklaidos priemonių ima vengti informacijos skelbimo apie nusikaltimus ir korupciją arba jos pateikia labai nedaug.¹⁹⁸ 2010 m. didžiausias Chuareso dienraštis „El Diario de Juarez“ po antro darbuotojo nužudymo pirmame puslapyje paskelbė straipsnį, kreipdamasis į narkotikų prekeivius kaip į „*de facto* valdžią“ mieste,

¹⁹³ Shawn Teresa Flanigan, *supra* note, 190: 280.

¹⁹⁴ Seth Harp, *supra* note, 167; „Mexican hitman who killed 30 people reveals gruesome reality of cartel violence“, *Global News*, paskelbta 2015 m. gruodžio 15 d., <https://globalnews.ca/news/2401731/mexican-hitman-who-killed-30-people-reveals-gruesome-reality-of-cartel-violence/>; „How Mexican Drug Cartels Get Meth Into The U.S.“, *supra* note, 169.

¹⁹⁵ Rory Smith, „Hundreds of people in Mexico are kidnapped every year. And the problem’s getting worse.“, *Vox*, paskelbta 2018 m. gegužės 11 d., <https://www.vox.com/2018/5/11/17276638/mexico-kidnappings-crime-cartels-drug-trade>.

¹⁹⁶ William Naylor, „Just the Facts: Confidence in institutions and support for democracy are in decline in the region“, *Global Americans*, paskelbta 2018 m. liepos 26 d., <https://theglobalamericans.org/2018/07/just-the-facts-confidence-in-institutions-and-support-for-democracy-are-in-decline-in-the-region/>.

¹⁹⁷ Patrick Corcoran, „Mexico Media Coverage of Cartel Violence Leads to More Violence: Report“, *InSight Crime*, paskelbta 2019 m. rugsėjo 18 d., <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-media-coverage-violence-leads-to-more-violence/>.

¹⁹⁸ Vanda Felbab-Brown, „The ills and cures of Mexico’s democracy“, *The Brookings Institution*, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/03/FP_20190315_mexico_felbab_brown.pdf.

klausdamas, kokias žinias laikraštis turėtų ar neturėtų skelbti.¹⁹⁹ 2017 m. kitas to paties miesto dienraštis „El Norte“ po dar vienos jame dirbančio žurnalisto žmogžudystės paskelbė, kad užsidarys, nes pasidarė pernelyg pavojinga toliau pranešinėti naujienas Meksikoje.²⁰⁰ Dėl informacijos trūkumo formaliuose informacijos šaltiniuose nuo 2007 m. Meksikos gyventojai vis labiau ėmė pasikliauti informacija apie kriminalinius įvykius socialiniuose tinkluose ar tokiuose tinklalapiuose kaip „El Blog del Narco“. Viename vaizdo įrašė užsienio žurnalistai klausia narkotikų kartelio smogiką, kodėl Meksikoje žudomi žurnalistai. Jis atsako: „Gal todėl, kad mano viršininkai nenori, jog visa tiesa būtų atskleista. Nes tai mūsų darbo dalis. Kad žmonės nežinotų, kas vyksta. Jie nori nuslėpti tiesą.“²⁰¹ Grasinimų susilaukia ne tik žurnalistai, bet ir pilietiniai aktyvistai (pvz., ieškantys dingusiųjų be žinios ar slaptų kapaviečių). Taigi, viena vertus, narkotikų karteliai siekia kontroliuoti tai, kokia su jais susijusi informacija pasirodo žiniasklaidoje. Kita vertus, jie per skelbiamus vaizdo įrašus, *narcomantas*, duodami interviu ir leisdami žurnalistams filmuoti įvairias veiklas taip pat siekia daryti įtaką viešajai nuomonei: 1) pristatyti save kaip naudingus vietinėms bendruomenėms; 2) pademonstruoti galią ir įteigti mintį, jog tokios organizacijos negali būti sunaikintos, o prekybos narkotikais neįmanoma sustabdyti.

Narkotikų karteliai siekia gyventojų kontrolės per jų įbauginimą tokiu mastu, kuris paprastai nėra būdingas kriminalinėms organizacijoms. Nužudytųjų kūnų pakabinimas nuo tiltų, nupjautų žmonių galvų palikimas prie mokyklų, išdarytų kūnų numetimas prie savivaldybių, policijos nuovadų ir kitose viešose vietose, vaizdo įrašų su kankinimais ir egzekucijomis skelbimas internete, vaikų ir net kūdikių žudymas naudojami tam, kad būtų kuriama baimės atmosfera visuomenėje. Taip pat tai yra būdas atgrasinti vyriausybę nuo bet kokių pastangų kovoti su organizuotu nusikalstamumu. Keliuose vaizdo įrašuose policijos apklausimi narkotikų kartelių smogikai teigia, kad žudynės ir galvų nupjovimas aukoms prasidėjo siekiant įbauginti žmones.²⁰² Vienas kartelio smogikas iš Chuareso žurnalistui sako: „Ką nors nužudydami mes parodome, kas įvyks jei atsisuksi prieš mus. Mes aiškiai parodome, kas gali nutikti, kad galėtume valdyti per baimę.“²⁰³ Prie tokios atmosferos kūrimo taip pat prisideda išplitę pagrobimai. Priežastys, dėl kurių pagrobiami žmonės, gali būti labai įvairios: nuo priklausymo konkuruojančiam narkotikų karteliui ar informacijos jiems teikimo iki pagrobimų dėl išpirkos ar prekybos žmonėmis tikslais.

¹⁹⁹ Rory Carroll, „Mexican newspaper asks drug cartels how to prevent its staff being murdered“, *The Guardian*, paskelbta 2010 m. rugsėjo 20 d., <https://www.theguardian.com/world/2010/sep/20/mexican-newspaper-drugs-staff-murdered>.

²⁰⁰ Seth Harp, *supra* note, 167.

²⁰¹ „A Bloody Week in Ciudad Juarez: A cartel killer tells all“, *Channel 4 News, YouTube*, paskelbta 2018 m. vasario 12 d., <https://www.youtube.com/watch?v=SyuUGY4OlbE>.

²⁰² „Cartel Crew Boss Spills All on His Fellow Cartel Bosses“, *YouTube*, paskelbta 2017 m. lapkričio 2 d., <https://www.youtube.com/watch?v=tHGLoklGaE0>; „Astonishing Confession from Cartel Sicario“, *YouTube*, paskelbta 2018 m. kovo 9 d., <https://www.youtube.com/watch?v=btY-afZ-2mM>.

²⁰³ „A Bloody Week in Ciudad Juarez: A cartel killer tells all“, *op. cit.*

Dar vienas baimės skleidimo metodas – narkotikų kartelių žinučių ir skelbimų (isp. *narcomantas*) palikimas. Jos gali būti įvairių formų: užrašai ant kartono gabalų, palikti prie nužudytų žmonių, grafiti užrašai ant sienų, didžiuliai ranka rašyti ar spausdinti skelbimai, kurie pakabinami ant tiltų ar ant krovinių sunkvežimių priekabų. Jų tikslai gali būti tiek grasinimai konkurentams, tiek žinutės platesnei visuomenei (pavyzdžiui, dėl nebendradarbiavimo su kitais narkotikų karteliais, „mokesčio“ jiems nemokėjimo arba savo organizacijos kaip mažesnio blogio pristatymo, nes ji gina vietinius žmones nuo kitų kartelių smurto, smulkių nusikaltėlių, nežudo moterų ir vaikų). Tokių žinučių tikslas taip pat yra užsitikrinti gyventojų paklusnumą per baimę. Atsakydami į policijos klausimus, kam reikalingos tokios žinutės, sulaikyti narkotikų kartelių nariai dažnai tą ir patvirtina: „Kad žmonės paklustų. Terorizuoti žmones. Psichologiškai tai grynas teroras. Tu juos įbaugini ir jie ima paklusti. Jie būna tokie įbaugini, kad prašo mūsų apsaugos.“²⁰⁴

Gyventojų kontrolę narkotikų karteliai taip pat įgyvendina per didelio masto turto prievartavimą. Iš kartelio kontroliuojamoje teritorijoje veikiančių verslų ir net eilinių gyventojų reikalaujama mokėti karteliui „grindų mokestį“ (isp. *derecho de piso*) ir kassavaitinį ar kasmėnesinį „mokestį“. Gerero valstijos Tekpan de Galeana miestelio meras teigia: „Jie pradėjo kontroliuoti vaistines, ūkinių prekių ir maisto parduotuves ir visą komercinį sektorių šiuose miesteliuose. Labai daug pagrobimų, priverstinių dingimų. Kiekvieną dieną susidurdavome su turto prievartavimu, o šeimos buvo priverstos mokėti savaitės ar mėnesio mokestį, kad galėtų toliau gyventi savo pačių namuose.“²⁰⁵ Jis nusižėža žurnalistus į kaimelį, kuris turėjo būti apleistas prieš keletą metų dėl narkotikų kartelio grasinimų. „Jie paliko baldus, lovas, drabužius, viską. Jie net nepasiėmė asmens identifikavimo dokumentų. Apleisti namai, sudeginti pastatai.“²⁰⁶ Kalbinama jauna moteris iš perkeltųjų stovyklos sako, kad iš pradžių jie planavo gintis, bet turėjo pasiduoti. „Buvome išsigandę, turėjome vaikų. Tad po dviejų dienų jų šaudymo į mūsų namus mes neturėjome kitos išeities, buvome išsigandę.“²⁰⁷ Pagyvenęs vyriškis toje pačioje perkeltų asmenų stovykloje teigia, kad narkotikų prekeiviams buvo reikalinga jų žemė marihuanos ir aguonų auginimui: „Jie norėjo, kad jiems priklausytų viskas, o mus palikti be nieko. Jie norėjo, kad atiduotume jiems savo gyvenvietę ir mes ją atidavėme, nes esame čia.“²⁰⁸ Bendras šalies viduje perkeltų asmenų skaičius Meksikoje 2018 m. pabaigoje buvo 338 000.²⁰⁹ Apie vietinio verslo kontrolę kitame interviu kalba ir Chuareso kartelio narys. Į klausimą, ar visas verslas mieste vienaip ar kitaip susijęs su karteliu, atsako, kad apie 80 proc. „Kai kurie mums priklauso, kai kurie plauna kartelio

²⁰⁴ „Cartel Crew Boss Spills All on His Fellow Cartel Bosses“, *supra* note, 202.

²⁰⁵ „The Rise of Mexican Black Tar Heroin“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2016 m. gegužės 2 d., <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.

²⁰⁶ *Ibid.*

²⁰⁷ *Ibid.*

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ „Mexico“, *Internal Displacement Monitoring Centre*, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <http://www.internal-displacement.org/countries/mexico>.

pinigus per verslą.²¹⁰ Vieni labiausiai turto prievartavimu pasižymėjo Los Caballeros Templarios kartelis: jie „perėjo tiesiogiai prie turto prievartavimo. Prie pagrobimų ir šeimų turto plėšimo. Bet blogiausia, ką jie padarė, tai 13 metų mergaičių grobimas ir jų išnaudojimas. Jei jiems patiko kieno nors žmona, jie ją pasiimdavo.“²¹¹ „Mes turėjome mokėti jiems mokesť, kiekvienas be išimties. Gyvulių augintojai, laimų augintojai, gamyklos, prekeiviai. Mokesčiai už duoną, už tortilijas, už visas veiklas.“²¹² Apmokestinami ne tik stambesni ūkiai ar parduotuvės, bet ir gatvės prekeiviai, „mokesčio“ kai kur reikalaujama net iš mokytojų ar kunigų.²¹³ Tokių „mokesčių“ nemokantieji arba jų šeimų nariai pagrobiami ar nužudomi. Bausmės už „mokesčio“ nemokėjimą netgi gali virsti masinėmis žudynėmis, kaip įvyko Monterėje, kai Los Zetas kartelio nariai padegė „Casino Royal“ ir užblokavo duris, kad viduje buvę žmonės negalėtų pabėgti (žuvo 53 asmenys).²¹⁴ Kitas narkotikų kartelių vykdomos gyventojų kontrolės pavyzdys – Tamaulipaso valstija, kur degalinėse atsisakoma pilti kurą kariuomenės transportui, nes Šiaurės rytų kartelis grasina susidoroti su degalinių savininkais, jei jie nepaklus ir leis kariuomenės transportui pasipildyti degalų.²¹⁵ Dar kitas pavyzdys – Sinaloa kartelis, kuris kontroliuoja žemę, o ne superka užaugintą marihuaną ar surinktą opijaus gumą, kaip kitos narkotikų prekybos organizacijos, todėl vietiniai valstiečiai yra priklausomi nuo kartelio.²¹⁶ Kai kuriose Mičioakano dalyse žmonės verčiami pardavinėti narkotikus arba juos vartoti, nes susiduria su grasinimais mirtimi, jei atsisakys.²¹⁷ Gerero valstijoje yra pasitaikę atvejų, kai dėl nedidelių miestelių kontrolės konkuruojantys narkotikų karteliai šių vietovių gyventojams nutraukia geriamo vandens ir elektros tiekimą.²¹⁸ Narkotikų karteliai demonstruoja galią apsiginklavę didelio kalibro ginklais ir patruliuodami ar važinėdami mašinų kolonomis po miestelius įvairiose šalies valstijose.²¹⁹

²¹⁰ „Inside Mexico's Drug Labs“, *Sky News, YouTube*, paskelbta 2015 m. liepos 10 d., https://www.youtube.com/watch?v=et8Cn9q_A-g&list=WL&index=574&t=0s.

²¹¹ „Fighting Mexico's Knights Templar Cartel“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2014 m. vasario 26 d., <https://www.youtube.com/watch?v=dzalpuffwFI&list=WL&index=577&t=0s&bpctr=1572080645>.

²¹² *Ibid.*

²¹³ Teresa Moreno, „Bernardino acababa de cobrar; lo asaltaron a 2 calles de la escuela en donde da clases“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. gegužės 15 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/bernardino-acababa-de-cobrar-lo-asaltaron-a-2-calles-de-la-escuela-en-donde-da-clases>; Luis Cárdenas, „Terrorismo contra la Iglesia Católica“, *El Universal*, paskelbta 2017 m. liepos 27 d., <https://www.eluniversal.com.mx/entrada-de-opinion/columna/luis-cardenas/nacion/2017/07/27/terrorismo-contra-la-iglesia-catolica>.

²¹⁴ Ricardo Raphael, „Noche de cuchillos largos en Monterrey“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. liepos 9 d., <https://www.eluniversal.com.mx/columna/ricardo-raphael/nacion/noche-de-cuchillos-largos-en-monterrey>.

²¹⁵ Carlos Loret de Mola, „El Ejército se queda sin gasolina para operativos“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. rugsėjo 5 d., <https://www.eluniversal.com.mx/opinion/carlos-loret-de-mola/el-ejercito-se-queda-sin-gasolina-para-operativos>.

²¹⁶ „Por qué sobrevive el cártel de Sinaloa a pesar del juicio que perdió „El Chapo“ en EU?“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. kovo 5 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/seguridad/por-que-sobrevive-el-cartel-de-sinaloa-pesar-del-juicio-que-perdio-el-chapo-en-eu>.

²¹⁷ „Violencia en México: „Del mundo del narcotráfico solo puedes salir muerto“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. kovo 1 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/seguridad/violencia-en-mexico-del-mundo-del-narcotrafico-solo-puedes-salir-muerto>.

²¹⁸ Ricardo Raphael, „Por qué AMLO respaldó al obispo Rangel?“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. balandžio 9 d., <https://www.eluniversal.com.mx/columna/ricardo-raphael/nacion/por-que-amlo-respaldo-al-obispo-rangel>.

²¹⁹ Juan Carlos Zavala, „Causa temor paso de caravana armada en Oaxaca“, *El Universal*, paskelbta 2017 m. spalio 28 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/causa-temor-paso-de-caravana-armada-en-oaxaca>.

Įbauginimo taktikos poveikumą galima matyti daugelyje interviu su kalbinamais eiliniaisia Meksikos gyventojais. Didelė jų dalis bijo pranešti teisėsaugos institucijoms apie artimųjų pagrobimus ir nužudymus, nes yra įsitikinę, kad policija dirba išvien su narkotikų prekeiviais. Žmonės bijo išeiti iš namų vakarais ir didžioji dalis (76 proc.) laiko savo miestus nesaugiais.²²⁰ Viename vaizdo įrašė savigynos būrio nariai teigia žurnalistams, kad kol nebuvo tokių būrių žmonės bijodavo išeiti iš namų ar nueiti į kokį nors renginį.²²¹ Verakruzo mieste žurnalistės kalbinami jauni žmonės sako: „Žmonės iš tiesų bijo išeiti iš savo namų, net viduryje dienos. Kai kurie žmonės baisiausiai bijo net apsilankyti prekybos centre, nes baiminasi būti apiplėšti“.²²² Gyventojai nebepasitiki vieni kitais, net savo kaimynais: „Tiesa ta, kad negali iš tikrųjų jaustis saugus net savo rajone. Niekada nežinai su kuo bendrauja ir leidžia laiką tavo kaimynai ar su kokia nusikalstama organizacija jie gali būti susiję.“²²³ Morelijos vyskupas Juanas Espinoza interviu žurnalistui metu sako: „Visi, kurie gyvena ir dirba Mičioakane, gyvena baimėje. Tai baimė, kurią visi jaučiam. Mes nepasitikime niekuo. Mes bijome kai mikroautobusus prie mūsų privažiuoja ar kai artinasi nepažįstami žmonės. Žinoma, tai mus gąsdina.“²²⁴ Didžioji dalis žmonių, gyvenančių teritorijose, kur yra įsitvirtinę narkotikų karteliai, jaučia baimę ir nesaugumą. Viename interviu mokytoja teigia, kad dauguma jos kolegų yra išsigandę, nes buvo atvejų, kai mokytojai pagrobiami vien dėl to, jog narkotikų prekeivio vaikas neišlaikė kokio nors testo ar egzamino. Jai pačiai mirtimi yra grasinęs vienas iš jos mokinių.²²⁵ Gyventojai netgi bijo kalbėti apie situaciją Meksikoje prieš televizijos kameras, nes baiminasi narkotikų kartelių susidorojimo.²²⁶ Pasitaiko atvejų, kai ligoninėse medicinos personalas iš baimės neįsileidžia žmonių su šautinėmis žaizdomis.²²⁷ Tai rodo, kad narkotikų karteliai įgyja kur kas didesnę įtaką ir kontrolę nei būdinga kriminalinėms organizacijoms. Ši kontrolė paliečia ne tik asmenis, susijusius su prekyba narkotikais, bet ir didžiąją visuomenės dalį. Mažėjant tarpusavio pasitikėjimui ir augant baimei, yra socialinis audinys, žmonių tarpusavio santykiai.

Visgi baimė nėra vienintelis būdas, kurio pagalba narkotikų karteliai siekia įsitvirtinti bendruomenėse. Tam naudojami ir įvairūs būdai pelnyti gyventojų lojalumą, pateisinti savo veiklą. Stengiamasi save pateikti kaip viešosios tvarkos saugotojus, smulkių nusikaltėlių tramdytojus, savo

²²⁰ Alfonso Zárate, „Seguridad pública, el desastre“, *El Universal*, paskelbta 2017 m. lapkričio 9 d., <https://www.eluniversal.com.mx/articulo/alfonso-zarate/nacion/seguridad-publica-el-desastre>.

²²¹ „Michoacan's Most Wanted Drug Kingpin: Mexico's Hot Land“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2015 m. kovo 9 d., <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.

²²² „Growing Up In One Of Mexico's Most Violent States“, *VICE News, YouTube*, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://www.youtube.com/watch?v=yutpAXhjMLI>.

²²³ *Ibid.*

²²⁴ „Finding La Tuta: On the trail of a Mexican drug lord“, *Channel 4 News, YouTube*, paskelbta 2014 m. sausio 28 d., <https://www.youtube.com/watch?v=jX7dbLW-47M>.

²²⁵ „What It's Like to Grow Up in the Narco Zone“, *New York Times, YouTube*, paskelbta 2018 m. gruodžio 22 d., <https://www.youtube.com/watch?v=jsOhr0aBIvU&list=WL&index=579>.

²²⁶ „The Fortress of the Knights Templar: Mexico's Hot Land“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2015 m. kovo 11 d., <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.

²²⁷ Roger Vela, „A Betzy la mataron tres balas y nadie dijo nada“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. vasario 28 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/betzy-la-mataron-tres-balas-y-nadie-dijo-nada>.

organizaciją pristatyti kaip besilaikančią garbės kodekso (nežudančią moterų, vaikų, nekaltų žmonių, neplėškaujančią, neužsiimančią turto prievartavimu, pagrobimais).²²⁸ Kai kurie narkotikų karteliai veiklą pradėjo kaip savigynos būriai (pvz., La Familia Michoacana kartelis). Jie teigia ginantys vietines bendruomenes nuo kitų narkotikų prekybos organizacijų smurto, kuris būtų kur kas baisesnis. Dalis imasi netgi socialinių projektų: stato mokyklas, ligonines ir bažnyčias, grindžia kelius sunkiai pasiekiamose vietovėse, kur neretai trūksta viešųjų paslaugų, apmoka gydymą vietiniams gyventojams.²²⁹ Neseniai buvo paskelbta apie Joaquino „El Chapo“ Guzmáno šeimos planus pastatyti universitetą vietiniams indėnams jo gimtajame miestelyje.²³⁰ Narkotikų karteliai taip pat teikia darbo vietas vietiniams gyventojams, nes formali ekonomika nesuteikia pragyvenimo galimybių.²³¹ Dėl šių priežasčių dalis žmonių ima idealizuoti tokius narkotikų prekeivius kaip „El Chapo“. Po jo suėmimo 2016 m. Sinaloa valstijoje prasidėjo žygis už „El Chapo“: žmonės reikalavo, kad jis nebūtų išduotas JAV ar netgi būtų paleistas į laisvę.²³² Sunku pasakyti, ar šis veiksmas buvo nuoširdus, tačiau, turint omenyje tai, kad tokiose vietose, kaip kalnuotos Sinaloa teritorijos, didelė dalis žmonių vienaip ar kitaip yra įsitraukę į narkotikų gamybą ar prekybą, atrodo įtikinama, jog tam tikra parama karteliui vietinėje bendruomenėje egzistuoja.

Iš Meksikos narkotikų kartelių pastangomis pateisinti savo veiklą labiausiai išsiskiria La Familia Michoacana ir Los Caballeros Templarios karteliai, kurių vienas iš lyderių buvo tas pats asmuo – Nazario Moreno Gonzálezas, pravarde „El Mas Loco“. Jo vadovaujami karteliai neapsiribojo vien minėtais socialiniais projektais. Jiems taip pat buvo būdingos pastangos grįsti savo veiklą pseudoreliginiais ir pseudoideologiniais motyvais. Buvo pasitelkiama kairiųjų retorika, kalbant apie socialinio teisingumo poreikį. Taip pat Nazario Moreno Gonzálezas suformavo savitą evangelinės krikščionybės versiją. Jis buvo parašęs savo „bibliją“ – knygą pavadinimu „Mintys“, kuri buvo privaloma visiems Los Caballeros Templarios kartelio nariams. Šis kartelis labiausiai priartėjo prie

²²⁸ „Al borde de la muerte con David Beriain“, *YouTube*, paskelbta 2018 m. balandžio 27 d., <https://www.youtube.com/watch?v=Lm50NKks1s>; „La doble moral del cartel de Sinaloa“, *YouTube*, paskelbta 2018 m. gruodžio 14 d., <https://www.youtube.com/watch?v=k8GJwyYdp0Y>; „Mexican hitman who killed 30 people reveals gruesome reality of cartel violence“, *supra* note, 194; „Finding La Tuta: On the trail of a Mexican drug lord“, *supra* note, 224; „Fighting Mexico's Knights Templar Cartel“, *supra* note, 211.

²²⁹ Anabel Hernández, „Caro Quintero desde la clandestinidad: „Yo no maté a Enrique Camarena“, *Proceso*, paskelbta 2016 m. liepos 23 d., <http://prensaindigena.org/web/pdf/Proceso-2073.pdf>; David Agren, „Jobs, roads and schools: Mexico's new president makes a play for El Chapo's homeland“, *The Guardian*, paskelbta 2019 m. kovo 12 d., <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/12/mexico-amlo-sinaloa-el-chapo-badiraguato>; Sara Miller Llana, „The rise of Mexico's La Familia, a narco-evangelist cartel“, *The Christian Science Monitor*, paskelbta 2009 m. lapkričio 23 d., <https://www.csmonitor.com/World/Americas/2009/1123/p12s01-woam.html>.

²³⁰ „Chapo University? Narco's family plans school for indigenous in Sinaloa“, *Mexico News Daily*, paskelbta 2019 m. spalio 12 d., <https://mexiconewsdaily.com/news/narcos-family-plans-school-for-indigenous/>.

²³¹ Eduardo Hernández, „El Ojos“ se ganó la confianza de la gente dandole empleo“, *El Universal*, paskelbta 2017 m. liepos 26 d., <https://www.eluniversal.com.mx/articulo/metropoli/cdmx/2017/07/26/el-ojos-se-gano-la-confianza-de-la-gente-dandole-empleo>.

²³² „Narco Music is the Soundtrack to the Mexican War on Drugs“, *VICE News*, *YouTube*, paskelbta 2014 m. liepos 23 d., <https://www.youtube.com/watch?v=fjWMF6X08pg&list=WL&index=583>.

kulto.²³³ Nazario Moreno netgi atvykdavo į įvairias bendruomenes Mičioakano valstijoje, kur statydavo koplyčias su statutėlėmis, vaizduojančiomis jį patį kaip šventąjį, – siekė ne tik įbauginti, bet taip pat ir būti garbinamas.²³⁴ Žmonės eidavo pas jį prašydami, kad jis išspręstų jų problemas.²³⁵ Visa tai rodo, kokią didelę įtaką ir kontrolę gyventojų atžvilgiu gali įgyti narkotikų kartelis valdomoje teritorijoje, ir kad ta įtaka gali pasiekti labai įvairius visuomenės gyvenimo aspektus.

Vienas iš ryškiausių narkotikų kartelio galios pademonstravimo pavyzdžių įvyko šių metų spalio mėnesį Sinaloa valstijos sostinėje Kuliakane. Kariuomenei sulaikius Joaquino „El Chapo“ Guzmáno sūnų Ovidio Guzmána, Sinaloa kartelio smogikai atsakė atakuodami karius didelio kalibro ginkluote ir terorizuodami miesto gyventojus, degindami pastatus ir transporto priemones. Vos prasidėjus įvykiams, socialiniuose tinkluose plito vaizdo įrašai su susišaudymais ir kylančiais dūmais, kuriuose miestas atrodė kaip apgulties metu, lyg iš karo zonos. Smurtas nesiliovė, kol federalinė vyriausybė nepriėmė sprendimo paleisti Ovidio Guzmána, nes kitaip nepajėgė suvaldyti situacijos.²³⁶ Taigi Sinaloa kartelis privertė Meksikos vyriausybę paklusti ir tai yra labai pavojingas precedentas, galintis ateityje paskatinti ir kitas narkotikų prekybos organizacijas išbandyti panašią taktiką.²³⁷ Tai taip pat duoda žinią šalies gyventojams, kad valstybė per silpna ir negali užtikrinti jų saugumo, o tikroji valdžia ir galia šioje teritorijoje yra narkotikų prekybos organizacija, gebanti priversti valstybę paklusti savo valiai.

Galima teigti, kad Meksikos narkotikų kartelių kovos metodai atitinka F. Hoffmano išskiriamus hibridiniam karui būdingus kovos metodus. Sutampantys aspektai:

1. Nors patys narkotikų karteliai nenaudoja konvencinių pajėgų, tačiau jų paramilitariniai daliniai kai kuriais aspektais (kaip ginkluotė ir karinis pasirengimas) priartėja prie konvencinių Meksikos pajėgų.

2. Narkotikų karteliai apmoko savo paramilitarinius dalinius tiek partizaninės, tiek antipartizaninės taktiko ir jas naudoja kovoje su kitais narkotikų karteliais ir vyriausybės pajėgomis (rengiamos pasalos ir išpuoliai prieš policijos ir kariuomenės pajėgas, policijos nuovadų ar net kariuomenės bazių užpuolimai).

3. Narkotikų karteliai naudoja teroristinius kovos metodus (civilių ir valstybės pareigūnų žudymas, savadarbių sprogstamųjų užtaisų naudojimas, masiniai pagrobimai, demonstratyvus smurtas,

²³³ „Fighting Mexico's Knights Templar Cartel“, *supra* note, 211; Ioan Grillo, „The Narco Who Died Twice: How a Mexican gangster turned a cartel into a cult“, *The Atlantic*, paskelbta 2016 m. vasario 4 d., <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/02/nazario-moreno-knights-templar/459756/>.

²³⁴ „Fighting Mexico's Knights Templar Cartel“, *op. cit.*

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ „El Cártel de Sinaloa dio un manotazo a las fuerzas del Estado: Alejandro Hope“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. spalio 19 d., <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/el-cartel-de-sinaloa-dio-un-manotazo-las-fuerzas-del-estado-alejandro-hope>.

²³⁷ Falko Ernst, „Picking Up the Pieces after Mexico's Criminal Siege“, *International Crisis Group*, paskelbta 2019 m. spalio 22 d., https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/mexico/picking-pieces-after-mexicos-criminal-siege?utm_source=Sign+Up+to+Crisis+Group%27s+Email+Updates&utm_campaign=3665eea989-EMAIL_CAMPAIGN_2019_10_22_10_28&utm_medium=email&utm_term=0_1dab8c11ea-3665eea989-359963313.

siekiant įbauginti, vaizdo įrašų su kankinimais ir egzekucijomis platinimas internete) ir neatrankinį smurtą (didelių civilių grupių, nesusijusių su prekyba narkotikais žudymas).

4. Narkotikų karteliai diversifikuodami savo veiklas naudoja ir kriminalinį elementą kaip kovos metodą (per žmonių pagrobimus, turto prievartavimą, mašinų ir naftos produktų vagystes, prekybą žmonėmis). Tai yra ir pajamų šaltinis karteliams, ir gyventojų terorizavimo bei įbauginimo priemonė.

5. Visi paminėti metodai narkotikų kartelių yra naudojami tam pačiam tikslui įgyvendinti – turėti sąlygas veikti nebaudžiamai ir vykdyti nelegalų verslą. Jie visi naudojami vienu metu, toje pačioje erdvėje.

Meksikos narkotikų karteliams taip pat būdingas M. Kaldor išskiriamų naujųjų karų kovos metodų taikymas:

1. Siekiama kontroliuoti teritoriją per jos gyventojų, gamtinių ir ekonominių resursų kontrolę. Tam pasitelkiami įvairūs metodai: policijos ir politikų kontrolė (paperkant arba įbauginant), žurnalistų žudymas, žmonių įbauginimas (naudojant brutalaus smurto demonstravimą, žmonių pagrobimus, neatrankinį smurtą, didelio masto turto prievartavimą, *narcomantas*, internete skelbiamus vaizdo įrašus su žmonių kankinimais ir egzekucijomis). Kai kuriais atvejais narkotikų karteliai įsitvirtina bendruomenėse per darbo vietų suteikimą, kai formali ekonomika jų pasiūlyti negali, vykdydami socialinius projektus (kaip mokyklų ir ligoninių statymas, kelių grindimas) ir pateikdami save kaip saugumo užtikrintojus.

2. Naudojami lengvieji ginklai (automatiniai šautuvai AK-47, AR-15, kartais ir M-16, granatos, .50 kalibro sunkieji kulkosvaidžiai, granatsvaidžiai, rankiniai prieštankiniai reaktyviniai granatsvaidžiai, savadarbiai sprogstamieji užtaisai).

3. Pasitelkiamos modernios komunikacijos priemonės: mobilieji telefonai ir radijo ryšio stotelės naudojamos teritorijos žvalgymui, stebėsenai ir komunikacijai; internetiniai puslapiai ir socialiniai tinklai, kur per vaizdo įrašų su kankinimais bei egzekucijomis demonstravimą bandoma kurti baimės atmosferą visuomenėje.

3.2.3. Kartelių finansavimas

Remiantis M. Kaldor teorija, vienas iš naujųjų karų požymių yra tai, kad naujuosiuose karuose kovojantys daliniai veikimo finansavimui naudoja tokius metodus kaip plėšikavimas, įkaitų grobimas, dalyvavimas juodojoje rinkoje, išorės parama (piniginiai pervedimai iš diasporos atstovų, humanitarinės pagalbos apmokestinimas, užsienio valstybių parama). Neretai užsiimama nelegalia prekyba ginklais, narkotikais, nafta, deimantais ar žmonėmis. Tai reiškia, kad kovojantys daliniai gali ekonomiškai išsilaikyti tik tęsiantis karo situacijai ir smurtui.

Didžiųjų narkotikų kartelių pagrindinis finansavimo šaltinis išlieka prekyba narkotikais, tačiau smulkesnėms organizacijoms kur kas svarbesni pasidarė kiti pajamų šaltiniai: žmonių pagrobimai,

turto prievartavimas, plėšikavimas, mašinų, naftos produktų vagystės, prekyba žmonėmis, nelegalios mineralų kasyklos. Ši tendencija Meksikoje ypač sustiprėjo vykstant narkotikų prekybos organizacijų fragmentacijai. Dalis smulkesnių organizacijų nebegalėjo išlaikyti turėtų tarptautinių narkotikų prekybos tinklų ir todėl perėjo prie kitų nusikaltimų. Šie ankstesnių narkotikų kartelių likučiai nebeprisiklauso nuo narkotikų prekybos, o išsilaiko, pajamas gaudami tiesiogiai iš civilių vietinių gyventojų. Tokios organizacijos labiau linkusios į smurtą nei ankstesnieji narkotikų prekeiviai. „Lieka grupės, kurios neturi didžiųjų narkotikų prekeivių įžvalgos, jiems terūpi surinkti pinigus, o kadangi yra ginkluoti, pradeda pulti viduriniąją klasę.“²³⁸ Kitos organizacijos nuo pat pradžių pajamų generavimui šalia prekybos narkotikais naudojo ir kitus būdus, kaip turto prievartavimą ir žmonių pagrobimus. Tai būdinga Los Zetas, La Familia Michoacana ir Los Caballeros Templarios karteliams. Taip jie ne tik gaudavo papildomas pajamas, bet ir įbaugindavo gyventojus bei įtvirtindavo teritorijos kontrolę.

Narkotikų prekybos organizacijų reketą ir turto prievartavimą patiria beveik visi ekonomikos sektoriai: žemės ūkis, transportas, prekyba, maitinimo ir pasilinksminimo įstaigos, įvairių paslaugų teikėjai, netgi kasybos ir naftos gavybos sektoriai. „Mokesčiai“ renkami iš laimų, avokadų, kokosų, mangų augintojų, gyvulių augintojų, restoranų ir barų, naktinių klubų, kazino, įvairių parduotuvių, turgaus prekeivių, gatvės prekeivių, autobusų vairuotojų, mokytojų ir kunigų. Los Caballeros Templarios kartelis netgi reketuodavo kasybos įmones ir patys valdė nelegalias mineralų (tokių kaip geležies rūda) kasyklas. Išgauta geležies rūda buvo gabenama į Kiniją per kartelio kontroliuojamą Lazaro Kardenaso uostą. Vienoje tokių kasyklų dirbančio asmens teigimu: „Įmonių, kurios eksportuoja nelegalius mineralus, savininkai yra kinai. Jie žino, kad mineralai nelegaliai kasami, bet jie surado aukso puodynę. Nelegalios kompanijos parduoda mineralus legalioms, kad jie galėtų būti eksportuoti. Gauname 13 milijonų JAV dolerių už laivą, o per metus turime apie 30 tokių laivų. Įsivaizduokite, kokie tai pinigai.“²³⁹ Nuo 50 iki 75 proc. šių lėšų atitekdavo narkotikų karteliui.²⁴⁰ Vieno Mičioakane veikiančio savigynos būrio nario manymu, apie 60–80 proc. kasyklų valstijoje buvo Riterių tamplierių kartelio.²⁴¹

Jeigu anksčiau turto prievartavimas ir pagrobimai grėsė tik turtingiesiems, tai dabar šie nusikaltimai vykdomi ir prieš vidurinėsios klasės atstovus bei nepasiturinčius žmones. Dėl išpirkos grobiami vidurinėsios klasės atstovai, paprasti prekybininkai, profesionalai ar geresnes algas gaunantys darbininkai (pvz., iš PEMEX kompanijos). Netgi iš Centrinės Amerikos į JAV keliaujantys migrantai gali tapti tokių pagrobimų aukomis. „Pagrobti ką nors Meksikoje labai lengva ir tai žymiai greitesnis būdas gauti pinigų nei narkotikai“, sako vienas pagrobėjas interviu su žurnalistais metu.²⁴²

²³⁸ Delfina Galarza, *supra* note, 166.

²³⁹ „Fighting Mexico's Knights Templar Cartel“, *supra* note, 211.

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ *Ibid.*

²⁴² „Cartel Member Explains What It's Like to be a Professional Kidnapper“, *Complex*, paskelbta 2016 m. kovo 12 d., <https://www.complex.com/life/2016/03/bbc-interviews-cartel-kidnapper-mexico>.

Bendruomeninės policijos narys Gerero valstiją įvardina kaip pagrobimų vietą ir teigia, jog tai labai dažnas reiškinys. „Žmonės paaimami, pagrobiami. Užpuolikai gali ateiti į tavo namus 06:00 val. ryto, atidaryti duris ir paaimti tave matant visai šeimai.“²⁴³ Prastai veikianti teisėsaugos sistema ir tai, kad didžioji dalis nusikaltimų taip ir lieka neišaiškinti ir nenubausti, lemia jų plitimą.

Dar vienas pajamų šaltinis yra prekyba žmonėmis. Nevyriausybinių organizacijų vertinimais, nepilnamečių dingimo atvejais 6 iš 10 jų būna paauglystės amžiaus sulaukę vaikai ir tai rodo, jog jie greičiausiai grobiami prekybos žmonėmis tikslais.²⁴⁴ Žurnalistų klausiamas, kodėl dingsta 15 metų mergaitės, narkotikų kartelio smogikas Chuareso mieste atsako, kad to nori jo viršininkai. Paklaustas apie prekybos žmonėmis svarbą organizacijai, teigia, jog tai nėra pagrindinis verslas, o tik jo dalis, tačiau iš to daug uždirbama.²⁴⁵

Kitas itin pelningas pajamų šaltinis narkotikų prekybos organizacijoms – tai naftos produktų vagystės iš nacionalinės naftos kompanijos PEMEX vamzdynų ar tiesiai iš perdirbimo gamyklų. Dėl degalų vagysčių Meksikos valstybės biudžetas kasmet netenka 1 milijardo JAV dolerių pajamų.²⁴⁶ Tai sparčiai tampa viena iš aktualiausių Meksikos ekonominių ir saugumo problemų. Narkotikų karteliai, konkuruodami dėl teritorijų kontrolės, pro kurias eina naftos produktų transportavimo vamzdynai, terorizuoja PEMEX darbuotojus, aplinkinių vietovių gyventojus ir atgraso privačias investicijas, reikalingas senstančioms perdirbimo gamykloms.²⁴⁷ Grėsmę šios vagystės kelia ne tik dėl minėtų dalykų, bet taip pat ir dėl neatsargaus vamzdynų grėžimo pasekmių: yra buvęs ne vienas sprogimų ir jų sukeltų didelių gaisrų atvejis, kurių metu žuvo daug žmonių. Degalų vagystės iš PEMEX vamzdynų prasidėjo Meksikos pietuose ir pamažu išplito į visą šalį. Los Zetas kartelio nario, užsiimančio šiomis vagystėmis teigimu, tam reikalingos investicijos (vamzdžio pragrėžimui, slapto čiaupo įrengimui, reikalingos įrangos ir transportavimo priemonės įsigijimui) atsiperka per 1–2 dienas, todėl daug kas tuo užsiima.²⁴⁸ Nuo 2011 m. iki 2016 m. ant Meksikos degalų vamzdynų atrastų neteisėtų čiaupų skaičius išaugo beveik 5 kartus.²⁴⁹

Dalis narkotikų kartelių (ypač senieji, kaip Sinaloa kartelis) smerkia tokius pasipelnymo būdus ir save pristato kaip organizacijas, turinčias garbės kodeksą ir tuo neužsiimančias. Vis dėlto kyla klausimas, kiek galima tokiais teiginiais tikėti, nes savo veiklų spektre minėtus nusikaltimus turi beveik visi narkotikų karteliai. Didesnė tikimybė, kad taip tiesiog siekiama pelnyti gyventojų lojalumą ir pateikti jiems save kaip geresnę blogybę iš visų kitų.

²⁴³ „Mexico's Disappeared“, *supra* note, 174.

²⁴⁴ „Los niños, las víctimas invisibles de la guerra contra el narco y el crimen organizado en Mexico“, *supra* note, 153.

²⁴⁵ „A Bloody Week in Ciudad Juarez: A cartel killer tells all“, *supra* note, 201.

²⁴⁶ Gabriel Stargardter, „Fuel theft: A pressing economic and security dilemma“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. sausio 24 d., <https://www.eluniversal.com.mx/english/fuel-theft-pressing-economic-and-security-dilemma>.

²⁴⁷ *Ibid.*

²⁴⁸ „Mexican Oil and Drug Cartels: Cocaine & Crude“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2014 m. rugpjūčio 1 d., <https://www.youtube.com/watch?v=mPEfArQU7tc>.

²⁴⁹ Gabriel Stargardter, *op. cit.*

Galima teigti, kad Meksikos narkotikų kartelių veikimo finansavimo būdai atitinka M. Kaldor naujų karų teorijoje išskiriamus požymius. Tai prekyba narkotikais, žmonių pagrobimai, turto prievartavimas, plėšikavimas, mašinų, naftos produktų vagystės, prekyba žmonėmis, nelegalios mineralų kasyklos. Didžioji dalis smulkesnių narkotikų prekybos organizacijų finansiškai išsilaikyti gali tik tęsiantis dabartinei nesaugumo, smurto ir nebaudžiamumo situacijai. Teritorijų, kuriose vietiniai ar valstijų politikai bei teisėsaugos institucijos papirktos ir bendradarbiauja su narkotikų prekeiviais, valdžiai tokios situacijos tąsa taip pat naudinga. Jie finansiškai iš to irgi pelnosi.

3.2.4. Kartelių įtaka šalies vidaus politikai

Narkotikų karteliai stengiasi daryti įtaką šalies politikams. To siekiama paperkant įvairaus rango politikus, finansuojant jų rinkimų kampanijas ar jiems grasinant. Čilpansingo-Čilapos (Gerero valstija) vyskupas Salvadoras Rangelis teigia: „Mafijos ar narkotikų prekeiviai suinteresuoti įtaisyti savo kontroliuojamus politikus į viešas pareigas. Yra daugybė politikų, kurių „krikštavėliai“ yra narkotikų prekeiviai. Jie finansavo jų kampanijas. Tai paaiškina, kodėl tiek daug narkotikų prekeivių yra netgi saugomi.“²⁵⁰ Nemažai atvejų, kai kandidatai į vietos ar valstijos politinius postus, valstybės pareigūnai ar buvę politikai, kurie nepatinka narkotikų karteliams ar jų laikomi priešais, tiesiog nužudomi. Meksikos nacionalinės merų asociacijos duomenimis, nuo 2006 m., kai buvo paskelbtas karas narkotikų prekybai, iki 2019 m. lapkričio 5 d. buvo nužudyti 157 merai (įskaičiuojami nužudymo metu ėję mero pareigas, išrinktieji į merus bei buvę merai). Didesnė dalis aukų iš mažesnių miestelių, kurių gyventojų skaičius yra nuo 10 000 iki 50 000. Merams pavojingiausios valstijos yra Oachaka (36 aukos), Verakruzas (16 aukų), Mičioakanas (16 aukų) ir Gereras (13 aukų).²⁵¹ Vien per 9 mėnesius iki 2018 m. rinkimų, kuriuose buvo renkamas ne tik Meksikos prezidentas, bet ir kongreso nariai, valstijų ir municipalitetų pareigūnai, buvo nužudyti 132 politikai (48 iš jų buvo kandidatai į politinius postus, kiti – partijų atstovai). Nuo šios rinkiminės kampanijos pradžios bent viena politinė žmogžudystė buvo įvykdyta 22 iš 32 Meksikos valstijų.²⁵² Vienas iš pavyzdžių – kandidatas į federalinius deputatus, atstovavęs PRI partijai, Fernando Purónas Johnstonas, kuris žuvo, kai į jį buvo šauta išeinant po debatų Piedras Negras miestelyje. Debatų metu jis žadėjo, kad sunaikins vietas, kur gyveno Los Zetas kartelio nariai, kad atsiims miestą iš Los Zetas ir sugrąžins jį taikų piliečiams.²⁵³ Dauguma tokių žmogžudysčių lieka neišaiškintos, todėl motyvai ne visada būna žinomi, tačiau didžioji dalis siejama su organizuotu

²⁵⁰ „Body Counts Rise As Mexican Cartels Go To War Over Politicians“, *VICE News, YouTube*, paskelbta 2018 m. liepos 3 d., <https://www.youtube.com/watch?v=U7HSLsqKp1c&list=WL&index=573&t=0s>.

²⁵¹ „Infografía y análisis de la violencia contra ediles en México“, *Asociación Nacional de Alcaldes*, paskelbta 2019 m. lapkričio 5 d., <https://anac.mx/anac/infografia-y-analisis-de-la-violencia-contra-ediles-en-mexico/>.

²⁵² Andrea Diaz ir Jessica Campisi, „Mexico goes to the polls this weekend. 132 politicians have been killed since campaigning began, per one count“, *CNN*, paskelbta 2018 m. liepos 2 d., <https://edition.cnn.com/2018/06/27/americas/mexico-political-deaths-election-season-trnd/index.html>.

²⁵³ Hilda Fernández, „Matan a Fernando Purón, candidato a diputado federal del PRI en Coahuila“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. birželio 8 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/matan-fernando-puron-candidato-diputado-federal-del-pri-en-coahuila>.

nusikalstamumu, ypač narkotikų karteliais, nes jie stengiasi kontroliuoti narkotikų prekybai svarbias teritorijas.

Tokia nesaugumo atmosfera dalyje regionų itin stipri. Pavyzdžiui, Gereras per 2018 m. rinkimų laikotarpį buvo viena iš valstijų, kur nužudyta daugiausiai kandidatų. Be to, didelė jų dalis atsiėmė savo kandidatūras, nusprendę, kad vykdyti rinkimines kampanijas pernelyg rizikinga. Šioje valstijoje 8 kandidatai buvo nužudyti dar prieš prasidedant rinkiminei kampanijai, o 2 – jai jau prasidėjus (taigi iš viso 10). 505 kandidatūros buvo atsiimtose partijų atstovų dėl įvairių priežasčių, daugiausiai dėl nesaugumo. Iš jų tik 450 buvo pakeisti kitais kandidatais.²⁵⁴ Vieno iš pagrindinių Meksikos dienraščių „El Universal“ žurnalisto manymu, 32 iš 80 municipalitetų šioje valstijoje žmogžudystės nulėmė rinkimų rezultatus, o laimėjusieji kandidatai siejami su narkotikų karteliais.²⁵⁵ Žmonės kai kuriose vietovėse balsuoja už vieną ar kitą kandidatą, nes yra papirkti arba įbauginti. Pavyzdžiui, toje pačioje Gerero valstijoje vienas iš pralaimėjusių rinkimus kandidatų teigė, kad kartelio palaikomas kandidatas laimėjo pirkdamas balsus, teikdamas dovanas (tokias kaip televizoriai, ventiliatoriai) ir dėl to, kad žmonės už jį balsavo iš baimės.²⁵⁶ Nacionalinio rinkimų instituto atstovo Gerero valstijoje Dagoberto Santoso nuomone, visa tai veikia piliečių galimybes laisvai išreikšti savo nuomonę per rinkimus. „Daugelyje valstijos regionų vyrauja baimė. Netgi baimė balsuoti. Mes negalime to vadinti tikra demokratija, turint galvoje aplinkybes.“²⁵⁷ Visa tai daro įtaką rinkimų rezultatams. Jau vien tendencija, kad narkotikų karteliai bent dalyje Meksikos teritorijos sprendžia, kas gali kandidatuoti rinkimuose, o kas ne, ir netinkamus jiems kandidatus gali tiesiog eliminuoti nužudydami, yra didelį nerimą keliantis reiškinys. Tokiomis aplinkybėmis kyla klausimas, ar rinkimus tikrai galima pavadinti demokratiškais.

Taip pat yra atvejų kai su narkotikų karteliais susiję žmonės ar kartelių vadovų giminės ir artimieji kandiduoja įvairiuose (dažniausiai vietos valdžios) rinkimuose. Tarp tokių pavyzdžių – vieno iš Sinaloa kartelio vadovų Joaquino „El Chapo“ Guzmáno meilužė Lucero Guadalupe Sánchez, kuri 2013 m. kaip Nacionalinio veiksmo partijos (PAN) atstovė buvo išrinkta valstijos deputate, atstovaujanti Kosalos municipalitetą, kur stipri Sinaloa kartelio įtaka. Kaip deputatė ji buvo atstatydinta 2016 m. po to, kai Meksikos Respublikos generalinė prokuratūra ją apkaltino lankius „El Chapo“ Altiplano kalėjime, prisidengus netikra tapatybe.²⁵⁸ Kitas pavyzdys: 2016 m. „La Jornada“ korespondentė Miroslava Breach straipsnyje atskleidė, kad PRI iškėlė kandidatę į merus Namikipa

²⁵⁴ David Espino, „Narco influyó el voto en Guerrero“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. rugpjūčio 19 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/narco-influyo-el-voto-en-guerrero>.

²⁵⁵ *Ibid.*

²⁵⁶ *Ibid.*

²⁵⁷ „Body Counts Rise As Mexican Cartels Go To War Over Politicians“, *supra* note, 250.

²⁵⁸ „Juicio a „El Chapo“: Lucero Sánchez, la examante de Guzmán que huyó por un túnel con él desnudo“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. sausio 18 d., <https://www.eluniversal.com.mx/juicio-el-chapo-lucero-sanchez-la-examante-que-huyo-por-un-tunel-con-el-desnudo-y-testificara>.

municipalitetė Naujojo Chuareso kartelio lyderio uošvę. Po publikacijos jos kandidatūra buvo panaikinta, o žurnalistei kriminalinis lyderis pagrasino mirtimi.²⁵⁹

Turėti vietinės politinės valdžios (ypač merų), taip pat valstijų gubernatorių kontrolę narkotikų prekybos organizacijoms labai svarbu, nes šiuos postus užimantys asmenys turi didelius įgaliojimus. Jie gali leisti vykdyti nelegalią prekybą, užtikrinti apsaugą ir teritorijos (isp. *plaza*) kontrolę. Būtent todėl į šiuos postus užimančius asmenis dažniausiai yra taikomasi. Meksikoje daug pavyzdžių, kai valstijų gubernatoriai ir miestų bei miestelių merai ar kiti pareigūnai apkaltinami bendradarbiavimu su narkotikų prekeiviais: Tomásas Yarringtonas (buvęs Tamaulipaso gubernatorius 1999–2004 m.), Humberto Moreira (buvęs Koahilos gubernatorius 2005–2011 m.), Jesúsas Reyna García (laikinasis Mičioakano gubernatorius, ėjęs pareigas 2013 m.), Eugenio Hernándezas (Tamaulipaso gubernatorius 2005–2010 m.), Jorge Torresas Lópezas (laikinasis Koahilos valstijos gubernatorius, pareigas ėjęs 2011 m.), Fausto Vallejo (buvęs Mičioakano gubernatorius 2012–2014 m.), Mario Villanueva (buvęs Kintana Ro gubernatorius 1993–1999 m.), Javieras Duarte (buvęs Verakruzo gubernatorius 2010–2016 m.), Andresas Granier (buvęs Tabasko gubernatorius 2006–2012 m.), Rubenas Moreira (buvęs Koahilos gubernatorius 2011–2017 m.), Roberto Sandovalis (buvęs Najarito gubernatorius 2011–2017 m.). Jo valdymo metu dirbęs generalinis prokuroras Edgaras Veytia kaltinamas pats vadovavęs narkotikų prekybos organizacijai Najarito valstijoje. Iš narkotikų prekeiviams dirbusių merų žinomiausias buvęs Igualos meras José Luisas Abarca, kuris kartu su žmona kaltinami prisidėję prie 43 studentų dingimo Igualoje 2014 m.

Įtarimų yra ir dėl kur kas aukštesnio rango politikų ryšių su narkotikų karteliais. Pavyzdžiui, per Joaquino „El Chapo“ Guzmáno teismą Niujorke liudininkai (buvę jo bendradarbiai) teigė, kad didžiuliai kyšiai buvo mokami ir buvusiems Meksikos prezidentams Felipei Calderónui ir Enriquei Peña Nieto bei F. Calderóno vyriausybėje dirbusiam Viešojo saugumo sekretoriui Genaro García Lunai.²⁶⁰ Nors nebuvo pateikta jokių įrodymų šiems teiginiams pagrįsti, o visi minėti politikai viešai paneigė bet kokius ryšius ar kyšių ėmimą iš Sinaloa kartelio, visgi tiek be žemesnio, tiek be aukšto rango politikų išitraukimo sunku paaiškinti tokio masto nebaudžiamumą ir organizuoto nusikalstamumo įsigalėjimą šalyje. Galima teigti, kad riba tarp politikos ir narkotikų prekybos Meksikoje (ar bent jau kai kuriose jos teritorijose) vis labiau siaurėja, o narkotikų prekeiviai siekia daryti įtaką valstybės institucijų sprendimams.

M. Kaldor teigimu, naujųjų karų tikslai remiasi tapatybės politika (kai kovojančių pusių pretenzijos į valdžią grindžiamos etnine, religine, lingvistine tapatybe), nors ji sutinka, kad ekonominė

²⁵⁹ Ricardo Moya, „Vinculan a proceso a El 80, ligado a asesinato de Miroslava“, *El Universal*, paskelbta 2018 m. gegužės 26 d., <https://www.eluniversal.com.mx/estados/vinculan-proceso-el-80-ligado-asesinato-de-miroslava>.

²⁶⁰ „Estos son los misterios que quedaron sin resolver en el histórico juicio a „El Chapo“, *El Universal*, paskelbta 2019 m. liepos 17 d., <https://www.eluniversal.com.mx/mundo/estos-son-los-misterios-que-que-daron-sin-resolver-en-el-historico-juicio-el-chapo>; „Expresidentes en nómina, sobornos y armas; estas y otras revelaciones del juicio de „El Chapo“, *supra* note, 171.

motyvacija dažniausiai yra pagrindinė, kuria vadovaujasi prisijungiantieji prie paramilitaristinių grupių naujuosiuose karuose. Visgi, jos manymu, politinių tikslų buvimas naujiesiems karams yra būtinas, tik jų atveju karo veiksmai tarnauja ne išorės, o vidaus politikos tikslams. Meksikos narkotikų karteliai neturi aiškiai išreikštų politinių tikslų. Išimtimis būtų galima laikyti nebent La Familia Michoacana ir Los Caballeros Templarios kartelius, kurie naudojo tiek kairiesiems būdingą retoriką, tiek religinius elementus. Vis dėlto narkotikų karteliai siekia daryti įtaką šalies politikams ir valstybės institucijų sprendimams. Nors jų pagrindinis siekis yra galimybė nebaudžiamai ir be valstybės kišimosi vykdyti nelegalų verslą, šiam tikslui įgyvendinti reikalinga ir įtaka valstybės vidaus politikai. Narkotikų kartelių disponuojama finansinė galia ir turimi paramilitariniai daliniai leidžia jiems kyšių ir grasinimų pagalba tokią įtaką turėti. Atvejai, kai su narkotikų karteliais susiję asmenys kandidatuoja į įvairius postus rinkimuose, rodo, jog ateityje gali daugėti narkotikų kartelių bandymų tiesiogiai dalyvauti šalies politikoje.

3.2.5. Pasekmės visuomenei ir valstybei

Karas prieš narkotikų kartelius Meksikoje atitinka didžiąją dalį M. Kaldor išskiriamų naujųjų karų požymių: dalyvių įvairovę, skirties tarp valstybei atstovaujančių karių ar policininkų ir nusikaltėlių nykimą, autonomišką ir decentralizuotą kovojančių grupių veikimą, teritorijos kontroliavimą per gyventojų kontrolę, lengvųjų ginklų ir modernių komunikacinių technologijų naudojimą, naujiesiems karams būdingus kovojančių dalinių finansavimo būdus. Vienintelis iš M. Kaldor išskiriamų elementų, kuriuo nepasižymi narkotikų prekybos organizacijos Meksikoje yra aiškiai išreikštų politinių tikslų turėjimas. Vertinant pagal narkotikų kartelių naudojamus metodus, galima teigti, jog jiems būdingi ir F. Hoffmano išskiriami hibridinio karo elementai: susidūrimuose dalyvauja nekonvenciniai junginiai, tačiau dedamos pastangos kiek įmanoma priartėti prie konvencinių dalinių, kuriant paramilitarinius narkotikų kartelių sparnus, naudojama partizaniniams karams būdinga taktika, teroristinėms organizacijoms būdingi kovos metodai, pasitelkiamas kriminalinis elementas, padedantis kelti didesnę sumaištį ir įbauginti gyventojus bei teikiantis finansines pajamas karteliams. Visi šie elementai yra taikomi vienu metu, siekiant to paties tikslo – galimybės veikti be valstybės apribojimų.

Narkotikų prekybos organizacijos kelia didelę grėsmę Meksikos visuomenei ir valstybei. Naudodamos korupciją, grasinimus, ekstremalų smurtą, terorą kaip socialinės kontrolės mechanizmus, jos įsitvirtino dalies Meksikos teritorijų ekonominiame, politiniame ir visuomeniniame gyvenime. Korupcija ir smurtas leidžia joms turėti didelę įtaką politikų ir valdžios įstaigų veiklai bei sprendimams, taip pat rinkimų rezultatams. Šiose teritorijose pamažu siaurėja riba tarp politikos ir prekybos narkotikais. Būtent dėl korupcijos daug politikų, būdami municipalinės, valstijų ir federalinės valdžios postuose toleravo nusikalstamumo augimą. Karteliai siekia daryti įtaką viešajai nuomonei per

grasinius žurnalistams ir jų žudymą, taip pat per savo pačių žinutes ar duodamus interviu žurnalistams. Galima matyti net informacinio karo požymius tiek tarp skirtingų narkotikų kartelių, tiek tarp jų ir Meksikos vyriausybės, kadangi žinučių turinys dažniausiai būna skirtas konkurentų įbauginimui, vyriausybės veiksmų atgrasymui, savęs kaip „moralesnės“ ar „garbingesnės“ organizacijos pateikimui ir priekaištams valstybei, kuri įvardinama kaip remianti konkuruojantį narkotikų kartelį (dažniausiai Sinaloa kartelį). Tokiu būdu mažinamas ir valstybės legitimumas piliečių akyse. Per gyventojų terorizavimą ir įbauginimą pasiekama gana didelio masto kontrolė vietinių bendruomenių atžvilgiu. Narkotikų kartelių kriminalinių veiklų diversifikacija, gyventojų skurdas ir ekonominių galimybių trūkumas sudaro sąlygas įgyti didelę įtaką ekonominiam šių regionų gyvenimui. Kai kuriais atvejais narkotikų karteliai netgi gali pasikliauti dalies vietinių gyventojų parama ir apsauga, nes ir jie gauna naudos iš nelegalios veiklos, kai tuo tarpu valstybė juos ilgą laiką buvo apleidusi. Tai rodo dalies narkotikų prekybos organizacijų „įsišaknijimą“ tokiose bendruomenėse, kurį nelengva panaikinti.

Nors pagrindinis narkotikų kartelių tikslas yra pelno iš nelegalios veiklos ir galimybių veikti be apribojimų užsitikrinimas, tačiau jų įgyjama finansinė galia ir suformuojami paramilitariniai daliniai sudaro sąlygas daryti įtaką politiniam šalies gyvenimui. Šalia pelno atsiranda ir galios įgijimo siekis, pasireiškiantis per pastangas kontroliuoti teritoriją ir jos žmogiškuosius, gamtinius ir ekonominius resursus. Tad narkotikų karteliai kovoja tarpusavyje ir su valstybės pajėgomis dėl dominavimo įvairiose šalies teritorijose. Meksikos narkotikų kartelių veiksmuose net galima būtų įžvelgti atkartojamą valstybės kūrimo procesą: iš pradžių bandoma įtvirtinti savo galią tam tikroje teritorijoje, tuomet stengiamasi tą teritoriją išvalyti nuo kitų panašius tikslus turinčių grupių ir galiausiai ją apsaugoti nuo galimų išorės konkurentų, norinčių perimti tą galią, veržimosi.²⁶¹

Paramilitarinių narkotikų kartelių dalinių ir savignyos būrių atsiradimas bei smurto išplitimas rodo, jog Meksika kaip valstybė dalyje savo teritorijos prarado organizuotos prievartos naudojimo monopolį. Tuo tarpu narkotikų prekybos organizacijų naudojamas smurtas (kai kuriais atvejais drauge su pastangomis pelnyti gyventojų lojalumą per socialinius projektus) savotiškai legitimizuoja jas žmonių akyse kaip „*de facto* valdžią“ didelėse Tamaulipaso, Verakruzo, Mičioakano, Chalisko, Čihuahua, Sinaloa, Durango, Gerero, Koahilos, Žemutinės Kalifornijos, Gvanachuato, Naujojo Leono valstijų dalyse. Susiformuoja teritorijos, kurių vyriausybė nebet kontroliuoja. Meksikos vyriausybės taktika pasitelkti kariuomenę kovoje su narkotikų karteliais rodo pastangas susigrąžinti organizuotos prievartos monopolį ir šalies teritorijos kontrolę į savo rankas, kurios iki šiol nebuvo sėkmingos. Savignyos būrių atsiradimas taip pat rodo socialinio kontrakto irimą ir valstybės negebėjimą apginti

²⁶¹ Robert J. Bunker, „Criminal (Cartel & Gang) Insurgencies in Mexico and the Americas: What you need to know, not what you want to hear“, *Small Wars Journal*, žiūrėta 2019 m. sausio 28 d., <https://smallwarsjournal.com/blog/criminal-insurgencies-in-mexico-and-the-americas>.

savo piliečių.²⁶² Valstybė nepajėgia užtikrinti saugumo didelėje savo teritorijos dalyje. Tokioje situacijoje ji netenka legitimumo gyventojų akyse. Piliečiai valstybę ima matyti tik kaip fasadą, kai tikroji galia ir valdžia yra atitekusi organizuotoms nusikalstamoms grupėms.²⁶³ Tokiu būdu visuomenė demoralizuojama. Įbauginti gyventojai nebepasitiki niekuo: jie terorizuojami narkotikų kartelių, tačiau iš valstybės, jos teisėsaugos institucijų, politikų ar kariuomenės taip pat negali tikėtis pagalbos. Nelieta netgi žmonių tarpusavio pasitikėjimo, o tai reiškia palaipsnį visuomeninių santykių irimą.

Aukščiau minėtų Meksikos valstijų dalyse narkotikų prekybos organizacijos dėl savo naudojamos taktikos tampa tarsi alternatyviomis valstybėmis tam tikrose vietovėse. Nors narkotikų kartelių pagrindinis tikslas yra pelnas iš nelegalaus verslo, o ne politinės valdžios perėmimas, kai kurie karteliai įgijo tiek galios, kad jie šiose teritorijose pradeda iš dalies vykdyti valstybei būdingas funkcijas (tokias, kaip apsaugos teikimo, policijos, teismų, mokesčių rinkimo, socialines). Net jei tai nėra sąmoningai siekiamas ir tiesioginis tikslas, rezultatas yra toks, jog sociopolitinė kontrolė atsiduria narkotikų kartelių rankose. Nors jie ir nepakeičia valstybės, pastarajai tenka dalintis savo galia su jais.²⁶⁴

Galiausiai, išplitusio smurto zonose gyvenantiems žmonėms greičiausiai nėra didelio skirtumo, ar tie, kurie sunaikino jų namus ir yra atsakingi dėl jų artimųjų žūties, tą padarė vedami politinių tikslų ar siekio užsitikrinti kuo didesnę pelną iš nelegalaus verslo. Meksikoje daug vietovių, kuriose gyvenantys žmonės didele dalimi išgyvena tą patį, ką patiria gyvenantieji karo zonose.

Taigi, kaip ir M. Kaldor aprašomų naujųjų karų atveju, Meksikoje dėl narkotikų kartelių naudojamų metodų ir taktikų pasireiškia (nors ir šiek tiek kitokiais būdais) visuomeninių santykių irimo tendencijos. Įsivyrėja baimės ir nepasitikėjimo atmosfera. Kiti du M. Kaldor išskiriami požymiai yra tai, jog naujųjų karų atveju valstybė netenka organizuotos prievartos naudojimo monopolio ir visuomenės pasitikėjimu grįsto legitimumo. Abu šie požymiai būdingi Meksikos situacijai. Ginkluotos jėgos naudojimas atsiduria privačių individų (paramilitarinių narkotikų kartelių dalinių, savigynos būrių) rankose. Dėl valstybės negebėjimo užtikrinti piliečių saugumą ir jai atstovaujančių politikų, tarnautojų, policininkų ir kariškių korupcinių ryšių su narkotikų karteliais pažeidžiamas socialinis kontraktas ir valstybė praranda legitimumą gyventojų akyse. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Meksikoje su narkotikų prekyba susijusio smurto mastas ėmė augti pasibaigus autoritariniam vienpartiniam valdymui. M. Kaldor savo teorijoje pažymi, jog naujieji karai dažniausiai prasideda buvusiose autoritarinėse valstybėse. Nors Meksikos narkotikų karteliai neturi aiškiai išreikštų politinių tikslų, jie šalia pelno siekia ir galios įgijimo, kuris pasireiškia per pastangas kontroliuoti teritoriją ir jos žmogiškuosius, gamtinius ir ekonominius resursus. Kartelių naudojami

²⁶² „In Mexico’s Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“, *supra* note, 155.

²⁶³ Guadalupe Correa-Cabrera, *supra* note, 150: 425.

²⁶⁴ *Ibid.*

metodai padeda jiems įgyja didelę sociopolitinę kontrolę dalyje Meksikos teritorijos, kur jie tampa alternatyviomis valstybėmis, imdami vykdyti dalį valstybei būdingų funkcijų.

IŠVADOS

Atlikus karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje analizę, remiantis naujųjų karų ir hibridinio karo teorijų prieigomis, prieita prie šių išvadų:

1. Teorinis tyrimo pagrindas suformuluotas, remiantis naujųjų ir hibridinių karų koncepcijomis. Ši teorinė prieiga padeda giliau pažvelgti į Meksikoje išplitusio su prekyba narkotikais susijusio smurto problemą ir šią situaciją vertinti kaip ginkluotą konfliktą. Naujuosiuose karuose, remiantis M. Kaldor, susilieja karas, organizuotas nusikalstamumas ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimai, todėl jų veikėjai, metodai, finansavimo būdai ir tikslai skiriasi nuo ankstesniųjų karų. Esminiai skirtumai: 1) naujųjų karų veikėjams būdingi šie bruožai: įvairaus pobūdžio veikėjų (konvencinių ir nekonvencinių junginių) įsitraukimas, skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (t. y. policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas, kovojančių grupių decentralizuotas ir autonomiškas veikimas; 2) pasitelkiami įvairūs metodai: politinė gyventojų kontrolė tam tikroje teritorijoje, lengvųjų ginklų ir modernių komunikacijos priemonių naudojimas; 3) pagrindiniai finansavimo būdai – pelnymas iš smurto ir nusikalstamos veiklos; 4) naujųjų karų dalyviai gali finansiškai išsilaikyti tik tęsiantis karo situacijai, todėl pagrindiniai tikslai dažnai yra ne politinio, o ekonominio pobūdžio. Hibridiniams karams, remiantis F. Hoffmanu, būdingas skirtingų kovos metodų apjungimas: konvencinių pajėgumų, partizaninio karo, teroristinių veiksmų ir neatrankinio smurto naudojimas bei kriminalinio elemento įtraukimas. Visi šie kovos metodai taikomi vienu metu ir koordinuotai, siekiant bendro tikslo. Remiantis naujųjų karų ir hibridinio karo koncepcijomis, išskirti keturi tiriami elementai: Meksikos narkotikų karo veikėjai, narkotikų kartelių veikimo metodai, jų finansavimo būdai bei įtaka šalies vidaus politikai.

2. Atlikta literatūros ir šaltinių analizė parodė, kad dabartinė situacija Meksikoje, dažnai įvardinama kaip Meksikos narkotikų karas, susiklostė palaipsniui, veikiant įvairioms aplinkybėms ir veiksniams: 1) prekybos narkotikais plėtrai palankios sąlygos buvo: tinkamas narkotinių kultūrų auginimui klimatas; prohibicionistinės narkotikų politikos įsitvirtinimas; JAV (didžiausios pasaulyje nelegalių narkotikų rinkos) kaimynystė; ekonominiai sunkumai, kurie išplėtė gyventojų sluoksnį, pasiryžusį imtis šio nelegalaus verslo; šalies demokratizacija, susilpninusi valstybės kontrolę narkotikų prekeivių atžvilgiu; 2) prekybos narkotikais raidai Meksikoje būdingi šie esminiai bruožai: augantis narkotikų kontrabandos į JAV mastas; didėjanti prekybos narkotikais centralizacija iki XX a. 9-o dešimt.; narkotikų kartelių fragmentacija ir auganti konkurencija tarp jų nuo XX a. 10-o dešimt.; narkotikų kartelių „įsišaknijimas“ vietinėse bendruomenėse; glaudūs jų ryšiai su valstybės institucijomis ir pareigūnais; narkotikų prekeivių galios augimas; valstybės kontrolės jų atžvilgiu silpnėjimas; 3) auganti narkotikų kartelių galia ir smurtas kai kuriuose Meksikos regionuose paskatino tuometinį prezidentą F. Calderoną paskelbti karą prekybai narkotikais, kurio esminiai bruožai:

militarizacija (būdinga tiek narkotikų kartelių kovos metodams, tiek vyriausybei); konkurencija tarp narkotikų kartelių dėl teritorijų ir narkotikų gabenimo kelių; konkurencija narkotikų kartelių viduje dėl vadovavimo; augantis smurto mastas ir jo išplitimas į vis didesnę Meksikos teritorijos dalį; nebaudžiamumo atmosfera; išaugęs žmogaus teisių pažeidimų skaičius; kartelių kriminalinių veiklų diversifikacija; augantis visuomenės nepasitikėjimas valstybe.

3. Atlikus karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimą nustatyta, kad Meksikos narkotikų karas atitinka didžiąją dalį M. Kaldor ir F. Hoffmano išskiriamų naujųjų ir hibridinių karų požymių:

a) Meksikos narkotikų karo veikėjams būdinga: 1) įvairių veikėjų (paramilitarinių dalinių, kriminalinių gaujų, savigynos junginių) įsitraukimas; 2) dėl išplitusios korupcijos, skirčių tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (t. y., policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas; 3) autonomiškas ir decentralizuotas kovojančių grupių veikimas. Dėl įvairių dalinių įsitraukimo ir korupcijos išsitrina skirtys tarp kovotojų ir civilių, konvencinių ir nereguliarių pajėgų.

b) Narkotikų kartelių veikimo metodams būdinga: 1) F. Hoffmano išskiriamų hibridinio karo elementų taikymas (susidūrimuose dalyvauja nekonvenciniai junginiai, tačiau naudojama ginkluotė ir karinis parengimas priartina narkotikų kartelių paramilitarinius dalinius prie konvencinių pajėgų; naudojama partizaniniams karams būdinga taktika; pasitelkiami teroristinėms organizacijoms būdingi kovos metodai; pasitelkiamas kriminalinis elementas, padedantis kelti didesnę sumaištį bei teikiantis finansines pajamas karteliams; visi šie elementai taikomi vienu metu, toje pačioje erdvėje, siekiant vieno tikslo – galimybės veikti be valstybės apribojimų); 2) naujesiems karams (M. Kaldor) būdingų metodų naudojimas – siekis kontroliuoti teritoriją per politinę gyventojų kontrolę, taikant valdžios pareigūnų papirkimą, gyventojų įbauginimą ar įvairias socialines iniciatyvas, lengvųjų ginklų ir modernių komunikacijos priemonių pasitelkimas.

c) Narkotikų kartelių finansavimo būdai siejami su smurtu ir nusikalstama veikla, tokia kaip: prekyba narkotikais, žmonių pagrobimai dėl išpirkos, turto prievartavimas, plėšikavimas, mašinų, naftos produktų vagystės, prekyba žmonėmis, nelegalios mineralų kasyklos. Smulkesnėms narkotikų prekybos organizacijoms vis svarbesnės darosi pajamos, gaunamos iš vietinių civilių gyventojų per reikalavimus mokėti „mokestį“, pagrobimus, plėšikavimą, o ne iš prekybos narkotikais. Didžioji dalis jų finansiškai išsilaikyti gali tik tęsiantis dabartinei nesaugumo, smurto ir nebaudžiamumo situacijai.

4. Vienintelis iš M. Kaldor išskiriamų naujųjų karų požymių, kuris nėra būdingas narkotikų karteliams Meksikoje (išskyrus nebent La Familia Michoacana ir Los Caballeros Templarios kartelius) yra aiškių politinių tikslų kėlimas. Jie nesiekia nuversti vyriausybės, nenaudoja ekstremistinės tapatybės politikos (negrindžia savo veiksmų priklausymu kokiai nors etninei, religinei, lingvistinei grupei). Pagrindinis tikslas yra pelnas iš nelegalaus verslo ir galimybės veikti be valstybės kišimosi ar apribojimų. Kita vertus, narkotikų karteliai daro įtaką šalies vidaus politikai per politikų papirkimą ir įbauginimą, jų rinkiminių kampanijų finansavimą, nužudydami politikus, kuriuos laiko priešiškais,

keldami kandidatais į valstijų ir vietos savivaldą su narkotikų karteliais susijusius asmenis, papirkdami ar įbaugindami rinkėjus. Taip siekiama užsitikrinti, kad politinius postus (pirmiausia municipalitetuose ir valstijose) užimtų jiems palankūs asmenys, kurie teiktų apsaugą ir leistų be apribojimų užsiimti nelegaliu verslu, taip didinant kartelių finansines pajamas ir galias. Todėl Meksikos narkotikų karteliai kelia didelę grėsmę visuomenei ir valstybei. Pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką visuomenės nepasitikėjimui valstybe ir jos legitimumo praradimui – politinius postus užimančių asmenų ryšiai su narkotikų karteliais, silpna teisėsaugos sistema, policijos ir kariuomenės atstovų korumpuoti ryšiai su narkotikų prekeiviais, kartelių naudojamas smurtas prieš vietos bendruomenes, valstybės negebėjimas užtikrinti piliečių saugumą. Be to, reikia pripažinti, jog dalyje Meksikos teritorijos narkotikų karteliai turi didelę sociopolitinę kontrolę (net jei to nesiekia sąmoningai ir tikslingai), o valstybė yra praradusi prievartos naudojimo monopolį. Karteliai vykdo masines žudynes, kai kuriais atvejais verčia gyventojus išsikelti, naudoja įvairias politines, psichologines, ekonomines įbauginimo priemones. Tose teritorijose narkotikų karteliai iš dalies perėmė kai kurias valstybės funkcijas ir tapo alternatyviomis valstybėmis. Nors pagrindinis narkotikų kartelių tikslas yra pelno iš nelegalios veiklos ir galimybių veikti be apribojimų užsitikrinimas, tačiau per išaugusią finansinę ir karinę galią karteliai ima daryti įtaką šalies vidaus politikai, kontroliuoti teritoriją ir jos žmogiškuosius, gamtinius ir ekonominius resursus. Galima teigti, kad tuo atveju, jei Meksikos vyriausybei nepavyks sustiprinti formalios ekonomikos, užtikrinti viešojo saugumo, susigrąžinti prievartos naudojimo monopolio, valstybės legitimumo ir visuomenės pasitikėjimo, šalis gali iš silpnos valstybės tapti žlungančia valstybe, kurios teritorija būtų perdalinta ir kontroliuojama atskirų kartelių.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Knygos, moksliniai straipsniai, studijos

1. Altheide, David L. „Process of Qualitative Document Analysis“. In *Qualitative Media Analysis*, 24–44. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2011.
2. Beittel, June S. *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations*. Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2018.
3. Bergman, Marcelo. *Illegal Drugs, Drug Trafficking and Violence in Latin America*. Cham, Switzerland: Springer, 2018.
4. Boullosa, Carmen ir Mike Wallace. *A Narco History: How the United States and Mexico Jointly Created the „Mexican Drug War“*. New York: OR Books, 2015.
5. Bunker, Robert J. „Criminal (Cartel & Gang) Insurgencies in Mexico and the Americas: What you need to know, not what you want to hear“. *Small Wars Journal*. Žiūrėta 2019 m. sausio 28 d. <https://smallwarsjournal.com/blog/criminal-insurgencies-in-mexico-and-the-americas>.
6. Bunker, Robert J. ir John P. Sullivan. *Cartel Car Bombings in Mexico*. Carlisle: Strategic Studies Institute, 2013.
7. Campbell, Howard. „Narco-Propaganda in the Mexican „Drug War“: An Anthropological Perspective“. *Latin American Perspectives* 41, 2 (2014): 60–77.
8. Correa-Cabrera, Guadalupe. „Violence on the „Forgotten“ Border: Mexico's Drug War, the State, and the Paramilitarization of Organized Crime in Tamaulipas in a „New Democratic Era“. *Journal of Borderlands Studies* 29, 4 (2014): 419–433.
9. Creveld, Martin van. *More on War*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
10. Creveld, Martin van. „Through a Glass, Darkly: Some Reflections on the Future of War“. *Naval War College Review* 53, 4 (2000): 25–44.
11. Felbab-Brown, Vanda. *Changing the Game or Dropping the Ball? Mexico's Security and Anti-Crime Strategy under President Enrique Peña Nieto*. Washington, D.C.: The Brookings Institution, 2014.
12. Flanigan, Shawn Teresa. „Terrorists Next Door? A Comparison of Mexican Drug Cartels and Middle Eastern Terrorist Organizations“. *Terrorism and Political Violence* 24, 2 (2012): 279–294.
13. Grillo, Ioan. *El Narco: Inside Mexico's Criminal Insurgency*. New York: Bloomsbury Press, 2011.
14. Hoffman, Frank G. *Conflict in the 21st Century: the Rise of Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.
15. Kaldor, Mary. „In Defence of New Wars“. *Stability: International Journal of Security and Development* 2, 1 (2013): 1–16.

16. Kaldor, Mary. *New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era*. Cambridge: Polity Press, 2012.
17. Kilinskas, Kęstutis. „Hybrid Warfare: an Orientating or Misleading Concept in Analysing Russia’s Military Actions in Ukraine?“ *Lithuanian Annual Strategic Review* 14 (2015–2016): 139–158.
18. Kuckartz, Udo. „Three Basic Methods of Qualitative Text Analysis“. In *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods, Practice & Using Software*, 65–120. London: SAGE Publications, 2013.
19. Malešević, Siniša. „The Sociology of New Wars? Assessing the Causes and Objectives of Contemporary Violent Conflicts“. *International Political Sociology* 2 (2008): 97–112.
20. Shirk, David A. *The Drug War in Mexico: Confronting a Shared Threat*. New York: Council on Foreign Relations, Center for Preventative Action, 2011.
21. Watt, Peter ir Roberto Zepeda. *Drug War Mexico: Politics, Neoliberalism and Violence in the New Narcoeconomy*. London: Zed Books, 2012.
22. Williams, Phil. „The Terrorism Debate Over Mexican Drug Trafficking Violence“. *Terrorism and Political Violence* 24, 2 (2012): 259–278.

Šaltiniai

23. Agren, David. „Jobs, roads and schools: Mexico's new president makes a play for El Chapo's homeland“. *The Guardian*. Paskelbta 2019 m. kovo 12 d. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/12/mexico-amlo-sinaloa-el-chapo-badiraguato>.
24. „Al borde de la muerte con David Beriain“. *YouTube*. Paskelbta 2018 m. balandžio 27 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Lm50NKksl1s>.
25. Arrieta, Carlos. „Los municipios que no tienen „nada que celebrar“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. rugsėjo 16 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/los-municipios-que-no-tienen-nada-que-celebrar>.
26. „Astonishing Confession from Cartel Sicario“. *YouTube*. Paskelbta 2018 m. kovo 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=btY-afZ-2mM>.
27. Balderas, Oscar ir Nathaniel Janowitz. „What It's Like to Lead a Team of Zetas Cartel Hitmen in One of Mexico's Bloodiest States“. *VICE*. Paskelbta 2016 m. birželio 2 d. https://www.vice.com/en_us/article/xw3pm7/what-its-like-to-lead-a-team-of-zeta-cartel-hitmen-in-one-of-mexicos-bloodiest-states.
28. „BLO“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2017 m. vasario 16 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/beltran-leyva-organization-profile/>.
29. „A Bloody Week in Ciudad Juarez: A cartel killer tells all“. *Channel 4 News, YouTube*. Paskelbta 2018 m. vasario 12 d. <https://www.youtube.com/watch?v=SyuUGY4OlbE>.

30. „The Bodies Of Missing People Are Rapidly Turning Up In Mexico“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2017 m. spalio 8 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1qoeMKA-XBI&list=WL&index=577>.
31. „Body Counts Rise As Mexican Cartels Go To War Over Politicians“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2018 m. liepos 3 d. <https://www.youtube.com/watch?v=U7HSLsqKp1c&list=WL&index=573&t=0s>.
32. „Car Bomb Takes Out Federales As Ordered by Cartel Boss El Diego Fighting El Chapo“. *YouTube*. Paskelbta 2017 m. gruodžio 1 d. <https://www.youtube.com/watch?v=0cJwfg3coRE>.
33. Cárdenas, Luis. „Terrorismo contra la Iglesia Católica“. *El Universal*. Paskelbta 2017 m. liepos 27 d. <https://www.eluniversal.com.mx/entrada-de-opinion/columna/luis-cardenas/nacion/2017/07/27/terrorismo-contra-la-iglesia-catolica>.
34. Carroll, Rory. „Mexican newspaper asks drug cartels how to prevent its staff being murdered“. *The Guardian*. Paskelbta 2010 m. rugsėjo 20 d. <https://www.theguardian.com/world/2010/sep/20/mexican-newspaper-drugs-staff-murdered>.
35. „Cartel Boss Admits to 300 Hits During Police and Press Interview“. *YouTube*. Paskelbta 2017 m. spalio 17 d. https://www.youtube.com/watch?v=ck2G_rvi4e8.
36. „Cartel Crew Boss Spills All on His Fellow Cartel Bosses“. *YouTube*. Paskelbta 2017 m. lapkričio 2 d. <https://www.youtube.com/watch?v=tHGLoklGaE0>.
37. „El Cártel de Sinaloa dio un manotazo a las fuerzas del Estado: Alejandro Hope“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. spalio 19 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/el-cartel-de-sinaloa-dio-un-manotazo-las-fuerzas-del-estado-alejandro-hope>.
38. „Cartel Member Explains What It's Like to be a Professional Kidnapper“. *Complex*. Paskelbta 2016 m. kovo 12 d. <https://www.complex.com/life/2016/03/bbc-interviews-cartel-kidnapper-mexico>.
39. „Chapo University? Narco's family plans school for indigenous in Sinaloa“. *Mexico News Daily*. Paskelbta 2019 m. spalio 12 d. <https://mexiconewsdaily.com/news/narcos-family-plans-school-for-indigenous/>.
40. Corcoran, Patrick. „Mexico Media Coverage of Cartel Violence Leads to More Violence: Report“. *InSight Crime*. Paskelbta 2019 m. rugsėjo 18 d. <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-media-coverage-violence-leads-to-more-violence/>.
41. „Deaths by homicide“. *Instituto Nacional de Estadística y Geografía*. Žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d. <http://en.www.inegi.org.mx/app/indicadores/?ind=6200002200#divFV6300000264#D6200002200>.

42. Decker, Scott H. ir Glen D. Curry. „Gang“. *Encyclopaedia Britannica*. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. <https://www.britannica.com/topic/gang-crime>.
43. Diaz, Andrea ir Jessica Campisi. „Mexico goes to the polls this weekend: 132 politicians have been killed since campaigning began, per one count“. *CNN*. Paskelbta 2018 m. liepos 2 d. <https://edition.cnn.com/2018/06/27/americas/mexico-political-deaths-election-season-trnd/index.html>.
44. Dittmar, Victoria. „The Mexico Crime Bosses Peña Nieto’s Government Toppled“. *InSight Crime*. Paskelbta 2018 m. rugsėjo 24 d. <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-crime-bosses-pena-nietos-government-toppled/>.
45. „La doble moral del cartel de Sinaloa“. *YouTube*. Paskelbta 2018 m. gruodžio 14 d. <https://www.youtube.com/watch?v=k8GJwyYdp0Y>.
46. „Drug Trafficking Organizations“. *National Drug Intelligence Center*. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. <https://www.justice.gov/archive/ndic/pubs38/38661/dtos.htm>.
47. „Drug war is over, AMLO says: drug lords no longer a target“. *Mexico News Daily*. Paskelbta 2019 m. sausio 31 d. <https://mexiconewsdaily.com/news/drug-war-is-over-amlo-says/>.
48. „Editor’s Introduction“, Armed Conflict Survey 2017. *International Institute for Strategic Studies*. Žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d. <https://www.iiss.org/publications/armed-conflict-survey/2017/armed-conflict-survey-2017/acs2017-02-introduction>.
49. Ernst, Falko. „Picking Up the Pieces after Mexico’s Criminal Siege“. *International Crisis Group*. Paskelbta 2019 m. spalio 22 d. https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/mexico/picking-pieces-after-mexicos-criminal-siege?utm_source=Sign+Up+to+Crisis+Group%27s+Email+Updates&utm_campaign=3665eea989-EMAIL_CAMPAIGN_2019_10_22_10_28&utm_medium=email&utm_term=0_1dab8c11ea-3665eea989-359963313.
50. Eschenbacher, Stefanie ir Michael O'Boyle. „Mexico's new government takes aim at drug cartel finances“. *Reuters*. Paskelbta 2018 m. gruodžio 7 d. <https://www.reuters.com/article/us-mexico-politics-crime/mexicos-new-government-takes-aim-at-drug-cartel-finances-idUSKBN1O61L5>.
51. Espino, David. „Narco influyó el voto en Guerrero“. *El Universal*. Paskelbta 2018 m. rugpjūčio 19 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/narco-influyo-el-voto-en-guerrero>.
52. „Estos son los misterios que quedaron sin resolver en el histórico juicio a „El Chapo“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. liepos 17 d. <https://www.eluniversal.com.mx/mundo/estos-son-los-misterios-que-quecieron-sin-resolver-en-el-historico-juicio-el-chapo>.
53. „Expresidentes en nómina, sobornos y armas; estas y otras revelaciones del juicio de „El Chapo“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. liepos 15 d.

<https://www.eluniversal.com.mx/mundo/expresidentes-en-nomina-sobornos-y-armas-estas-y-otras-revelaciones-del-juicio-de-el-chapo>.

54. Felbab-Brown, Vanda. „The ills and cures of Mexico’s democracy“. *The Brookings Institution*. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/03/FP_20190315_mexico_felbab_brown.pdf.
55. Felter, Claire. „The U.S. Opioid Epidemic“. *Council on Foreign Relations*. Atnaujinta 2019 m. rugsėjo 17 d. <https://www.cfr.org/backgrounder/us-opioid-epidemic>.
56. Fernández, Hilda. „Matan a Fernando Purón, candidato a diputado federal del PRI en Coahuila“. *El Universal*. Paskelbta 2018 m. birželio 8 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/matan-fernando-puron-candidato-diputado-federal-del-pri-en-coahuila>.
57. „Fighting Mexico's Knights Templar Cartel“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2014 m. vasario 26 d. <https://www.youtube.com/watch?v=dzalpuffwFI&list=WL&index=577&t=0s&bpctr=1572080645>.
58. „Finding La Tuta: On the trail of a Mexican drug lord“. *Channel 4 News, YouTube*. Paskelbta 2014 m. sausio 28 d. <https://www.youtube.com/watch?v=jX7dbLW-47M>.
59. „The Fortress of the Knights Templar: Mexico's Hot Land“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2015 m. kovo 11 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.
60. Galarza, Delfina. „Los Cabos: el paraíso que perdió la paz“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. vasario 8 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/los-cabos-el-paraiso-que-perdio-la-paz>.
61. Grillo, Ioan. „The Narco Who Died Twice: How a Mexican gangster turned a cartel into a cult“. *The Atlantic*. Paskelbta 2016 m. vasario 4 d. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/02/nazario-moreno-knights-templar/459756/>.
62. „Growing Up In One Of Mexico's Most Violent States“. *VICE News, YouTube*. Žiūrėta 2019 m. spalio 28 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yutpAXhjMLI>.
63. „Guatemala: Drug Trafficking and Violence“. *International Crisis Group*. Paskelbta 2011 m. spalio 11 d. <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/central-america/guatemala/guatemala-drug-trafficking-and-violence>.
64. Guevara Rosas, Erika. „Surveying the damage: Enrique Peña Nieto“. *Amnesty International*. Paskelbta 2018 m. lapkričio 30 d. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/11/enrique-pena-nieto-el-recuento-de-los-danos/>.
65. „Gulf Cartel“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2017 m. kovo 10 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/gulf-cartel-profile/>.

66. Harp, Seth. „Behind the Scenes of Mexico’s Sinaloa Cartel“. *Rolling Stone*. Paskelbta 2017 m. balandžio 7 d. <https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/behind-the-scenes-of-mexicos-sinaloa-cartel-126983/>.
67. Hernández, Anabel. „Caro Quintero desde la clandestinidad: „Yo no maté a Enrique Camarena“. *Proceso*. Paskelbta 2016 m. liepos 23 d. <http://prensaindigena.org/web/pdf/Proceso-2073.pdf>.
68. Hernández, Eduardo. „El Ojos“ se ganó la confianza de la gente dandole empleo“. *El Universal*. Paskelbta 2017 m. liepos 26 d. <https://www.eluniversal.com.mx/articulo/metropoli/cdmx/2017/07/26/el-ojos-se-gano-la-confianza-de-la-gente-dandole-empleo>.
69. „Hitman Lieutenant for Los Zetas Talks About Violent Life Fighting El Chapo“. *YouTube*. Paskelbta 2017 m. gruodžio 15 d. <https://www.youtube.com/watch?v=8KD2cPzxF3U>.
70. „How Mexican Drug Cartels Get Meth Into The U.S.“ *VICE News*, *YouTube*. Paskelbta 2018 m. gruodžio 4 d. https://www.youtube.com/watch?v=1ToJrahEu_w&bpctr=1571933565.
71. „In Mexico’s Cartel Country, a Murderer Who Kills Murderers Tells His Story“. *The Daily Beast*. Paskelbta 2019 m. rugsėjo 14 d. <https://www.thedailybeast.com/in-mexicos-drug-cartel-country-a-murderer-who-kills-murderers-tells-his-story>.
72. „Infografía y análisis de la violencia contra ediles en México“. *Asociación Nacional de Alcaldes*. Paskelbta 2019 m. lapkričio 5 d. <https://anac.mx/anac/infografia-y-analisis-de-la-violencia-contr-a-ediles-en-mexico/>.
73. „Inside Mexico's Drug Labs“. *Sky News*, *YouTube*. Paskelbta 2015 m. liepos 10 d. https://www.youtube.com/watch?v=et8Cn9q_A-g&list=WL&index=574&t=0s.
74. „Jalisco Cartel New Generation (CJNG)“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2019 m. gegužės 21 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/jalisco-cartel-new-generation/>.
75. „Juarez Cartel“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2015 m. lapkričio 17 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/juarez-cartel-profile/>.
76. „Juicio a „El Chapo“: Lucero Sánchez, la examante de Guzmán que huyó por un túnel con él desnudo“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. sausio 18 d. <https://www.eluniversal.com.mx/juicio-el-chapo-lucero-sanchez-la-examante-que-huyo-por-un-tunel-con-el-desnudo-y-testificara>.
77. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. TAIS. Paskelbta 2002 m. gegužės 22 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.166679>.
78. „Knights Templar“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2017 m. birželio 22 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/knights-templar-profile/>.
79. Lee, Brianna, Danielle Renwick ir Rocio Cara Labrador. „Mexico’s Drug War“. *Council on Foreign Relations*. Atnaujinta 2019 m. sausio 24 d., <https://www.cfr.org/backgrounder/mexicos-drug-war>.

80. Loret de Mola, Carlos. „El Ejército se queda sin gasolina para operativos“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. rugsėjis 5 d. <https://www.eluniversal.com.mx/opinion/carlos-loret-de-mola/el-ejercito-se-queda-sin-gasolina-para-operativos>.
81. Loret de Mola, Carlos. „Quién protegía a „La Jefa“?“. *El Universal*. Paskelbta 2018 m. gegužės 28 d. <https://www.eluniversal.com.mx/columna/carlos-loret-de-mola/nacion/quien-protegia-la-jefa>.
82. Mejia, Camilo. „Captured Peru Narco Boss Worked with Mexico’s Tijuana Cartel“. *InSight Crime*. Paskelbta 2014 m. liepos 31 d. <https://www.insightcrime.org/news/brief/captured-peru-narco-boss-worked-with-mexicos-tijuana-cartel/>.
83. „Mexican hitman who killed 30 people reveals gruesome reality of cartel violence“. *Global News*. Paskelbta 2015 m. gruodžio 15 d. <https://globalnews.ca/news/2401731/mexican-hitman-who-killed-30-people-reveals-gruesome-reality-of-cartel-violence/>.
84. „Mexican Oil and Drug Cartels: Cocaine & Crude“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2014 m. rugpjūčio 1 d. <https://www.youtube.com/watch?v=mPEfArQU7tc>.
85. „Mexico“. *Internal Displacement Monitoring Centre*. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d. <http://www.internal-displacement.org/countries/mexico>.
86. „Mexico Confirms Number of Disappeared at 37,485“. *teleSUR*. Paskelbta 2018 m. spalio 10 d. <https://www.telesurenglish.net/news/Mexico-Confirms-Number-of-Disappeared-at-37485-20181010-0011.html>.
87. „Mexico's Disappeared“. *Al Jazeera, YouTube*. Paskelbta 2015 m. vasario 26 d. https://www.youtube.com/watch?v=P0QRUVVx6_o&list=WL&index=574.
88. „Michoacan’s Most Wanted Drug Kingpin: Mexico’s Hot Land“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2015 m. kovo 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.
89. Miller Llana, Sara. „The rise of Mexico's La Familia, a narco-evangelist cartel“. *The Christian Science Monitor*. Paskelbta 2009 m. lapkričio 23 d. <https://www.csmonitor.com/World/Americas/2009/1123/p12s01-woam.html>.
90. „The Missing 43: Mexico's Disappeared Students“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2014 m. lapkričio 8 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.
91. Moreno, Teresa. „Bernardino acababa de cobrar; lo asaltaron a 2 calles de la escuela en donde da clases“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. gegužės 15 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/bernardino-acababa-de-cobrar-lo-asaltaron-2-calles-de-la-escuela-en-donde-da-clases>.
92. Moya, Ricardo. „Vinculan a proceso a El 80, ligado a asesinato de Miroslava“. *El Universal*. Paskelbta 2018 m. gegužės 26 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/vinculan-proceso-el-80-ligado-asesinato-de-miroslava>.

93. „Murders in Mexico surge to record in first half of 2019“. *Reuters*. 2019 m. liepos 22 d. <https://www.reuters.com/article/us-mexico-violence/murders-in-mexico-surge-to-record-in-first-half-of-2019-idUSKCN1UG0QS>.
94. „Narco Music is the Soundtrack to the Mexican War on Drugs“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2014 m. liepos 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=fjWMF6X08pg&list=WL&index=583>.
95. Naylor, William. „Just the Facts: Confidence in institutions and support for democracy are in decline in the region“. *Global Americans*. Paskelbta 2018 m. liepos 26 d. <https://theglobalamericans.org/2018/07/just-the-facts-confidence-in-institutions-and-support-for-democracy-are-in-decline-in-the-region/>.
96. „Los niños, las víctimas invisibles de la guerra contra el narco y el crimen organizado en México“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. balandžio 27 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/los-ninos-las-victimas-invisibles-de-la-guerra-contra-el-narco-y-el-crimen-organizado-en>.
97. Noel, Andrea. „Massacres, Drugs, and Money: Mexico’s Disastrous Drug War Decade“. *The Daily Beast*. Atnaujinta 2017 m. balandžio 13 d. <https://www.thedailybeast.com/massacres-drugs-and-money-mexicos-disastrous-drug-war-decade?ref=scroll>.
98. Osorno, Diego Enrique. „How a Mexican Cartel Demolished a Town, Incinerated Hundreds of Victims, and Got Away With It“. *VICE*. Paskelbta 2014 m. gruodžio 31 d. https://www.vice.com/en_us/article/pa8wk9/how-a-mexican-cartel-demolished-a-town-incinerated-hundreds-of-victims-and-got-away-with-it.
99. „Por qué los capos narcos como Pablo Escobar y Joaquín „El Chapo“ Guzmán son „una especie en extinción“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. kovo 12 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/seguridad/por-que-los-capos-narcos-como-pablo-escobar-y-joaquin-el-chapo-guzman-son-una>.
100. „Por qué sobrevive el cártel de Sinaloa a pesar del juicio que perdió „El Chapo“ en EU?“ *El Universal*. Paskelbta 2019 m. kovo 5 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/seguridad/por-que-sobrevive-el-cartel-de-sinaloa-pesar-del-juicio-que-perdio-el-chapo-en-eu>.
101. Raphael, Ricardo. „Noche de cuchillos largos en Monterrey“. *El Universal*. Paskelbta 2018 m. liepos 9 d. <https://www.eluniversal.com.mx/columna/ricardo-raphael/nacion/noche-de-cuchillos-largos-en-monterrey>.
102. Raphael, Ricardo. „Por qué AMLO respaldó al obispo Rangel?“ *El Universal*. Paskelbta 2018 m. balandžio 9 d. <https://www.eluniversal.com.mx/columna/ricardo-raphael/nacion/por-que-amlo-respaldo-al-obispo-rangel>.
103. „The Rise of Mexican Black Tar Heroin“. *VICE News, YouTube*. Paskelbta 2016 m. gegužės 2 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Zvy9hCrS5z0&list=WL&index=566&t=0s>.

104. Rodríguez, Karla. „Acumulan 4 estados bajas de militares, en 2 sexenios“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. sausio 28 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/acumulan-4-estados-bajas-de-militares-en-2-sexenios>.
105. Saez, Aitor. „Mexico unable to cope with kidnapping epidemic“. *DW*. Paskelbta 2018 m. rugpjūčio 30 d. <https://www.dw.com/en/mexico-unable-to-cope-with-kidnapping-epidemic/a-45295999>.
106. Samuels, Richard J. „Drug cartel“. *Encyclopaedia Britannica*. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., <https://www.britannica.com/topic/drug-cartel>.
107. Secretariado Ejecutivo del Sistema Nacional de Seguridad Pública. *Víctimas de Delitos del Fuero Común 2018*. Paskelbta 2019 m. sausio 20 d. http://secretariadoejecutivo.gob.mx/docs/pdfs/nueva-metodologia/CNSP-V%C3%ADctimas-2018_dic18.pdf.
108. Silva Ávalos, Héctor. „Familia Michoacana“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2015 m. lapkričio 17 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/familia-michoacana-mexico-profile/>.
109. „Sinaloa Cartel“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2019 m. kovo 29 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/sinaloa-cartel-profile/>.
110. Smith, Rory. „Hundreds of people in Mexico are kidnapped every year. And the problem's getting worse.“ *Vox*. Paskelbta 2018 m. gegužės 11 d. <https://www.vox.com/2018/5/11/17276638/mexico-kidnappings-crime-cartels-drug-trade>.
111. Solomon, Daina Beth. „'El Chapo' faces prison for life, but Mexico drug trade persists“, *Reuters*, paskelbta 2019 m. vasario 12 d., <https://www.reuters.com/article/us-usa-mexico-el-chapo-impact-analysis/el-chapo-faces-prison-for-life-but-mexico-drug-trade-persists-idUSKCN1Q12DX>.
112. Stargardter, Gabriel. „Fuel theft: A pressing economic and security dilemma“. *El Universal*. Paskelbta 2018 m. sausio 24 d. <https://www.eluniversal.com.mx/english/fuel-theft-pressing-economic-and-security-dilemma>.
113. „The States Where It's Legal To Smoke Marijuana“. *Statista*. Paskelbta 2019 m. lapkričio 8 d. <https://www.statista.com/chart/6681/the-states-where-its-legal-to-smoke-marijuana/>.
114. Stewart, Scott. „Tracking Mexico's Cartels in 2019“. *Stratfor*. Paskelbta 2019 m. sausio 29 d. <https://worldview.stratfor.com/article/tracking-mexicos-cartels-2019>.
115. „Tijuana Cartel“. *InSight Crime*. Paskelbta 2018 m. vasario 13 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/tijuana-cartel-profile/>.
116. Tucker, Duncan. „Cartel Gunmen Are Targeting Police and Politicians in Mexico's Jalisco State“. *VICE*. Paskelbta 2016 m. kovo 4 d. https://www.vice.com/en_us/article/8x3d3p/cartel-gunmen-are-targeting-police-and-politicians-in-mexicos-jalisco-state.

117. Vela, Roger. „A Betzy la mataron tres balas y nadie dijo nada“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. vasario 28 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/betzy-la-mataron-tres-balas-y-nadie-dijo-nada>.
118. „El video en que supuestamente „El Mencho“ arremete contra el gobernador de Jalisco“. *Proceso, YouTube*. Paskelbta 2019 m. rugpjūčio 15 d. <https://www.youtube.com/watch?v=0LCHTBxyXI4>.
119. „Violencia en México: „Del mundo del narcotráfico solo puedes salir muerto“. *El Universal*. Paskelbta 2019 m. kovo 1 d. <https://www.eluniversal.com.mx/nacion/seguridad/violencia-en-mexico-del-mundo-del-narcotrafico-solo-puedes-salir-muerto>.
120. Voeten, Teun. „The Mexican drug violence: hybrid warfare, predatory capitalism and the logic of cruelty“. Doctoral Thesis, Leiden University, 2018. Žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d. <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/65566>.
121. „What It's Like to Grow Up in the Narco Zone“. *New York Times, YouTube*. Paskelbta 2018 m. gruodžio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=jsOHR0aBIvU&list=WL&index=579>.
122. The World Bank. *World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development*. Washington DC: The World Bank, 2011. Žiūrėta 2019 m. liepos 26 d. http://siteresources.worldbank.org/INTWDRS/Resources/WDR2011_Full_Text.pdf.
123. Zárate, Alfonso. „Seguridad pública, el desastre“. *El Universal*. Paskelbta 2017 m. lapkričio 9 d. <https://www.eluniversal.com.mx/articulo/alfonso-zarate/nacion/seguridad-publica-el-desastre>.
124. Zavala, Juan Carlos. „Causa temor paso de caravana armada en Oaxaca“. *El Universal*. Paskelbta 2017 m. spalio 28 d. <https://www.eluniversal.com.mx/estados/causa-temor-paso-de-caravana-armada-en-oaxaca>.
125. „Zetas“. *InSight Crime*. Atnaujinta 2018 m. balandžio 6 d. <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/zetas-profile/>.
126. „2018 Drug Violence in Mexico Report“. *Justice in Mexico*. Paskelbta 2018 m. lapkričio 4 d. <https://justiceinmexico.org/2018-drug-violence-mexico-report/>.

SANTRAUKA

Švažaitė D. Karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje analizė naujų karų teorijų kontekste/ Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovė: doc. dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo valdymo fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2019.

Nepaisant visų Meksikos vyriausybės pastangų sustabdyti XXI a. pradžioje išplitusį su narkotikų prekyba susijusį smurtą, jis darosi vis intensyvesnis ir apima didesnes šalies teritorijas. Pastaruosius trejus metus įvykdomų tyčinių žmogžudysčių skaičius tik augo ir pranoko bet kokio ankstesnio laikotarpio rodiklius. Dideli žūstančiųjų skaičiai ir narkotikų kartelių veikimo būdai situaciją Meksikoje daro panašią į ginkluotą konfliktą. Siekiant giliau pažvelgti į šią problemą, magistro baigiamajame darbe pasitelkiamos naujų ir hibridinių karų teorijos. Remiantis šiomis teorinėmis prieigomis, darbe atliekamas karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimas, siekiant nustatyti, kaip Meksikos narkotikų karas koreliuoja su šiose teorijose išskiriamais požymiais ir kokį poveikį tai daro visuomenei ir valstybei. Darbo tikslui pasiekti buvo išsikelti ir įvykdyti šie uždaviniai: 1) remiantis naujų karų ir hibridinio karo koncepcijomis, suformuluotas teorinis tyrimo pagrindas; 2) atskleisti esminiai nelegalios prekybos narkotikais Meksikoje ir Meksikos narkotikų karo bruožai; 3) atliktas karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimas, atskleidžiant narkotikų karo veikėjų bruožus, kartelių veikimo metodus, finansavimo būdus bei įtaką šalies vidaus politikai; 4) pateiktas narkotikų kartelių keliamų grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimas.

Tyrime naudojami dokumentų analizės ir kokybinės turinio analizės metodai.

Įgyvendinus šiuos uždavinius ir atlikus tyrimą, galima daryti išvadas, kad prekyba narkotikais Meksikoje pasižymi augančiu narkotikų kontrabandos į JAV mastu, nuo XX a. paskutinio dešimtmečio prasidėjusia kartelių fragmentacija ir jų tarpusavio konkurencija, įsisknijimu vietinėse bendruomenėse, glaudžiais kartelių ryšiais su valstybės institucijomis ir pareigūnais, narkotikų prekeivių galios išaugimu ir valstybės kontrolės jų atžvilgiu silpnėjimu. Karui prieš narkotikų kartelius Meksikoje būdinga militarizacija, išaugusi konkurencija tiek tarp kartelių, tiek jų viduje, augantis smurto mastas ir jo išplitimas į didesnę šalies teritorijos dalį, nebaudžiamumo atmosfera, išaugęs žmogaus teisių pažeidimų skaičius, kartelių kriminalinių veiklų diversifikacija, augantis visuomenės nepasitikėjimas valstybe. Karas prieš narkotikų kartelius Meksikoje atitinka didžiąją dalį naujų ir hibridinių karų požymių, todėl gali būti interpretuojamas kaip šių karų atvejis. Narkotikų kartelių pasitelkiami metodai, disponuojama finansinė ir karinė galia nulemia tai, kad jų keliama grėsmė visuomenei ir valstybei yra didelė. Valstybė praranda visuomenės pasitikėjimą, legitimumą gyventojų akyse. Net jei karteliai to nesiekia sąmoningai ir tikslingai, jie įgyja didelę sociopolitinę kontrolę dalyje Meksikos teritorijos ir veikia kaip alternatyvios valstybės. Tuo tarpu vyriausybė šiose teritorijose yra praradusi organizuotos prievartos naudojimo monopolį. Nors pagrindinis narkotikų kartelių tikslas yra pelno iš nelegalios veiklos ir galimybių veikti be apribojimų užsitikrinimas, tačiau jų išaugusi finansinė ir karinė galia panaudojama darant įtaką šalies vidaus politikai, leidžia kontroliuoti teritoriją, jos žmogiškuosius, gamtinius ir ekonominius resursus.

SUMMARY

Švažaitė D. Analysis of the war against Mexican drug cartels in the context of the new wars theories/ International Politics and Economics Master Thesis. Supervisor: Doc. Dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Public Governance, Institute of Political Sciences, 2019.

Despite of all the efforts of Mexican government to tackle the drug violence that has been spreading in this country from the beginning of the 21st century, this violence is only getting more intense and diffuse. For the past three years the number of intentional homicides has been growing and has surpassed the indicators of any previous year. Due to the high number of casualties and the methods used by drug cartels, situation in Mexico resembles an armed conflict. This Master Thesis is an attempt to take a further look at this problem through the new wars and hybrid war theories. Using this theoretical approach a research on the war against Mexican drug cartels is conducted, aiming to identify how Mexican drug war correlates with the features specified in these theories and what is the impact on the society and the state. Four objectives have been set to achieve this aim: 1) theoretical basis for the research has been formulated using the new wars and hybrid war concepts; 2) the essential features of illicit drug trafficking in Mexico and of Mexican drug war have been indicated; 3) the research on the war against Mexican drug cartels has been conducted, indicating the features of actors participating in the drug war, the methods used by cartels, their means of financing and influence on country's internal politics; 4) major threats that cartels constitute to the society and the state have been assessed.

In the research document analysis and qualitative content analysis methods are being used.

The implementation of these objectives and the results of the research show that drug trafficking in Mexico is characterized by growing amount of drugs smuggled into the USA, fragmentation of the cartels and their rivalry from the last decade of the 20th century, the way that cartels are rooted in the local communities, close relationships between cartels and state institutions or officers, growing power of drug traffickers and weakening of the state control over them. The essential features of the war against drug cartels in Mexico are: militarization, intensifying rivalry between the cartels and within them, rising scale and dissemination of violence, climate of impunity, growing number of human rights violations, diversification of cartels' criminal activities, increasing public distrust in the government. The war against drug cartels in Mexico corresponds to the majority of the new wars and hybrid war features and can be interpreted as a case of these wars. Methods used by drug cartels, their financial and military power determine the considerable threat they pose to the society and the state. The government is losing public trust and its legitimacy in the eyes of the citizens. Drug cartels acquire a considerable socio-political control in parts of Mexican territory and function as alternative states even if this is not their conscious or purposeful intention. Meanwhile the government has lost the monopoly of organized violence in these territories. Although the main purpose of the drug cartels is to secure the profits from their illicit activities and the opportunities to operate without any restrictions, the growth of their financial and military power is used to influence country's internal politics, allows them to control parts of Mexican territory with its human, natural and economic resources.

ANOTACIJA

Švažaitė D. Karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje analizė naujų karų teorijų kontekste/ Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovė: doc. dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo valdymo fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2019. – 104 p.

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas karas prieš narkotikų kartelius Meksikoje, siekiant nustatyti, kaip jis koreliuoja su naujų ir hibridinių karų teorijose išskiriamais požymiais, pateikiamas esminių grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimas. Pirmoje darbo dalyje suformuluojamas teorinis tyrimo pagrindas. Antroje dalyje atskleidžiama narkotikų prekybos Meksikoje genezė ir raida, pagrindiniai Meksikos narkotikų karo etapai, aptariamai pagrindiniai narkotikų karteliai. Trečiojoje dalyje pristatomi atlikto karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje tyrimo rezultatai, atskleidžiant narkotikų karo veikėjų bruožus, kartelių veikimo metodus, finansavimo būdus bei įtaką šalies vidaus politikai, pateikiamas narkotikų kartelių keliamų esminių grėsmių visuomenei ir valstybei vertinimas.

Raktiniai žodžiai: Meksikos narkotikų karas, naujieji karai, hibridinis karas, narkotikų karteliai.

ANNOTATION

Švažaitė D. Analysis of the war against Mexican drug cartels in the context of the new wars theories/ International Politics and Economics Master Thesis. Supervisor: Doc. Dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Public Governance, Institute of Political Sciences, 2019. – 104 p.

Master thesis analyses the war against drug cartels in Mexico and aims to identify how it correlates with the features specified in the new wars and hybrid war theories and what is the impact on the society and the state. Theoretical basis for the research is formulated in Chapter 1. Chapter 2 reveals the genesis and development of drug trafficking in Mexico, main stages of Mexican drug war, discusses the major drug cartels. Chapter 3 presents the results of the conducted research on the war against Mexican drug cartels, indicating the features of actors participating in the drug war, the methods used by cartels, their means of financing and influence on country's internal politics. In this chapter major threats that cartels constitute to the society and the state are also assessed.

Key words: Mexican drug war, new wars, hybrid war, drug cartels.

PRIEDAI

1 priedas: 1 lentelė. Duomenų rinkimo ir fiksavimo lentelė

Šaltinis		Pastabos
Data		
Straipsnio pavadinimas		
Meksikos narkotikų karo veikėjai: a) konvencinių ir nekonvencinių junginių įsitraukimas; b) skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas; c) kovojančių grupių decentralizuotas ir autonomiškas veikimas		
Narkotikų prekybos organizacijų įtaka politikai		
Narkotikų prekybos organizacijų veikimo metodai: a) F. Hoffmano išskiriamų hibridinio karo metodų taikymas; b) siekis kontroliuoti tam tikrą teritoriją per gyventojų kontrolę; c) lengvųjų ginklų, o ne sunkiųjų ginklų naudojimas; d) modernių komunikacijos priemonių pasitelkimas		
Narkotikų prekybos organizacijų veiklos finansavimo būdai		

2 priedas: 2 lentelė. Duomenų analizės lentelė

Kategorijos	Duomenys, atitinkantys teorijose išskiriamus požymius	Duomenys, neatitinkantys teorijose išskiriamų požymių	Apibendrinimas
1. Meksikos narkotikų karo veikėjai:			
a) konvencinių ir nekonvencinių junginių įsitraukimas;			
b) skirties tarp teisėtai ir neteisėtai naudojančiųjų ginklą (policininkų, karių ir nusikaltėlių) nykimas;			
c) kovojančių grupių decentralizuotas ir autonomiškas veikimas			
2. Narkotikų prekybos organizacijų įtaka politikai			
3. Narkotikų prekybos organizacijų veikimo metodai:			
a) F. Hoffmano išskiriamų hibridinio karo metodų taikymas;			
b) siekis kontroliuoti tam tikrą teritoriją per gyventojų kontrolę;			
c) lengvųjų ginklų, o ne sunkiųjų ginklų naudojimas;			
d) modernių komunikacijos priemonių pasitelkimas			
4. Narkotikų prekybos organizacijų veiklos finansavimo būdai			

Šaltinis: June S. Beittel, *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations* (Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2018), 2.

4 priedas: 2 pav. Meksikos narkotikų kartelių įtakos zonos (įtakos zonos suskirstytos pagal tris kartelių kilmės regionus, o ne atskirus kartelius)

Areas of Cartel Influence in Mexico

Šaltinis: Scott Stewart, „Tracking Mexico's Cartels in 2019“, *Stratfor*, paskelbta 2019 m. sausio 29 d., <https://worldview.stratfor.com/article/tracking-mexicos-cartels-2019>.

Patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą (forma)

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto

Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN- 10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019- -

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo valdymo fakulteto Politikos mokslų instituto Tarptautinės politikos ir ekonomikos programos

(*fakulteto / instituto, programos pavadinimas*)

studentė _____ Donata Švažaitė _____,

(*vardas, pavardė*)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Karo prieš narkotikų kartelius Meksikoje analizė naujų karų teorijų kontekste“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(*parašas*)

(*vardas, pavardė*)